

Besluiten met toelichtingen over de remonteering van ons leger in de toekomst ¹⁾,

DOOR

Dr. C. THOMASSEN,

Kapitein-Paardenarts (oud-Leeraar K. M. A.).

I. Het remonteeringsvraagstuk van ons leger is verkeerd gesteld, doordat de remonteering der artillerie en die der cavalerie als één is samengevat.

II. Wij moeten onderscheiden:

a. de remonteering der artillerie en treinen:

b. de remonteering der cavalerie.

III. Onze warmbloedfokkerij levert een voldoende aantal paarden met de noodige geschiktheid voor artillerie en treinbespanning.

De remonteering der veld-artillerie en de vordering der paarden voor de veld-artillerie en de treinen zijn geslaagd. (Zie: Toelichting bij III).

IV. Het is in belang der remonteering van de artillerie en van de treinen, dat de bestaande warmbloedfokkerij behouden blijve.

V. De maatregelen, welke thans door het Departement van Oorlog in zake het fokken van een paard „A deux fins” worden genomen, bemoeielijken de bestaande warmbloedfokkerij. (Zie: Toelichting bij V).

VI. Door vermeerdering der koudbloedteelt onderging de warmbloedfokkerij slechts tijdelijk eene geringe vermindering.

De paardenfokkerij in haar ganschen omvang breidde zich aanmerkelijk uit. (Zie: Bijlagen bij VI).

VII. De veranderingen in richting en omvang onzer paardenfokkerij is onzeker. Het is mogelijk, dat na den oorlog de vraag naar zware paarden tijdelijk vermeerdert en in deze periode de koudbloedfokkerij toeneemt, doch daarna volgt zeer waarschijnlijk een beduidende teruggang in de koudbloedfokkerij. (Zie: Toelichting bij VII).

VIII. Bij deze onzekerheid (VII) in eigenfokkerij en bij den chaotischen

1) Rapport aangeboden aan den Minister van Oorlog naar aanleiding van eene Missive van Zijne Excellentie van 2 Juli 1917.

toestand in den paardenstapel van Europa en andere werelddeelen is het nemen van kostbare maatregelen in zake paardenteelt te vroegtijdig. Eventueele onjuiste veranderingen kunnen moeilijk worden te niet gedaan.

IX. Een paard „à deux fins” waarmede en luxe-tuigpaardenhandel en de cavalerie gebaat zijn, is onbestaanbaar. (Zie: Toelichting bij IX).

X. De cavalierieremonte der toekomst is een klein paard met bloed en hardheid. (Zie: Toelichting bij X).

XI. De landen waar de, voor de cavalerie benoodigde, paarden worden gevonden, zijn: Polen, Lithauen en Galicië. (Zie: Toelichting bij XI).

XII. De benoodigde cavalerie-reserve kan aanmerkelijk verminderd worden door het aanschaffen van kleine, harde remonten en door eene rationeele verpleging der paarden in vreedstijd.

XIII. In verband met den toestand van ons land is ons leger aangewezen zijn rijpaardenreserve te vormen door het vermeerderen van het gebruik en het aantal dezer dieren door:

- a. eene wijziging in de regeling der officiersmonteering,
- b. de compagniescommandanten der infanterie en der genie bereden te maken,
- c. den bereden reserve-officieren vrijdom van belasting, fourage en stalling in rijks gebouwen voor een of twee paarden toe te staan,
- d. het paardrijden in ons land te bevorderen,
- e. de paarden na het verlaten van het remontedepot één jaar in eene vooroefeninrichting te laten verblijven.

Toelichting bij III.

Voor de meeste landbouwstreken heeft het aantal gevorderde paarden hoogstens 10% bedragen van het aantal, dat werd aangeboden. Meestal was het zelfs aanmerkelijk minder, soms slechts 3%. Als uitzondering is uit enkele gemeenten 20% der vorderingsplichtige paarden door het Rijk genomen.

De vrees, dat de vordering groot nadeel zou toebrengen aan de fokkerij, bleek ongegrond. Door onbekendheid van sommige fokkers met de bepaling, dat merriën, welke meer dan twee maanden drachtig zijn, niet op de vordering behoeven te worden aangeboden, zijn een klein aantal drachtige merriën in het bezit van het Rijk geraakt.

Er is ook geen te kort ontstaan aan paarden voor het landbouwbedrijf.

Toelichting bij V.

De, door het Departement van Oorlog, genomen maatregelen zijn technisch onjuist, omdat:

10. het Iersche paard geen fokmateriaal is,
 20. deze maatregelen de nationale warmbloedfokkerij ontwrichten.

10. Tijdens mijn verblijf in Frankrijk, October j.l., heb ik personen van beteekenis op gebied van paardenfokkerij en remonteering over de zaak in kwestie gesproken o.m. Prof. Barrier, een der voor-
 mannen van de jaarlijksche „Congrès hippiques” te Parijs. Men keek mij vreemd aan, toen ik vertelde, dat in Nederland Ieren werden gebruikt voor het fokken van cavaleriepaarden en ter verbetering der paardenfokkerij. Gelukkig kon ik mijne positie redden door te vertellen, hetgeen men mij zeggen wilde, namelijk:

De Ier is een kruisingsproduct zonder eenige constantheid. Om zich daarvan te overtuigen, behoeft men slechts onze cavaleriegelederen in oogenschouw te nemen. Hoewel deze op den leek den indruk maken uniform in paarden te zijn, kan men er meerdere typen aanwijzen, waarin de geaardheid van den vader en van de moeder in verschillende maten is vertegenwoordigd. J. van der Wedden schreef in „De Militaire Gids” van 1886, blz. 118 „... men moge dan gunstig of ongunstig over de Iersche paarden oordeelen, eene zaak zal iedereen wel eens wezen namelijk, dat hetgeen wij onder den naam van Iersche paarden bij onze regimenten krijgen is een verzameling van de meest heterogene bestanddeelen”. De 41 merriën, die op de Cruquis boerderij werden verkocht, zijn dan ook paarden, waarvan men alleen weet, dat zij door de Remontecommissie in Ierland zijn aangeschaft. Hoewel zooveel mogelijk een type bijeen werd gezocht, kunnen hunne afstammelingen de grootste verrassingen opleveren.

Nu zou dit op zich zelf voor de landstokkerij geen bezwaar opleveren, indien alle veulens als remonten werden aangekocht, maar een deel van hen wordt ter beschikking gesteld van de warmbloedfokkerij, waar hun ongewenschte invloed niet achterwege blijft.

20. Om een paardenfokkerij te doen slagen wordt in de eerste plaats vereischt vastheid in fokrichting. Na eene lange lijdensgeschiedenis kwam in onze warmbloedfokkerij eindelijk eenige lijn. Negen tiende der warmbloedhengsten waren van Oldenburgsch, Oost-Friesch of Groningsch ras. Thans komt de Regeering zelf den eenmaal moeizaam verkregen arbeid storen, door te bevorderen het dekken van warmbloedmerriën van uiteenlopend ras. Ook zij nog vermeld, dat de paardenstamboekhouding in ons land door de genomen maatregelen ernstig wordt benadeeld (Zie: J. H. W. Th. Reimers, Opname van M. C. merries in een der Nederlandsche stamboeken „De Veldpost” van 28 Juli 1917).

Onze remonte aankoop, hoe hoog ook opgevoerd, blijft onbeduidend tegenover den inlandschen en buitenlandschen paardenhandel. Op de hier volgende graphische voorstelling zien wij onzen paardenuitvoer naar het buitenland (zonder die van Italië, Spanje en Zwitserland, welke eenige honderdtallen bedragen). Nemen wij een jaarlijksche remonte-

aankoop van 600 paarden, dan worden daardoor nog slechts de onderste drie vakjes gevuld.

Zonder de belangen eener remonteering der cavalerie in eigen land te onderschatten, blijkt duidelijk, dat daarvoor een zoo belangrijke tak van het nationaal bestaan niet mag worden geschaad, maar dat langs een anderen weg in eene cavaliereserve moet worden voorzien.

De paardenfokkerij richt zich naar den handel en deze naar de vraag. Dit hebben wij bij de uitbreiding der koudbloedfokkerij in onze zuidelijke provinciën in korten tijd zien gebeuren. Thans stelt men zich voor te fokken, een luxe-tuigpaard tevens geschikt voor rijpaard. Behalve dat dit eventueele rijpaard ongeschikt is voor cavaleriepaard, hetgeen in eene volgende „toelichting” zal worden aangetoond, is de vraag naar rijpaarden in ons land zóó onbeduidend, dat deze niet den minsten invloed op onze fokkerij kan uitoefenen. Men kan moeilijk aannemen, dat de vraag zal volgen, zoodra een dergelijk paard hier gefokt wordt. De kosten van het kunstmatig in stand houden van dergelijke fokkerij kan geen regeering dragen.

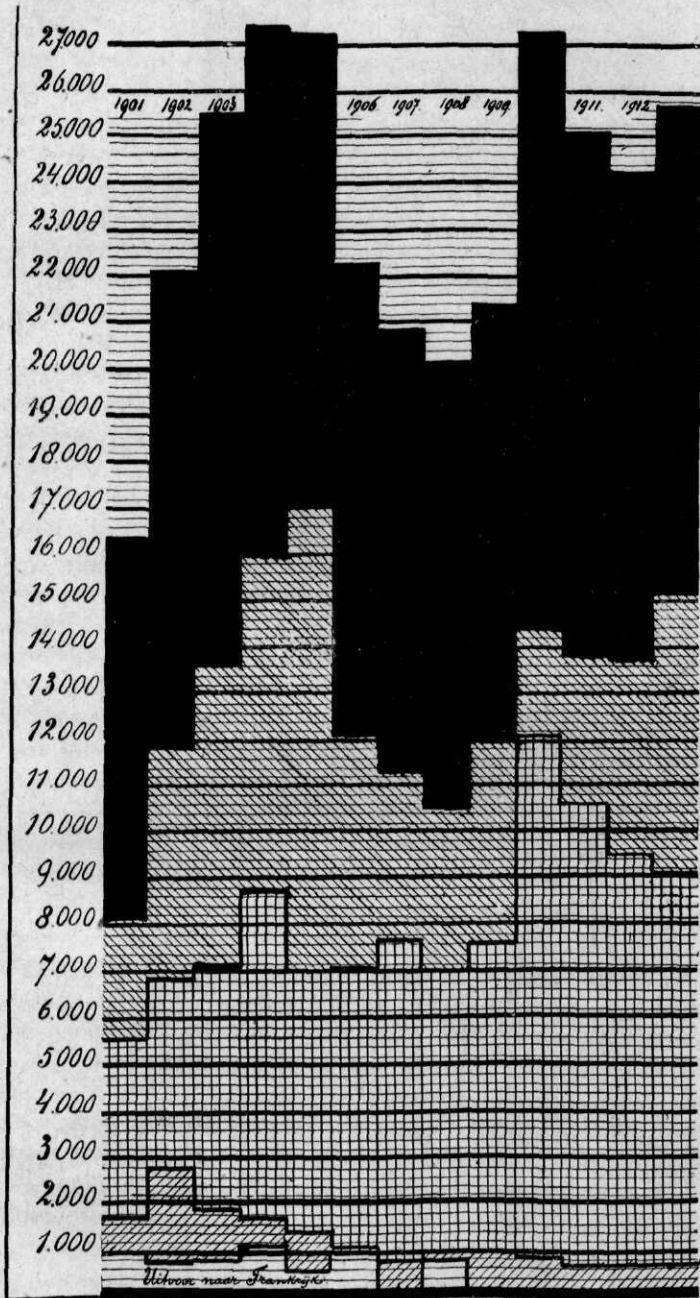
De praktijk bevestigt de juistheid der bovenstaande beschouwingen. Denemarken, dat, voor hetgeen land en leger betreffen, vrijwel in geheel dezelfde omstandigheden verkeert als Nederland, was ongeveer 25 jaren geleden begonnen met hetgeen wij thans doende zijn.

Voorheen kocht het Deensche leger, evenals het onze, een groot aantal zijner remonte van vreemde handelaren, daarna schafte het zelf zijne remonte in het buitenland aan. Om dezelfde redenen, die wij in 1884 en ook thans aanvoeren, namelijk om de remontegelden voor eigen paardenfokkerij te behouden en in het rijk over rijpaarden te beschikken, zou omstreeks 1890 in Denemarken worden getracht, cavaleriepaarden in het binnenland te fokken.

In begin der negentiger jaren van de vorige eeuw werden door het Deensche Ministerie van Oorlog de eerste hengsten in het buitenland aangekocht om de binnenlandsche fokkerij te bevorderen en te komen tot het telen van een rijpaard in eigen land. Het waren Oost-Pruisische hengsten, welke gedurende den dektijd op de eilanden Laaland, Zeeland en Funen werden gestationneerd.

Aanvankelijk schenen de uitkomsten aan de verwachtingen te zullen voldoen. Vele boeren lieten hunne merriën door de hengsten dekken en er werden geboren lichtere paarden, bruikbaar voor remonte, en zwaardere, waarvoor de handelaren goede prijzen maakten. Vooral de handelaren, moedigden daarom het dekken met de vreemde fokdieren bijzonder aan.

In den loop der tijden echter kwamen de fokkers meer en meer tot het inzicht, dat de landspaardenfokkerij het voordeeligste en meest rentegevend was en men het verste kwam, door met reinteelt van eigen materiaal een geschikt gebruiks- en handelspaard te fokken. De meeste fokkers beweerden zelfs, dat de vreemde hengsten niet alleen geen nut hadden gebracht maar daarentegen de landsfokkerij geschaad. Tot

Totale uitvoer.
naar paarden.

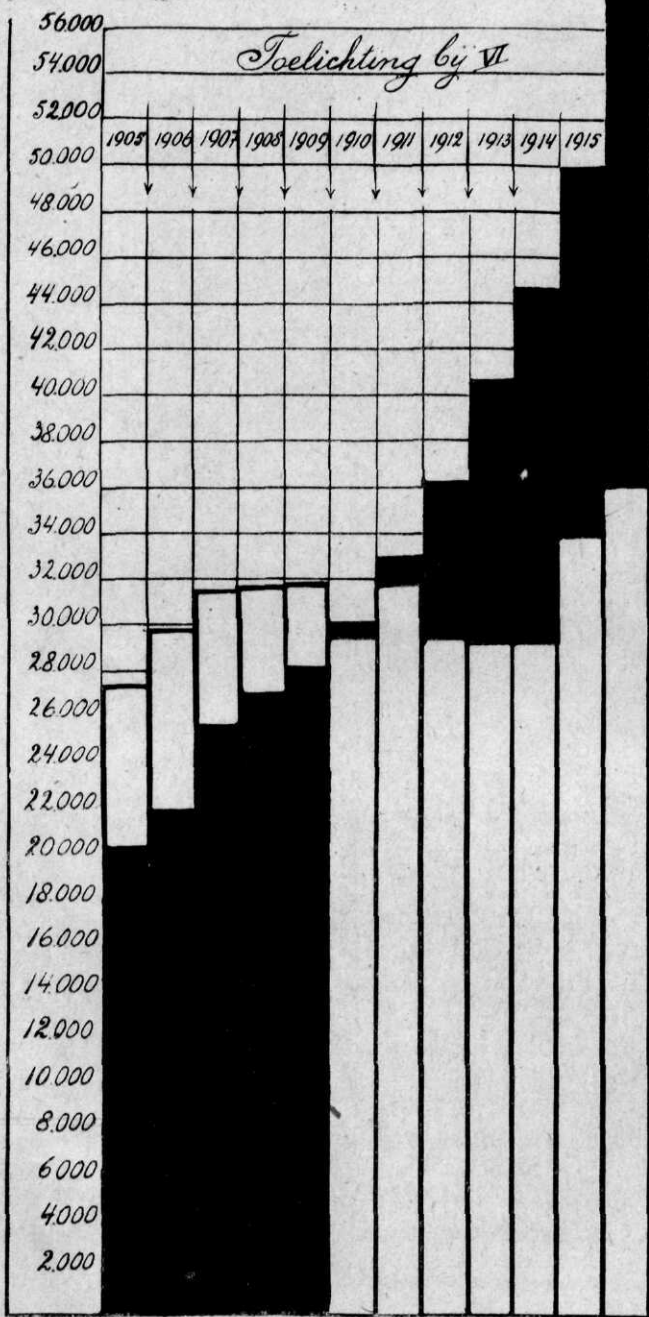
Uitvoer naar
Duitsland
(Statistik des
Deutschen R.)

Uitvoer naar
België
(Tableau général
du commerce de
la Belgique etc.)

Uitvoer naar
Engeland
(Annual Statement
of Trade & Navigation)

Uitvoer naar Frankrijk

Nl. Dom. aank.

Santal door waarmed bloed hengsten
 Santal door koudbloed

nu toe heeft deze meening zich staande gehouden en zal wel blijven, omdat de meeste fokkers ze nu nog huldigen. Trouwens, zij schijnt ook grond van waarheid te bevatten, daar de fokkers aan de oeconomische uitkomsten, die de teelt oplevert, het beste waarnemen of zij wel dan niet voor zijn bedrijf deugt.

○ Duidelijk is in Denemarken gebleken, dat, niettegenstaande het groote aantal volbloedhengsten, hetwelk door het Ministerie van Oorlog ter dekking wordt gesteld, men met de remonteteelt niet verder is gekomen, zoodat ook thans nog de helft der cavaleriepaarden in het buitenland moet worden aangekocht.

○ De eerste fokproducten waren tamelijk goed uitgevallen, doch gaandeweg werden ze minder en minder, zoodat de remontecommissie meer en meer moest weigeren. Hierover waren de fokkers niet te spreken, vooral, omdat zij voor de afgewezen remontepaarden geen afzetgebied konden vinden. Om dit te verhelpen, begon men met de keuring der merriën en koos men de lichtste en edelste voor de remonteteelt. Hierdoor kwam men tot nog grootere moeielijkheid, want de lichte merries waren ongeschikt voor het voortbrengen van het landpaard. De gevolgen bleven dan ook niet uit. De fokkers werden ontevreden, omdat voor de drie en een halfjarige paarden van inlandsch slag betere prijzen konden bedongen worden dan voor de remonten. Zij kwamen daardoor spoedig tot het besluit, dat het fokken van het inlandsche paard voordeeliger was dan dat van het cavaleriepaard, immers, zulks bleef steeds een min of meer gewaagde onderneming, vaak met geldelijke offers gepaard.

○ Intusschen was een factor, die tot het fokken van remontepaarden aanspoorde, opgeheven, omdat men sedert voor het binnenlandsch paard een hooger prijs maakte, dan door het Rijk voor bruikbare remonten in het buitenland werd betaald. Men behoefde dus niet meer te betreuren, dat groote sommen in den vreemde werden uitgegeven, daar met eigen fokkerij deze ruim werden teruggehaald.

○ In de Deensche fokkerskringen is men heter over eens, door ruim 25-jarige ondervinding geleerd, dat alle, door den Staat getroffen maatregelen en verleende hulp tothet onderhouden eener cavalerieremonten-fokkerij in eigen land als te kostbaaren en ondoelmatig moeten vervallen, te meer, daar zij tevens de fokkerij der inlandsche rassen schaden.

○ Trouwens, de inlandsche teelt van rijpaarden heeft evenmin quantitief als kwalitatief voldaan. De Deensche cavalerie klaagt over de haar toegezonden paarden, omdat zij in bruikbaarheid bij de, uit het buitenland afkomstige, paarden verre ten achter staan.

○ In ons land, waar men thans overdoet, hetgeen men in Denemarken 25 jaren geleden begon en heden voor ondoelmatig ter zijde stelt, kan men groote en onnoodige uitgaven besparen door tijdig leering te trekken uit de Deensche misrekeningen.

Toelichting bij VII.

Vòòr den oorlog was België de bakermat en de grootste producent van het koudbloedpaard. Door de bezetting van België door de Duitschers is aan de koudbloedfokkerij van het ongelukkige land een zware slag toegebracht. Niet alleen werden door het Duitsche Bestuur 100.000 paarden (80.000 voor militaire en 20.000 voor landbouwdoeleinden) uitgevoerd, maar bovendien werden een aantal hengsten door de Duitschers gecastreerd, teneinde te voorkomen, dat merriën door drachtigheid ongeschikt werden voor militair gebruik.

Het is nu de vraag, welk land na den oorlog de plaats van België op de markt van het koudbloed paard zal innemen.

België zelf is naar alle waarschijnlijkheid voor 15 tot 25 jaren uitgeschakeld, hoewel men mag aannemen, dat dit land met energie zijn „stock” van koudbloedpaarden zal herstellen. Een deel van deze zijn naar Frankrijk vervoerd, terwijl reeds nu in ons land agenten doende zijn, om goed fokmateriaal voor België aan te kopen.

Sedert eenige tientallen jaren heeft de koudbloedfokkerij o. a. in de Rijnprovincie, in Beieren en vooral in Denemarken zich sterk uitgebreid en verbeterd. Deze zullen op de markt van het zware paard met ons land in concurrentie treden. Ons „Nederlandsch Stamboek voor Trekpaarden” is in Amerika nog niet erkend. Tot nu toe gingen de producten onzer koudbloedfokkerij hoofdzakelijk naar Duitschland. Alles wijst er echter op (Zie: Prof. Dr. Kronacher, Der Wiederaufbau der Deutschen Pferdezucht nach dem Kriege), dat men zich aldaar met kracht erop zal toeleggen, het benodigde aantal trekpaarden in eigen land te fokken.

Een gevaar in ons eigen land voor de koudbloedfokkerij is, dat zij gedreven wordt in streken, waar het zware koudbloedpaard wegens den bodem en het bedrijf niet thuis behoort.

Terwijl in de klei de paarden alleen vroeg in het voorjaar en in het najaar moeten werken en 's zomers met hare veulens in de weide kunnen verblijven, moeten juist in de arme streken de dieren het geheele jaar hard werken, zoodat reeds daardoor de veulens de noodige voeding voor hun massaal lichaam missen. Bovendien ontbreekt in het voedsel, dat de bodem levert, de noodige bouwstof voor hun groot beenstelsel. In mijne omgeving zijn de gevolgen hiervan reeds waar te nemen. Ook collega's, daarover ondervraagd, constateerden eene toename der gevallen van beensziekten bij de koudbloedpaarden in de zandstreken. Alleen door een rijkelijk toedienen van haver is de ziekte te beperken, waardoor de veronderstelling niet gewaagd is, dat met den bestaanden en komenden voedernood eene vermeerdering van het aantal waardelooze veulens te duchten is. De vooruitzichten op een vroegtijdig en duur verkoopen van het koudbloedveulen deden den fokker besluiten, zijn warmbloedmerrie aan een koudbloedhengst te prostitueren. Daarin teleurgesteld, keert hij terug tot het ras van zijn bodem.

In het algemeen wordt de koudbloedfokkerij bedreigd door vermeerdering van het gebruik van vrachtauto's. De kruising van warmbloedmerrie met koudbloedhengst wordt voornamelijk gebruikt voor de mijnen, waar ook de gedrongen, zware hit gebezigd wordt. De rest der koudbloedpaarden wordt gefokt voor de behoefte van handel en nijverheid. De landbouwer zelf gebruikt liever het landbouwtuigpaard. Er werken thans twee factoren samen om de autotractie de plaats van het koudbloedpaard te doen innemen. Ten eerste is door het gebruik van den vrachtauto in dezen oorlog het aantal dier voertuigen en van de werkplaatsen, waarin zij vervaardigd worden, reusachtig vermeerderd. Bovendien zijn de voertuigen zelf aanmerkelijk verbeterd en hebben de fabrieken zich ingericht voor massaproductie. Ook aan lieden, die met deze voertuigen weten om te gaan, is thans geen gebrek. Zij zijn bij duizenden geoefend. Ten slotte is men algemeen gekomen tot erkenning van de bruikbaarheid dezer vehikels. Terwijl prijsvermindering der auto's te verwachten is, stijgen de prijzen der koudbloedpaarden, die door vroegtijdigen arbeid en door gebrekkige voeding in gebruikswaarde sterk verminderd zijn. Na den oorlog zal daarom de mechanische tractie het koudbloedpaard van menige plaats verdringen.

Men is dus gerechtigd, als zeer waarschijnlijk aan te nemen, dat de koudbloedfokkerij in ons land binnen haar natuurlijke grenzen zal terug treden en ruimte zal laten aan de warmbloedfokkerij, welke in ons land geëigend is wegens zijn bodem en bedrijf.

Toelichting bij IX.

Men wil naast de twee, reeds bestaande, fokrichtingen, eene derde, nieuwe stichten en een paard scheppen, waarmede en de cavalerie en de handel in luxe-tuigpaarden zijn gebaat. Het moet worden een paard „à deux fins”, een carossier-cavaleriepaard, waarvoor de fokker — volgens mededeeling van een der sprekers op de vergadering van „Krijgswetenschap” d. d. 10 Maart 1916 — wel eens, evenals in Hannover, 3000 Mark zou kunnen krijgen.

Laten wij onmiddellijk opmerken, dat een ernstig fokker niet kan beginnen met een beperkte kans op zoo'n uitzonderingsgeval. Hij wil zekerheid hebben en tracht daarom een product te fokken, waarvoor hij gemiddeld een redelijken prijs ontvangt.

De fokkerij richt zich naar de behoefte en die is aan luxe-tuigpaarden, tengevolge van de toename van het automobilisme, aanmerkelijk verminderd. Maar, aangenomen, dat er werkelijk vraag was naar een dergelijk paard, dan nog is een compromis tusschen de eischen van den luxe-tuigpaardenhandel en die van het cavaleriepaard onmogelijk. De eerste eischt een paard met massa en drafactie, de tweede een paard met bloed en snelheid. Van den handel zijn geen concessies te verwachten. Hetgeen deze niet in het land vindt, zoekt

hij elders. Alle toenadering moet daarom van den kant der remonte komen.

Het Kurassierspaard nadert het meest het zoogenaamde paard „à deux fins”. De Duitsche Kurassier-regimenten remonteeren hoofdzakelijk in Hannover, het land van herkomst der Militair-certificaat-hengsten „Monos” en „Norking”, de Fransche in Normandië het land van herkomst der M. C.-hengsten Insolent, Amiens, Voltigeur, Demimonde, Evagore en Tourbillon.

In het Duitsche leger hebben de kurassierspaarden niet voldaan. Daarvoor had von Horn, „Oberst z. D.” reeds in Maart 1913 ge-waarschuwd: „Unsere Kurassierremonten namentlich sind zu gross und „massig, dabei oft zu lang und matt im Rücken,”

Trouwens, men had de ondervindingen van den Fransch-Duitschen oorlog ter harte moeten nemen. De 2e cavalerie-divisie, die den 11 Augustus 1870 de grens over trok bestond uit één regiment kurassiers, één ulanen- en vier regimenten huzaren. Den 28 October, dit was na zes weken, hadden de beide eerstgenoemde regimenten 124 en 120 paarden verloren, de vier andere, met kleine en lichte dieren geremonteerd, gemiddeld maar 50, dit is slechts de helft der kurassiers en ulanen.

Op de manoeuvres in Frankrijk deed men met de kurassier-regimenten eveneens treurige ondervindingen op, zoodat men er aan dacht, dit ruiterswapen af te schaffen en de paarden te gebruiken voor nieuw te vormen veld-artillerie regimenten. De kurassiers konden met hunne paarden „à deux fins” de andere cavalerie in hare bewegingen niet volgen en leden aanmerkelijke verliezen. Men zocht oorspronkelijk de oorzaak hiervan in de belasting van het dier en verminderde daarom het gewicht van het kuras. Later begreep men echter, dat de oorzaak was gelegen in de massa en in het gebrek aan bloed van het paard. Toen heeft het legerbestuur meer en meer bloed in de paarden geëischt, waardoor het natuurlijk in moeilijkheden kwam met de verlangens van den luxe-tuigpaardenhandel.

In zijn „Journal d'un officier de cavalerie”, 1916, schrijft Charles O u i j - V e r n a z o b r e s : „. . . ., les chevaux des cuirassiers ont mal „résisté. Leur travail à été cependant bien réduit, car ils n'ont jamais „fait d'avant-garde ni de découverte.”

De cavalerie is gebonden aan de eischen, die het oorlogvoeren haar stelt. Zij mag bij de samenwerking met de andere strijdkrachten van het leger in de verwachtingen niet teleurstellen. Haar voornaamste wapen is het paard en hiermede mag niet getransigeerd worden. Zij heeft een galoppeur, een paard met bloed en hardheid noodig en dit moet haar, hoe dan ook, worden verschaft. In de laatste jaren zijn reeds te veel paarden met bloed uit de gelederen onzer cavalerie verdrongen door hunters van soms zeer „commun” type met meer kurassier- of dragonder- dan huzaren model. In vergelijk met een tiental jaren geleden is dan ook de kwaliteit van onze cavaleriepaarden gedaald. „Chez „le cheval destiné à la selle, la noblesse du sang remplacera presque

„tout ce qui peut lui manquer, tandis que rien ne saurait le remplacer. „Ceux-là seuls qui en sont dotés sont d'acier; les autres ne peuvent „être què de fer.” (Général Duparq e).

Het paard „à deux fins” dat de luxe-tuigpaardenhandel met recht verlangt, zou het verval onzer cavalerie voltooiën. Behalve uit paarden met gebrek aan bloed zouden dan onze eskadrons zijn samengesteld uit dravers, kinderen van den Normandischen draverhengst Insolent; de Anglo-Normandische draverhengsten: Amiéens en Voltigeur; den Amerikaanschen draverhengst Diomedes en hackneyhengsten: Diplomatast, Hedon Marquis en Methorpe Admiral, die allen door het Militair-Certificaat bevoorrecht zijn en aan de fokkerij worden opgedrongen. „Or qu'est-ce qui distingue le cheval de selle? C'est le dos et les „allures; dos fait pour porter le cavalier et allure du galop, qui permet „à ce cavalier de se rendre rapidement d'un point à un autre, aussi „bien isolement qu'en troupe. Le contraire de ce modèle est le cheval „dit trotteur dont le dos est rond et bas, et qui s'en va, la plupart du „temps, comme une boule dans une allure pesante” (de Canisy, ex-Ecuyer en Chef de l'Ecole de Cavalerie de Saumure).

De bewering, dat het cavaleriepaard massa moet hebben, is niet meer staande te houden. Indien de zoogenaamde „Shock” ooit bestaan heeft, thans is hij zeker uit den tijd. „Wir brauchen keine Kurassiere, „es giebt keine Schlachten-kavallerie mehr” heeft von Hindenburg gezegd, en de enkele malen, dat in dezen oorlog gechargeerd werd, vielen $\frac{2}{3}$ der ruiters en paarden eer zij de tegenstanders bereikten, terwijl de anderen alleen door de snelheid hunner paarden zich het leven konden redden.

Ook heeft men gemeend, dat het paard eenige massa noodig heeft voor het dragen van den ruiter en de bepakking. Deze meening berustte op theoretische beschouwingen, waarbij men uitging van den stelregel, dat het dier minstens vijf maal het gewicht van ruiter met bepakking moest hebben. Ware dit juist, dan zouden onze cavaleriepaarden ruim 100 K.G. te licht wegen. Trouwens, de praktijk is met deze rein theoretische fantasie in schrille tegenspraak. Het Fransche kurassierspaard, waarvan het gemiddelde gewicht 475 en de bepakking 117 kilogram bedragen, legt het af tegen het paardje der „Chasseurs d'Afrique”, dat goed 360 kilogram weegt onder eene belasting van 125 tot 130 kilogram. Het nog lichter spahipaardje gaat onder zijn gewapenden ruiter op marsch met een bokzadel van 17 en een tuig van 2 kilogram benevens voor vijf dagen voedsel voor man en paard. Dit is samen 150 tot 160 kilogram.

Het paard kan zijn last dragen door zijn bloed, bouw, gespierdheid en taatheid, geenszins door zijn lichaamsgewicht.

Veit, de „Oberstleutnant, Kommandeur des Ulanenregiments No. 14”, die als luitenant bij de Turksche cavalerie diende en van wien wij in de volgende toelichtingen meer zullen lezen, eindigt een pleidooi

voor de kleine ruitrijremonten als volgt: „Man wird vielleicht noch
 „einwenden, dass das kleine Pferd einen grossen schweren Mann zu
 „tragen nicht imstande sei. Das ist ein völliger Irrtum. Nicht die
 „grösse trägt, nicht das Zentimetermass, die Kraft des Rückens und
 „der Beine tragen. Der Anatoliër und Tscherkesse ist ein grosser
 „schwerer Menschenschlag, vom Gewicht unseres Kürassiers; der
 „Araber steht einem pommerschen Bauernsohn in gewicht und Knochen
 „nicht nach und doch reiten sie das kleine prachtvolle Pferd. Ich selbst
 „ritt im Kriege als einziges Pferd ein asiatische Ponny, das mit gepäck
 „zirka 150 K.G. trug, meist barfuss ging und sechs Monate hindurch
 „bei Regen und Schnee bivakierte und mich trotzdem niemals im Stich
 „liess, während die auf Ungarn beritten Offizier 4 bis 5 Pferde in
 „dieser Zeit zur Strecke brachten.“

Ook in snelheid staan de kleine dieren niet ten achter. In 1910 werden te Constantinopel gehouden, vergelijkende rennen onder even zwaar gewicht tusschen Hongaarsche en Aziatische paarden. De Hongaren waren de eerste 2500 meters voor, daarna bleven zij achter, zoodat de zes eerst aangekomenen Aziaten waren.

Toelichting bij X.

De cavalerie moet niet met een zwaar rijpaard, het zoogenaamde paard „à deux fins”, maar met een klein model remonte worden bededen gemaakt. Dit is eene waarheid, in eene lange vredesperiode telkens vergeten, die ieder leger bij elken oorlog opnieuw moet leeren. Reeds in 1845 schreef Mentzel in zijn, tot nu toe onverbeterd, werk „Die Remontierung der Preussische Armee”: „Im Kriege, wo sich „Liebhabe-
 „reien überhaupt nicht mehr befriedigen lassen, wird man von selbst auf
 „die Anwendung kleiner Pferde zurückkommen. Zu vielen Zwecken sind
 „sie brauchbarer, als grossen, und bieten sich in der Menge dar, wo
 „diese fehlen; sie sind im Allgemeinen beweglicher und auch in weichem
 „oder sumpfigem Terrain besonders anwendbar; sie nähren sich viel
 „leichter, und überstehen Anstrengungen und Entbehrungen besser“.

Hiermede gelijkloidend is het rapport van de commissie, in 1824 in Frankrijk benoemd om het remontevraagstuk te bestudeeren:

„Pour la taille, la majorité décida qu'il vallait mieux moins de hauteur
 „et plus de proportion, les petits chevaux supportant mieux la fatigue
 „que les grands“.

De bouw van het paard van kleine „taille” is ongetwijfeld gunstiger dan die van een met groote „taille”. Men treft bij deze dieren een gelijkheid van lijnen en eene constructie aan, welke men bij groote paarden bijna te vergeefs zoekt. Bij de eerste is het spierstelsel in overeenstemming met het skelet, bij de groote paarden daarentegen bestaat veelal een wanverhouding tusschen geraamte en spieren. De botten zijn te zwaar en te lang en zoo de spieren in overeenstemming zijn met deze, is het heele dier te massaal om de eigenschappen van een cavaleriepaard te bezitten. Terwijl bij de kleine paarden eene goede verhouding

tusschen schofthoogte en diepte der borst bestaat, is deze bij groote paarden meestal onvoldoende.

Het kleine paard is sober en weinig kwalijk nemend. Met het ration, dat onzen paarden wordt verstrekt, voelt het zich een rijkaard. Het groote paard heeft alle fourage noodig voor onderhoud van eigen lichaam, het kleine daarentegen kan een ruim deel van zijn voer in arbeid omzetten, zonder zijn lichaam te kort te doen. In de veterinaire hospitalen in Frankrijk waren in 1916 een aantal oververmoeide paarden, die van het front naar achteren waren gezonden. De dieren van het groote slag waren toonbeelden van ellende, zij hadden hun fourage en een deel van zich zelf voor den arbeid verbruikt. Zelfs na maanden rust en verpleging bleven zij voor den dienst te velde ongeschikt. De kleinere paarden daarentegen waren ook wel onderkomen, doch zij hadden de grens van hun weerstand niet zoo spoedig overschreden. Na enkele weken verblijf in de veterinaire hospitalen keerden zij paar het front terug. Trouwens, indien wij thans in ons land rondkijken, dan kunnen wij hetzelfde dagelijks op straat waarnemen.

Het kleine paard is vlug en beweeglijk, het groote lomp. Een groot paard struikelt en valt zwaar, waar een klein nog op zijn beenen terecht komt. Karl Schreiber, luitenant bij een Hongaarsch ulanenregiment deelt in de „Kavalleristische Monatshefte” zijne onderzendingen mede, uit den tijd toen de kleine Bosnische paarden van zijn eskadron door grootere uit andere streken tijdelijk vervangen waren. Hij schrijft: „... so kann nicht geleugnet werden, dass sich „die grossen Pferde viel eher abnützen werden und den Witterungs- „unbilden weit weniger standhalten können. Stürzt ein grosses Pferd, „so hat es sehr viel Glück gehabt wenn nichts passiert; Hautabschur- „fungen sind dann wohl das mindest. Dagegen bleiben die kleinen „Pferde meist unverletzt.”

„Die in Mostar stehende Ulanen eskadron busste im ersten Jahre, als „sie noch grosse Pferde führte, acht infolge Unfällen ein”.

In de laatste oorlogen heeft de kleine remonte schitterend bewezen, het oorlogspaar bij uitnemendheid te zijn.

De „Oberstleutnant Veit, Kommandeur des Ulanenregiments No. 14”, destijds officier bij de Turksche cavalerie, heeft als zoodanig den eersten Balkanoorlog meegemaakt. Hij maakte deel uit van een cavalerie-divisie, welke was samengesteld uit 4 regimenten met kleine Oostersche en 2 regimenten met Hongaarsche paarden. Gedurende drie en een half jaar heeft hij de dieren nauwkeurig waargenomen en statistisch vergeleken. Ook in den Turksch-Bulgaarschen oorlog heeft hij zijn waarnemingen voortgezet en daarbij is hem gebleken, dat het Hongaarsche ras, als oorlogspaar, verre ten achter staat bij het Oostersche. Hij schrijft: „Im türkisch-bulgarischen Krieg hat zum erstenmal „ein Feldzug einen Vergleich ermöglicht zwischen den zwei Pferde- „rassen: den ungarischen, das unserem preussischen gleicht, in keinem

„Falle weniger hart als dieses ist, und den asiatischen, da die ver-
 „schieden remontierten Regimenten, in einer Division vereint, vor
 „gleichen Anstrengungen gestanden haben. Marschverluste der asia-
 „tischen Regimenten waren unbedeutend, fast gleich Null trotz der auszer-
 „gewöhnlichen Anstrengungen der Division, erschreckend jedoch waren
 „die Abgänge der ungarischen Regimenten;”

Ook thans komen zoowel van het Oost- als van het West-front be-
 richten over de superioriteit van het kleine paard boven het groote.
 Door de ontzettende inspanningen en ontberingen heeft de Oostenrijksch-
 Hongaarsche cavalerie zoodanige verliezen onder hare paarden geleden,
 dat men reeds spoedig na het begin van den oorlog genoodzaakt was,
 groote afdeelingen van cavaleristen te voet te vormen. Deze formaties
 werden later om dezelfde redenen uitgebreid.

Bij deze overgrootte verliezen bleek, dat een, aan de vaklieden nau-
 welijks bekend, slag tegen alle inspanningen en ontberingen bestand
 was. Aartshertog Eugenius verklaarde destijds, dat de beste paarden
 van zijne cavalerie onder de niet verwachte moeilijkheden van een
 nauwelijks begaanbaar terrein zwaar geleden hadden, en dat eigenlijk
 slechts de Galische „Korgose”, een in Oostenrijksch Polen gefokt, on-
 gewoon hard paard tegen de inspanningen bestand was.

In Galicië wordt in het algemeen een edel, licht rij- en tuigpaard ge-
 fokt. Alleen in het oostelijk gedeelte der provincie, in de Karpathen,
 waren vóór den oorlog nog een klein aantal Huzulenaarden te vinden.

Indien wij hierbij nog voegen hetgeen in de toelichting bij IX over
 het kleine paard is gezegd, dan kan geen twijfel meer bestaan over
 de maat onzer toekomstige cavaleriepaarden.

Toelichting bij XI.

De kleine paarden, waarvan wij zoo vele door de straten zien draven
 gespannen voor de voertuigen van neringdoenden, handelaars en rijtuig-
 verhuurders zijn vrijwel alle atkomstig uit Russisch Polen. Deze dieren,
 waaronder meerdere met sierlijken bouw, zijn uit Rusland hier inge-
 voerd voornamelijk door vier groote kooplieden. Deze bezochten vóór
 den oorlog reeds twintig tot veertig jaren een groot aantal paarden-
 markten in Polen, Kurland, Lithauen en andere deelen van West-Rus-
 land. Van twee firma's was een der leden geregeld in Rusland, van
 een derden handelaar ging de zoon elke 14 dagen daarheen.

De Russische paarden, hier ingevoerd, zijn niet de mooiste en beste,
 toch zijn het nog taale, goed bruikbare dieren. De prijzen, in Rusland
 voor hen besteed, wisselen tusschen 128 en 512 gulden.

De, op de markten aangeboden, paarden zijn niet alle afkomstig uit
 Westelijk Rusland, een deel, wordt aangevoerd diep uit Rusland, zelfs
 uit Siberië. Daaromtrent lezen wij in een artikel „Die russische Landes-
 pferdesucht und die Remontierungsfrage” (1913) „Trotz der entgegen-
 „stehenden Schwierigkeiten werden aber auch die asiatischen Steppen
 „östlich des Urals als ein vielsprechendes Zukunftsgebiet nicht nur für

„die Berittenmachung der Kasaken, sodern auch für die europäische „reguläre Kavallerie ernstlich in Betracht gezogen“.

De, uit Rusland aangevoerde, paarden hebben een groot weerstandsvermogen. Gewoonlijk hebben zij bij hunne reis hierheen den afstand van de markt tot aan de Duitsche grens, d. i. soms 60 K.M., te voet afgelegd. Hier worden zij, met 15 tot 20 stuks, in een wagen geladen en over Schneidemühl, Berlijn en Hannover naar ons land gezonden. Gedurende de reis van driemaal vier en twintig uren krijgen zij slechts eenmaal voer en water, namelijk te Berlijn. Deze reis doorstaan vele goed. Het transport kost \pm 45 gulden per paard.

In Polen werd vóór den oorlog over het algemeen een mooi, licht rijpaard aangetroffen. Zij worden in Rusland daarvoor zeer veel gebruikt. De groote grondbezitters hebben meest allen mooie rijpaarden, waarin zij handel drijven.

De zwaarste concurrenten der Nederlandsche kooplieden waren de militaire commissies, die voor rijdieren meestal kozakken- of steppenpaarden kochten. Vooral in de laatste jaren vóór den oorlog werden door Duitschland en Oostenrijk vele remonten aangeschaft. Ze werden eerst opgekocht door handelaren en vervolgens — ten minste die, welke voor Duitschland waren bestemd — in Oost- en West-Pruiſen aan de remonte-commissies aangeboden.

De militaire commissies kochten vóór 1914 bloedpaarden en daarnaast zwaardere voor de artillerie van 6 jaar en ouder en van 1,50 m. en hooger schoftmaat. Zij besteedden 200 tot 300 roebels (1 roebel = 1,28 gulden).

Voor eventueele handelsbetrekkingen zij hier medegedeeld dat, in Polen tot 1914 groote paardenhandelaren woonden o. a. Dworski, Vingerhofska, Pombagga, Waksman. Te Lowicz was toen een expediteur, een zeer wellevend en betrouwbaar man, die de Duitſche taal machtig was, volledige inlichtingen gaf over vracht, enz. en paarden naar de grens vervoerde. Er kwam toen ook te Lowicz een groot paardenkoopman uit Libau, die goed Duitsch en Engelsch sprak.

Ook over de paarden uit Galicië is het oordeel gunstig. In een artikel „Die Kavallerie im Karst“ opgenomen in de „Kavalleristische Monatshefte“ van Juni 1914 schrijft de „Oberstleutnant“ Julius Stöger-Steiner: Die Pferde der Division die zum grössten Teile aus Galiciën „stammen, haben noch bei allen Gelegenheiten vollkommen entsprochen, „nie versagt, sich sehr an die klimatischen und terrein-Verhältnisse „gewöhnt und sind um den Remontepreis leicht aufzubringen. Es liegt „daher kein Grund vor von ihnen abzugeben, da sie sich auch gelegent- „lich der neun Monate währenden Standesergänzungen auf den vollen „Kriegsstand sowie eines vier Monate unter allen Witterungsverhält- „nissen dauernden Freilagers in der Herzogowina und den vielen „Uebungen mit Kriegsmässiger Packung in jeder Weise bewährt haben „und in sehr guter Kondition geblieben sind“.

Indien men de berichten daaromtrent gelooven mag 1) is het zeer waarschijnlijk, dat, in Rusland en Galicië de paardenfokkerij van den oorlog weinig geleden heeft. Den 26 Januari 1917 berichtte het „Post- en Telegraafagentschap” uit Petrograd:

„Uit de gegevens van de veetelling blijkt, dat niet alleen de vrees, dat de veestapel gedurende den oorlog zou verminderen, niet waarheid is, maar dat hij integendeel sedert 1914 belangrijk vermeerderd is. Het aantal paarden is met 15,1 procent toegenomen; dat van hoornvee met 36,5 procent en van schapen met 62,5 procent.”

Het Weensche Correspondentie-Bureau seinde in Augustus 1917, dat, volgens de „Neue Freie Presse” de oogst in Galicië door de jongste operaties, den opmarsch der Centralen en den terugtocht der Russen bijna geen schade geleden heeft en ook de veestapel, in weerwil van de talrijke requisities der Russen, nog vrij aanzienlijk is.

De heer W. F. Smits, directeur van de „Dresseer- en Handelsstal” Waalsdorperlaan, bericht: Mijn opinie is ook, dat in Rusland uitstekende cavaleriepaarden te vinden zijn. Het paardenaantal is daar zoo enorm groot, dat het verlies in den oorlog daar spoediger aangevuld zal zijn, dan elders. Op de markt in Lowicz waren 5000 paarden aangevoerd van allerlei soort en kwaliteit. Ik kocht er 8, waarvan er zeker 4 bijzonder geschikt waren voor de cavalerie. In Alexandrowo was een stal, waar ongeveer 600 paarden stonden, bijna alle van 1e-kwaliteit. Toen ik in Holland terug was, kreeg ik weken daarna nog telegrammen van diverse makelaars, om toch direct over te komen, want zij wisten overal paarden te staan in het genre, dat ik zocht. In de maand Juni zijn er veel markten in Polen en op al die markten kan men vinden hetgeen men zoekt. Volbloeds, dravers, groote en kleine paarden, mooie cobs, ponys en kleine hitten, kortom, een staalkaart van paarden in alle kleuren. De paarden uit Polen zijn sterk en taai, dank zij hun Spartaansche opvoeding.

Toelichting bij XII.

Van alle onderdeelen van het leger is het paard het minst voorbereid tot den oorlog. Dit is de oorzaak der enorme verliezen, vooral bij het begin der vijandelijkheden geleden. Immers, slechts een gering aantal paarden valt door den kogel of door het zwaard.

Men noemt deze verliezen „marschverliezen” en de inzinking, waaraan de legers in eene vredesperiode lijden, heeft er toe gebracht, deze, zonder nader onderzoek, als onvermijdelijk aan te nemen. In een artikel „Ist die preussische Remonte für einen Zukunftskrieg ausdauernd genug?” klaagt de, reeds meer genoemde, „Oberst” Veit hierover „Bei der

1) Volgens een Fransche mededeeling ondervonden de Duitsche legers tijdens het Oise-offensief, Maart 1918, door gebrek aan paarden, groote moeilijkheden bij het naar voren brengen van de artillerie en het materieel.

„Infanterie können in einen Feldzug die Verluste an Krankheit grösser „sein als die Gefechtsverluste; bei die Kavallerie sind wir gewohnt, „das als feststehende Regel anzusehen“. Rationeele pogingen om marschverliezen te voorkomen zijn dan ook vóór den oorlog nergens aangewend.

De Oberstleutnant Müller-Kranefeldt heeft in het „Militär Wochenblatt“ van 1911 gegevens verzameld over de marschverliezen der cavalerie van het Duitsche leger in 1870—71. Deze zijn door den Oberst z. D. Von Horn in de „Kavalleristische Monatshefte“ van Maart 1914 getoetst aan de verrichtingen der paarden van de ruitery gedurende dien veldtocht. Het blijkt hierbij, dat hetgeen van de dieren werd geveegd, de enorme verliezen niet kon billijken en bijgevolg de oorzaak er van elders moet worden gezocht.

Veit, die bovengestelde vraag in de „Kavalleristische Monatshefte“ van Februari 1914 beantwoordt, verwerpt, dat „in Deutschland“ de dressuur, de gebrekkige opmerkzaamheid der eskadronscommandanten en het hoefbeslag de oorzaak zijn. Hij wijst als oorzaak aan, het gebrek aan hardheid van het Duitsche paard en de verweekelijking op stal.

Onze remonten worden na een diensttijd van gemiddeld tien jaar op reform gesteld. Dit is ontzettend snel. Het is slechts de ellendige sleur, die ons dit als normaal heeft doen aannemen evenals deze officieel heeft doen goedvinden, dat een paard van twaalf jaar met „versleten“ als eenige motiveering uit het leger verwijderd wordt.

Want indien wij overdenken de bewonderenswaardige energie, welke door het paard op afstandsritten ontwikkeld wordt, dan moeten wij als vaststaand aannemen, dat dit dier over hart, beenstelsel, longen en spieren beschikt, die vrijwel onverwoestbaar zijn en bij eene goede huishouding onmogelijk in-zoo korten tijd kunnen worden verbruikt.

Er moeten dus in het leven van het paard factoren werkzaam zijn, oorzaak van dit enorm kapitaalverbruik en van de geringe geschiktheid van het paard voor den dienst te velde.

Om deze vast te stellen als ook om de middelen te beramen, waardoor te bereiken zijn een kleinere remontemodulus en eene grootere geschiktheid van het paard voor den dienst te velde, zoodat met eene geringe cavaleriesreserve kan worden volstaan, is het noodig het leven van ons tegenwoordig cavaleriespaard na te gaan.

In Ierland worden, evenals in vrijwel alle landen, de meeste veulens in Mei geboren. Hunne opvoeding in het eerste levensjaar is zeer verschillend naar gelang de middelen van den fokker. Sommige krijgen reeds vóór het eigenlijke spenen vast voedsel, andere niet. Bij hunne eerste lente worden zij in de weide gebracht, waar de fokker slechts zorgt voor eene voldoende hoeveelheid gras en water. Een deel der veulens blijft reeds den eersten winter in de weide, waar zij soms onder een

afdak eenige beschutting tegen weersinvloeden vinden. Naar gelang van den leeftijd waarop het dier zal worden verkocht, schenkt de fokker het op zijn tweede of derde jaar eenige meerdere aandacht en zorg.

Eenigen tijd vóór dat de jonge paarden worden verkocht, ondergaan ook de Iersche veulens het lot hunner natuurgenooten in andere landen. Zij worden in warme stallen gebracht en met breiachtige meelspijzen gevoed, ten einde hun, op den dag van den verkoop, een zeker welgedaan voorkomen te geven. In dien tijd zijn zij zoogenaamd gebroken, dit is eene bewerking, bestaande uit het trekken der melktanden, ten einde de paardentanden sneller te voorschijn te doen komen en het paard ouder te doen schijnen.

Onmiddellijk vóór den verkoop worden vele veulens zoogenaamd getoilleteerd. Dit bestaat in het scheren van het dier en in het afkappen van den staart. Sommige dieren kwamen met bloedende staarten alhier aan. In een tijdperk van vijf jaren stierven in de weiden om Utrecht twee jonge remonten tengevolge van deze mishandeling. Dit zijn de ernstige gevolgen van het afkappen van den staart; natuurlijk lijden ook de andere dieren in verschillende mate van deze verminking.

Het verzenden uit Ierland had plaats tusschen 10 en 25 Mei. In koppels van 30 tot 40 stuks werden de paarden langs twee wegen naar ons land verzonden. De eene weg liep van Greenock over Holyhead en Harwich, de andere van Waterford-Harborn over Midland en Harwich.

De overtocht over de Iersche zee duurde 6 tot 8 of 10 tot 12 uur; die van Harwich naar Rotterdam ruim tien uur. In het geheel waren de jonge dieren 3×24 uren onderweg, alvorens zij in de weide aankwamen. Zij waren bovendien minstens zesmaal in- en uitgeladen.

In Rotterdam werden de jonge remonten een nacht onder dak gebracht in stallen, die aan de eischen der hygiëne niet voldeden. Den dag na het ontschepen te Rotterdam kwamen de dieren meestal tusschen 3 en 5 uur in de weide aan. Dit was tegen den tijd, dat de koelte van den avond naderde.

Bij aankomst in de weide kon men reeds aan enkele dieren zien, dat zij spoedig tot de zieken zouden behooren. In 1904 waren reeds gemeld, binnen de eerste zes dagen, 37 0/0 en, binnen de eerste tien dagen, 50 0/0 van het totaal aantal zieken. In het geheel werden minstens een derde der paarden duidelijk kenbaar ziek. Zelden leden de dieren aan iets anders dan aan den zoogenaamden goedaardigen droes, eene streptococceninfectie der voorste luchtwegen, welke, door de vele complicaties, onder verschillende vormen werd waargenomen. Het is eene ziekte, welke meer kwaad sticht dan de naam doet vermoeden. Allen dieren, door haar aangetast, geeft zij een terugslag in de ontwikkeling, en meerdere paarden komen hare gevolgen nooit of slechts na langen tijd te boven.

Terwijl vele jonge dieren nog niet waren bekomen van de vermoeienissen der reis en van het gewijzigde leven, en andere nog ziek of herstellende waren, deed de vliegenplaag haar nadeeligen invloed gel-

den. De dieren hadden geen rust meer, zij liepen veel en graasden weinig, daar zij den mond moesten gebruiken voor het verjagen der vliegen op die plaatsen, waar de huidspieren ontbreken en waarvóór de staart hun ontnomen was. Daarbij kregen verscheidene paarden naast den wortel van den gemutileerden staart diepe, zeer pijnlijke en bijna niet te genezen kloven, waardoor bij sommige dieren het mesten zichtbaar pijn veroorzaakte.

Het bleek dan ook, dat in den vliegtijd, hoewel het gras zeer voedzaam is, de verminkte dieren zich niet merkbaar ontwikkelden. Zoodra echter deze voorbij was, begon, niettegenstaande het verhouten der weideplanten, het geheele zijn der paarden aanmerkelijk te verbeteren.

Einde September, gingen de jonge remonten van de weide naar het remontedepot te Milligen, waar zij tot het volgende jaar October verbleven om dan naar de „Depots Huzaren” in africhting te worden gezonden.

In het remontedepot wordt een aanmerkelijk deel der dieren nogmaals ernstig ongesteld, zoodat, in het algemeen genomen, de paarden deze inrichting vrijwel in den toestand van reconvallescenten verlaten. In dezen, schijnbaar gezonden, staat worden zij in dressuur genomen op een leeftijd van vijf jaar schijnbaar, want bijna alle zijn in hun jeugd gebroken, dus inderdaad nog jonger. Het spreekt van zelf, dat eene africhting van dergelijke dieren ten koste gaat van het individu. Tijdens mijn werkzaam-zijn bij het 2e Depot Huzaren te Leiden, heb ik, tegen het eind der africhting, vele dieren onderzocht en bij verscheidene beginnende gebreken vastgesteld, waarop zij in Ierland stellig waren onderzocht en er van vrij bevonden.

Na een verblijf van ongeveer één jaar bij het Depot Huzaren worden de dieren bij de verschillende regimenten ingedeeld, waar zij tot op het oogenblik hunner reformstelling gemiddeld 22 tot 23 uren per etmaal op stal verblijven en gedurende den overigen tijd veelal overmatig worden gebruikt.

Bij het regiment wordt het 'dier lijdende aan eene reeks ziekten: droes, influenza, borstziekte, longontsteking, chronisch hoesten, dampigheid (asthma), koliek, verlamming, klemhoeven, straalverweeking, beenziekten, peesontsteking, gewrichtsaandoening, spierstijfheid, bijziendheid, schrikachtigheid uit overgroeten angst, dwangbeweging, enz.

Na nauwelijks tien jaar het remontedepot verlaten te hebben, wordt het dan ook op reform gesteld, als zijnde herhaaldelijk kreupel, dampig, enz. Men is aan dezen toestand zóó gewend geraakt, dat men hem als normaal beschouwt; ja, men is er zelfs toe gekomen, officieel toe te staan, een paard van twaalf jaar of ouder op reform te stellen met „versleten” als de eenige motiveering van den vroegtijdigen verkoop.

Bij de aankomst van het paard in het regiment heeft het aan den Staat \pm 1000 gulden gekost. Tot vóór den oorlog bedroegen de uitgaven aan fourage voor één paard per jaar 350 gulden. Bij de op reform-

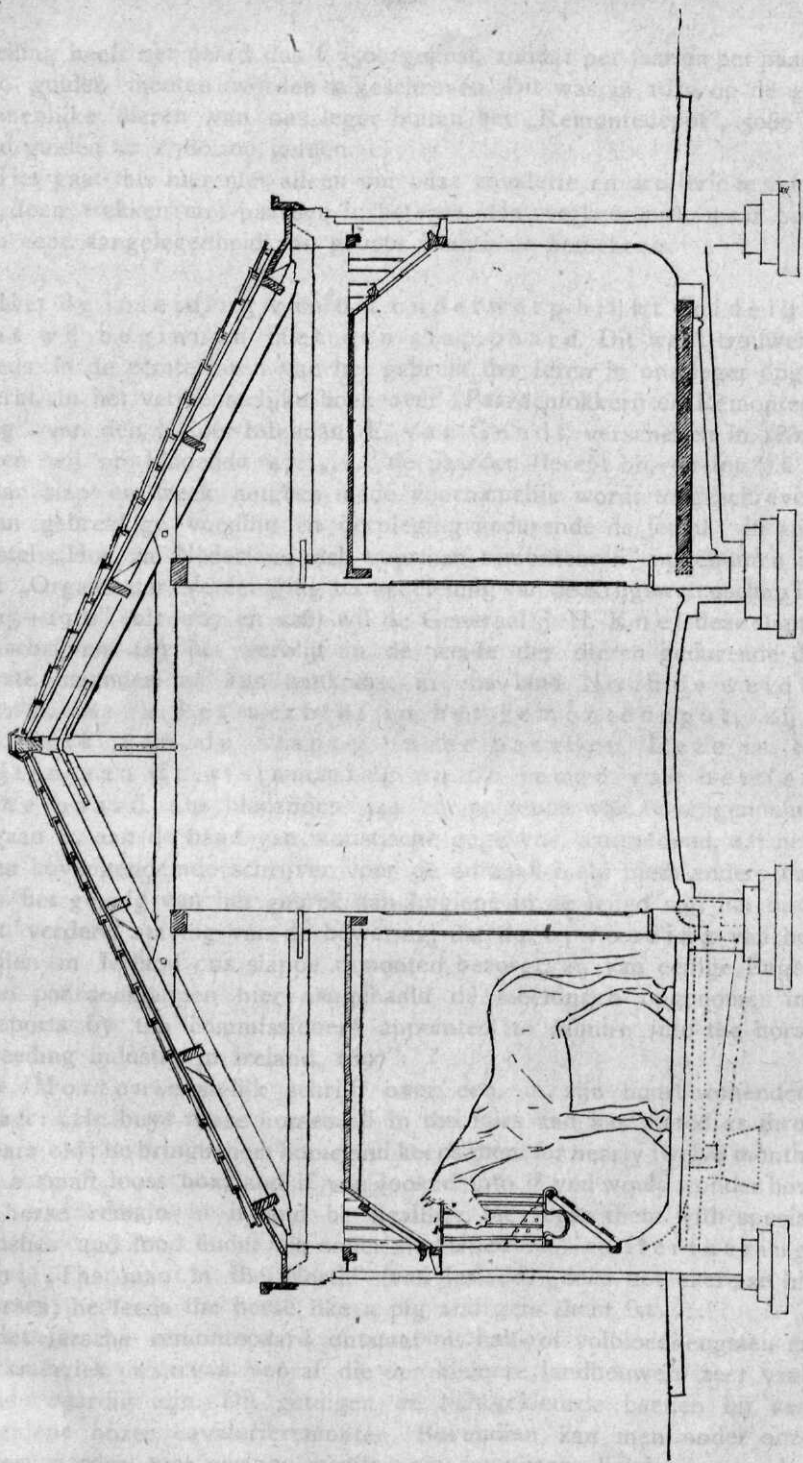
stelling heeft het paard dus f 3500 gekost, zoodat per jaar en per paard 350 gulden moeten worden afgeschreven. Dit was in 1912 op de gezamenlijke dieren van ons leger buiten het „Remontedepot”, 5086×350 gulden = 1.780.200 gulden.

Het gaat dus hier niet alleen om onze cavalerie en artillerie te velde te doen trekken met paarden in beteren staat verkeerende, maar ook, om eene aangelegenheid van groote finantieele beteekenis.

Uit de inleiding van dit onderwerp blijkt duidelijk, dat wij beginnen met een slappard. Dit werd trouwens reeds in de eerste jaren van het gebruik der Ieren in ons leger opgemerkt. In het verdienstelijke boek over „Paardenfokkerij en Remonteerij” van den Majoor-Intendant E. van Gendt, verschenen in 1887, lezen wij op bladzijde 47: „... de paarden (Ieren) blijven tot 7 à 8 „jaar slap en week hetgeen mede voornamelijk wordt toegeschreven „aan gebrekkige voeding en verpleging gedurende de jeugd.” In zijn opstel „Hoe zal Nederland zich voortaan remonteeren” opgenomen in het „Orgaan der Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap II, 1915—1916” (blz. 127 en 128) wil de Generaal J. H. Knel deze slapte toeschrijven aan het verblijf in de weide der dieren gedurende de eerste maanden na hun aankomst in ons land. Noch de weidegang, noch het verblijf in het remontedepot, zijn oorzaak van de slapte onzer paarden. Deze is te wijten aan de afstamming en de jeugd van het Iersche paard. Op bladzijden 444 en volgende van bovengenoemd orgaan is, aan de hand van statistische gegevens, aangetoond, dat hetgeen bovengenoemde schrijver voor de oorzaak hield niets anders was dan het gevolg van het gebrek aan hygiene in de jeugd van het dier. Tot verdere staving van de bewering, dat de opvoeding van het veulen in Ierland ons slappe remonten bezorgt, zij van eenige Engelsche paardenmannen hier aangehaald de meeningen opgenomen in: „Reports by the commissioners appointed to inquire into the horse „breeding industry in Ireland, 1897”.

N. Morton namelijk schrijft over een, in zijn buurt wonenden, fokker: „He buys those horses all in the fairs and has stated as three „years old; he brings them home and keeps them for nearly twelve months „in a small looss box, and if you looked into it you would wonder how „a horse remain in it and be healthy. He feeds them with special „mashes and food under his superintendence...” en Hertherington: „The man in the North” (van Ierland) „does not exercise his „horses; he feeds the horse like a pig and gets them fat...”

Het Iersche remontepaard ontstaat uit half- of volbloedhengsten en werkmerries, waarvan vooral die der kleinere landbouwers zeer vaak minderwaardig zijn. Dit getuigen de lichtgekleurde beenen bij verscheidene onzer cavalierremonten. Bovendien kan men onder onze ruiterypaarden, met geringe moeite vele aanwijzen, die den romp, den

hals, het hoofd of de botten van de moeder hebben medegekregen. De neiging („manie") tot den grof gebouwden hunter heeft een ongunstigen invloed gehad op de deugdelijkheid van ons huzarenpaard.

De Ier, die wij thans in ons land als moederdier voor het paard „à deux fins" gebruiken, is als cavaleriepaard werkelijk overschat. Ons wacht nog de ontgoocheling, waarvan men zich reeds in 1913 in Duitschland bewust werd, namelijk, dat de steeds bewierookte Hongaarsche en Pruisische cavalerieremonten geen oorlogspaarden zijn. Veit, schrijvende over de ondeugdelijkheid dezer paarden voor het oorlogsdoel, geeft den raad: „Und der Staat, er eile, den kleinen arabischen harten Hengst „planmässig mehr als bisher zur Zucht mit heranzuziehen; man züchte „ein kleineres, dem asiatischen ähnliches Pferd. Man gebe die Kurassier- und Ulanenregimenter gänzlich auf, man schaffe in Bezug auf das „Pferdematerial, nicht in Bezug auf Tradition und Ausrüstung, die als „wichtige Faktoren der Kavallerie verbleiden müssen, eine Einheits- „kavallerie, bei der das Huzarenpferd mir als Type vorschwebt."

Met de volharding van een Clemenceau zou ik om die reden willen herhalen:

Onze cavalerie moet hebben noch den Ier, noch het paard „à deux fins" maar een klein paard met oostersch bloed 1).

Wanneer de gelederen door dergelijke paarden gevormd zijn, zullen niet alleen de marschverliezen tot het minimum worden beperkt, maar bovendien zullen de geldelijke uitgaven voor het bereden-maken onzer cavalerie aanmerkelijk verminderd worden.

Wij waren genaderd het oogenblik, waarop het paard het remonte-depot verlaat en in dressuur wordt genomen.

Wanneer de ruiter op den rug van het dier plaats neemt, is het nog geen of nauwelijks vijf jaar. Op dezen leeftijd is het dier niet voldoende gevormd, om de vermoeienissen van eene africhting en vooral van eene snelle africhting te doorstaan. De bouw van het lichaam bereikt pas een of twee jaar later de vereischte vastheid. Vóór dien tijd is de inwendige structuur der beenderen niet voltooid, zijn de pezen en gewrichten niet voldoende krachtig en is de wervelbrug niet sterk genoeg om den last van den ruiter te dragen of den impuls der achterbeenen naar de voorhand over te brengen. Ook is de verbinding tusschen wervelbrug en schoudergordel, en tusschen wervelbrug en bekkenring niet verzekerd.

Bij paarden, welke vroegtijdig in africhting zijn genomen, neemt men

1) 21 Maart j.l. is eene constitueerende vergadering gehouden voor eene vereeniging „Arab horse Society" ter bevordering van het fokken met Arabisch bloed in Engeland „Het Paard" April 1918.

aan de ledematen verschillende gebreken waar, die zij stellig door de africhting hebben verkregen. Zooals reeds elders werd medegedeeld, zijn bij vele jonge paarden van het 2e Depot Huzaren te Leiden, het begin van gebreken waargenomen, voor welke zij bij aankoop in Ierland stellig waren onderzocht en er van vrij bevonden. Deze gebreken hadden zich langzaam aan ontwikkeld tengevolge van stoornissen en beleedigingen in de weefsels. De omvang dezer stoornissen en beleedigingen is natuurlijk niet alleen afhankelijk van het gepleegd geweld, maar ook van den weerstand der weefsels. Hoe krachtiger deze gevormd zijn, des te geringer zullen de gevolgen zijn van de inspanningen, die de africhting eischt.

De vorm der onderdeelen van het lichaam, bijvoorbeeld der beenderen, en ook van het lichaam als geheel, is het resultaat der krachten, welke op het lichaam en zijne onderdeelen voortdurend inwerken. Eerst wanneer deze krachten elkaar opheffen, verkeert het lichaam of het onderdeel in spanningsevenwicht.

Het ongezadelde, vrij staande dier verkeert in spanningsevenwicht. Dit wordt verbroken, zoodra de ruiter op den rug van het paard plaats neemt, omdat dan eene nieuwe kracht, gelijk aan het gewicht van den ruiter, loodrecht op het lichaam inwerkt. Om deze stoornis in het evenwicht te herstellen moet het paard andere krachten in werking doen treden.

Bij de africhting van het paard moet men aan het bereiken van het spanningsevenwicht de grootste aandacht schenken. Eerst wanneer dit is bereikt, mogen nieuwe eischen aan het dier worden gesteld. De tijd, die hiervoor schijnbaar verloren gaat, wordt bij latere oefeningen meer dan dubbel ingehaald en door een langer behoud van het paard rijkelijk beloond.

Een paard, dat met een langen teugel heeft leeren dragen en aan zijn last is vertrouwd geraakt, zal zonder eenig verzet alle „natuurlijke” wendingen en gangen uitvoeren. De commandant *Duthil* heeft meer malen geschreven: „Voulez-vous un bon cheval de manège vite dressé, en haute école et bien équilibré? Prenez un poulain sortant de l'en-„trainement. (Vooroefen-inrichting, dépôt de débouillage). Voulez-vous „avoir tous les déboires et tous les mécomptes? Commencer à travailler „au manège un poulain sortant du pré (remontedepot).” Het eerste paard heeft leeren dragen, heeft onder den ruiter zijn spanningsevenwicht bereikt en is dus klaar om te kunnen uitvoeren, hetgeen de ruiter van hem verlangt. Bij het andere daarentegen verwekt het gestoorde spanningsevenwicht een hinder, welke bij de minste eischen tot prikkelbaarheid en verzet leidt. In de eerste maanden der africhting zijn alle zijgangen en wendingen niet alleen ondoelmatig maar ook schadelijk voor het paard. Zij bederven het karakter en zijn oorzaak van het ontstaan van gebreken.

Uit bovenstaande blijkt: ten eerste, dat onze remonten te vroegtijdig in dressuur worden genomen,

ten tweede, dat de eigenlijke africhting eerst na eene vooroefening mag geschieden.

Het eene kan worden voorkomen en het andere bereikt door de paarden, ná het verlaten van het remontedepôt, één jaar in eene vooroefen-inrichting te doen verblijven.

Bij het regiment is het paard blootgesteld aan invloeden, die zijn bruikbaarheid aanmerkelijk verminderen, zijn diensttijd verkorten en die het ongehard maken tegen weersgesteldheid en vermoeienissen, waaraan het beslist te velde wordt blootgesteld.

Bestudeert men de verpleging van het militaire paard in den loop der tijden, dan treft het, dat men er in eeuwen niet toe gekomen is, doortastend in te grijpen in de ongelukkige omstandigheden, waaronder het paard in de kazerne leeft. Onder den indruk van heerschende ziekten zijn de lange stallen tijdelijk door kleine of in vakken af te sluiten, ruimten vervangen, doch nooit kwam het tot eene ingrijpende en zake-lijke verandering in de eigenlijke inrichting van den stal en van het leven van het dier.

In de kazerne lijdt het paard gebrek aan licht, lucht, rust en beweging terwijl de lichaamsbouw, de moeilijke zijwaartsche beweging, het beperkte zijwaartsche evenwicht, en het geheele zijn van het dier er op wijzen, dat het geboren is, om op groote vlakten te leven. „Keines „unserer Haustiere ist in der Wohnungsfrage so schlecht dran wie das „Pferd. Das von der Natur am meisten für die Bewegung bestimmtes „Geschöpf ketten wir Tag und Nacht an die Wand und gewähren ihm „nur ein Raum auf den es gerade Platz für liegen findet“. (Die Boxe, Kavalleristische Monatshefte, 1913).

Er is niets in het dier denkbaar, dat ontsnapt aan den nadeeligen invloed van den stal, waarin wij het paard, op enkele uren na, zijn geheele leven opsluiten. Oogen, longen, hart, gewrichten, spieren, hoeven, beenderen, digestieorgaan, zieleven, alles ondergaat de vernietigende werking der eindelooze gevangenschap.

Op stal worden onze kostbare remonten misbruikt en vernietigd, wordt onzen dieren hun weerstand ontnomen, oorzaak van de ontzettende marschverliezen, die ook onze cavalerie te velde zal lijden.

Ieder jaar, dat wij nalaten hierin verandering te brengen, beteekent, een jaar langer vermorsen van 's lands kapitaal, een jaar langer verwaarloozen der gevechtswaarde onzer ruitery.

Natuurlijk verwacht men hier, waar verbetering wordt verlangd, vermeerdering van uitgaven. Integendeel onze nieuwe stallen zijn te kostbaar gebouwd. Hunne massieve bouw, hunne ingewikkelde ventilatie maken hen juist slechte verblijfplaatsen. Onze paarden hebben

voor hun behoud slechts noodig eenvoudige stalloodsen en ruime loopplaatsen.

De nadeelen van het stalverblijf voor de dieren zijn nader uiteengezet in eene bijlage, waarin ook de inrichting van stalling- en loopplaatsen in de kazerne van bereden troepen worden besproken.

Toelichting bij XIII.

a. Wijziging in de regeling der officiersremon-teering.

De tegemoetkoming aan officieren van 300 gulden voor de eerste aanschaffing voor een dienstpaard dateert uit de eerste jaren onzer onafhankelijkheid. Zij was oorspronkelijk bedoeld als eene geheele vergoeding van den koopprijs. Vóór 1830 waren, vooral in de Zuidelijke Nederlanden, voor die som goede paarden verkrijgbaar. Bij de koninklijke dispositie van 25 Januari 1828, No. 12 was de maximum-prijs voor kurassierspaarden op 235 gulden, die voor dragonderpaarden op 215 gulden, die voor huzarenpaarden op 200 gulden gesteld. Sedert zijn de prijzen, verdubbeld, verdrievoudigd, verviervoudigd en vervijfvoudigd. Het ware daarom gewenscht, dat de tegemoetkoming bij eerste aanschaffing, met minstens driehonderd gulden werd verhoogd.

Het Koninklijk Besluit van 13 Mei 1857 luidt:

„Gelet op het wezenlijk belang, hetwelk gelegen is, dat officieren der kavalerie steeds goed bereden zijn en dat mitsdien de lust om zeer goede dienstpaarden te bezitten en naar behooren te berijden, bij hen worde aangemoedigd en levendig gehouden, hebben goedgevonden en verstaan

10. b. Om aan zoodanige officieren, die mochten wenschen een jong paard op te kweken en voor den dienst af te richten, voor dat paard een ration fourage, gedurende een, door den Minister te bepalen tijd, toe te kennen, hetwelk alsdan als derde dienstpaard in de sterkte van het korps zal worden opgenomen”.

In 1862 werd onder dezelfde voorwaarden aan de officieren der bereden artillerie een ration fourage toegestaan.

De officieren der bereden artillerie krijgen, bij mobilisatie een tweede paard, dat gekozen wordt uit de stampaarden der batterijen. Wanneer men nu weet, dat onder deze paarden te velde aanmerkelijk minder achterblijvers zijn dan onder de gevorderden, zal men toegeven, dat het onttrekken van dieren aan de stampaarden eener batterij niet ten goede komt aan de marschvaardigheid van dit onderdeel. Het is dus gewenscht, reeds in vreedestijd de officieren der bereden artillerie tot het houden van een tweede paard te verplichten.

Vooral van de paarden der paardenartsen bij de cavalerie kan onder omstandigheden veel gevergd worden. Deze officieren moeten op marsch vaak achterblijven voor ongesteld geworden paarden en daarna zoo spoedig mogelijk hun onderdeel wederom opzoeken. Nadat het

kantonnement bereikt is, moet de paardenarts niet zelden uitrijden om patienten in v erwiderde stallen op te zoeken. Voor deze officieren is dus eveneens een tweede paard gewensch.

b. Het bereden zijn der compagniescommandanten. Over het algemeen zijn de officieren der troepen te voet middelmatig bereden, niettegenstaande door deze heeren goede prijzen voor hunne paarden worden betaald. Zij moeten zich tevreden stellen met paarden, die door anderen, als minder bruikbaar, worden afgeschaf.

In dezen toestand komt stellig verbetering, indien, door zoeven genoemd Koninklijk besluit, de bereden officieren een paard in reserve hebben en daardoor gemakkelijk tot den verkoop van een hunner paarden kunnen overgaan. De leeftijd, waarop de officieren der onbereden wapens te paard stijgen, blijft echter van nadeeligen invloed op de wijze, waarop deze heeren zijn geremonteerd. Makheid, welke meestal voortspruit uit het afgeleefd zijn der dieren, geeft daarom zeer dikwijls den doorslag bij de keuze van het toekomstig hoofdofficierspaard. Reeds om deze redenen is het gewensch, de officieren der onbereden wapens als compagniescommandant bereden te maken.

c. Vrijdom van belasting, enz. voor paarden van bereden reserve-officieren. Het verkrijgen van paarden door de reserve-officieren der bereden wapens heeft bij de mobilisatie meerderen dezer heeren veel moeite en ruim geld gekost. Desniettemin hebben sommigen dezer officieren zich moeten tevreden stellen met passable paarden, hetgeen ten nadeele moest komen van het geheel. Bovendien is het eene eenvoudige billijkheid jegens deze officieren, die elk oogenblik met een of twee paarden onder de wapenen geroepen kunnen worden, hun bovengenoemde tegemoetkomingen van rijkswege toe te staan.

d. Het bevorderen van paardrijden. Het bevorderen van het paardrijden in ons land kan niet beter geschieden dan door gelegenheid tot rijden te verschaffen. Jammer genoeg, wordt deze gelegenheid langs onze wegen met het jaar minder, doordat de bermen verwaarloosd zijn, ingenomen worden door trams of rijwielpaden of in het belang van het autoverkeer verhard.

In Frankrijk heeft men eenige jaren geleden den schadelijken invloed van het veranderen der wegen op het gebruik van het paard duidelijk ingezien. Bij het aanleggen en vernieuwen der wegen in Frankrijk werden, ten gerieve van het automobilisme, de belangen der animale beweegkracht geheel verwaarloosd. Dit was van zeer schadelijken invloed op het gebruik van het paard en daarom is op het „Congrès de la route”, in 1912 te Parijs gehouden, door het „Congrès Hippique” ernstig tegen die verwaarloozing geprotesteerd.

Behalve, dat de ruitewegen verdwijnen onder fietsvloeren en tram-

rails, bij het „boesewinkelen” mede worden gehard, door steenen bedorven, worden verscheidene berijdbare bermen aan den ruiter onttrokken, doordat gemeentebesturen verbodsbepalingen vaststellen, waarvoor men werkelijk geen motiveering kan vinden.

Ter bevordering van het gebruik van rijpaarden, voor ons land van zoo'n militair belang, moeten de noodige maatregelen genomen worden ter voorkoming van verder verdwijnen der ruiterwegen.

Ongetwijfeld kunnen reeds onmiddellijk en zonder hooge kosten, vele bermen gebracht worden in een staat, bruikbaar voor den ruiter. De ruimten tusschen en naast de tramrails kan men aanvullen en veffenen, de randstrooken der geharde wegen en landstraten van steenstukken reinigen, de telegraaf- en telephoonpalen voor en na uit het midden naar de kanten der bermen verplaatsen en dergelijke maatregelen meer.

Zoodoende worden met kleine, weinig kostbare zorgen, groote landsbelangen gebaat.

e. Het verblijft onzer jonge remonten in een vooroefeninrichting. Naar mijne meening kan, naast bovengenoemde maatregelen, eene reserve aan rijpaarden voor onze cavalerie gevormd worden, door de remonten een jaar langer in het remontedepot te doen verblijven. Wij komen daardoor tot eene vermeerdering van de sterkte aan rijpaarden van ons leger in vreedestijd, zooals deze gewenscht wordt in de conclusies van „The Committee on Supply of Horses for Military purposes”, namelijk: „the war office should increase their horse peace establishments”.

Behalve eene reserve biedt eene dergelijke regeling nog twee voordeelen van zeer groot belang:

- 1°. verbetering en behoud van ons paardenmaterieel;
- 2°. eene betere inleiding tot de eigenlijke africhting van onze paarden.

In de vooroefeninrichting worden de paarden gereden door jongelieden van 16 tot 20 jaar, die daarvoor eene vrijwillige verbintenis hebben aangegaan. Zij worden tegelijk opgeleid tot onderofficier bij een der bereden wapens (cavalerie, veld-artillerie, marechaussée 1) of tot remonterijder. Indien zij, bij het verlaten der inrichting, in de reserve overgaan, worden zij aangewezen tot onderofficier, belast met de verpleging der treinpaarden bij de onbereden korpsen.

BIJLAGE.

Over den nadeeligen invloed van den stal op de deugdelijkheid onzer remonten en de middelen ter verbetering.

Het militaire paard wordt dag aan dag voor vrijwel het gansche,

1) Bereden politie.

lange etmaal, in een stal opgesloten. Hierdoor is het verblijf van het dier in deze ruimte van overwegenden invloed op de deugdelijkheid onzer remonten, want elke nadeelige factor, hoe gering ook, zal door den duur van inwerken een storend effect ten gevolge hebben. In onze stallen heeft het paard gebrek aan ruimte, licht en lucht en lijdt het door gemis aan beweging en rust.

Over het algemeen geeft men zich van den ernst van dezen toestand weinig rekenschap, omdat de nadeelige gevolgen ontsnappen aan de meesten, ook aan de zoogenaamde paardenkenners. Het is daarom noodig, in het kort de schadelijke invloeden van het stalleven hier te doen volgen om daarna verbeteringen aan te duiden en dringend aan te bevelen.

Het gemis aan beweging vermindert aanmerkelijk de motiliteit van het dier, door dat daardoor rug en ledematen veranderen en ongeschikt worden voor snelle en veerkrachtige gangen.

Immers: de ruggegraat dankt hare beweeglijkheid aan de gewrichtsvlakjes tusschen de wervelbogen en de kraakbeenschijven tusschen de wervellichamen. De veerkracht dezer schijven is afhankelijk van den leeftijd, maar ook van het gebruik. Door geregeld bewegen wordt eene groote buigzaamheid verkregen en langer behouden, terwijl rust eindigt met stijfheid van het lichaamsdeel. Bovendien heeft het onafgebroken belasten van de ruggegraat in denzelfden stand een doorzakken tengevolge.

De grootte der gewrichten en de ruimte der bewegingen staan met elkander in algeheel verband. De grootte van een gewricht is echter afhankelijk van de beweging, die er van geveerd wordt, niet omgekeerd. Bij het voortdurend staan der dieren volgt noodzakelijk eene verkleining der gewrichtsvlakken en der beursbanden en daardoor een verstijven der beweging, zooals wij die ook waarnemen aan ledematen, geruimen tijd in verbanden opgesloten.

Over den invloed van het gemis aan beweging op de vorming der beenderen zijn belangwekkende proeven bekend, waardoor aangetoond wordt dat de vastheid der botten door gemis aan vrijheid aanmerkelijk vermindert. De bij dieren uit zoölogische tuinen waargenomen beenziekten: rachitis van den schedel, Paget's bones disease, leontiasis ossea van Virchow 1), moeten voor een groot deel aan het verblijf in gevangenschap dezer beesten worden toegeschreven.

De straal van den hoof van het paard komt overeen met het toonkussen bij andere dieren. Voor de ontwikkeling van den straal is beweging absoluut noodzakelijk. Onze cavale-

1) Begint evenals de osteomalacie der Australische paarden van ons Nederlandsch Indische Leger aan de tandkassen.

riepaarden lijden, door hun veelvuldig verblijf op stal, zonder uitzondering aan verkleinde (atrophische) stralen; daardoor ontstaat vernauwing van de achterste helft der hoeven, de zoogenaamde klemhoeven. Dit is bij onze troepenpaarden een zoo menigvuldig voorkomend lijden, dat men geneigd is, het als normaal te beschouwen.

De hoef is uitgerust met een automatische bloedstroom, in gang gehouden door het afwisselend belasten en ontlasten van den voet. Het verblijf op stal stelt dit mechanisme buiten werking, hetgeen tengevolge heeft een verminderden hoorn-groei en een gestoorde circulatie in de ledematen, gekenmerkt door zucht vooral aan de achterbeenen.

In 1912 waren 42,6% der gevallen van kreupelheid, bij de cavaleriepaarden waargenomen, onmiddellijk veroorzaakt, door stoornissen in den hoef. De beteekenis van den toestand van dit orgaan voor de beweeglijkheid van het paard is dus niet twijfelachtig.

Het niet kunnen liggen vermoeit het dier en belet het bovendien uit te rusten van de inspanningen van den arbeid. Zodoende wordt dag na dag de dienst begonnen met een onfrisch paard, dat ten slotte over zijn krachten raakt. Dit zien wij vooral op manoeuvre, waar de paarden, uit vrees voor de koelte van den nacht, in benauwde stallen worden opeengehoopt. In het gemis aan rust ligt de oorsprong van vele been- en peesaandoeningen.

De vroegtijdige stijfheid der remonten, de mindere bruikbaarheid der paarden te velde en de vele gevallen van kreupelheid zijn het gevolg van het gemis aan beweging en rust op stal.

Deze beide momenten zijn bovendien oorzaak van stoornissen in het digestieorgaan van het paard. Een niet of onvoldoend uitgerust dier verteert slecht zijn voedsel, dat onveranderd in den darm achterblijft en daar een nadeeligen invloed uitoefent. Het groote aantal koliekgevallen in de maanden September en October, moet hoofdzakelijk worden toegeschreven aan de vermoeienissen der manoeuvres bij het onvermogen om op stal te bekomen.

Naast het gemis aan ruimte schaadt het gebrek aan licht en lucht, geheel in strijd dus met de grondbeginselen der hygiëne.

Niet alleen worden de smetstoffen door het zonlicht gedood, maar bovendien bevordert licht de reinheid van den stal.

Lucht ontbreekt in verreweg de meeste stallen. Vooral 's nachts. De dieren leven daardoor in hun eigen adem, in de wasemingen van hun huid en in de dampen van hunne uitwerpselen; daarbij heerscht in den stal eene te hooge temperatuur. Deze toestand is de voornaamste oorzaak van de vele zoogenaamde besmettelijke ziekten, die geheele treinen, batterijen, eskadrons, ja, zelfs gansche regimenten buiten gevecht stellen.

De voorste luchtwegen liggen het meest toegankelijk voor uitwendige

Het gebruik van gewapend beton voor semi-permanente en permanente schuilplaatsen.

DOOR

P. W. SCHARROO,

Kapitein der Genie.

In het April-nummer van dit tijdschrift komt een door den Reserve-Luitenant-Kolonel der Genie P. A. M. Hackstroh geschreven artikel voor, getiteld „Beschouwingen en conclusies omtrent de wenschelijkheid van het al of niet bezigen van gewapend beton voor semi-permanente en permanente schuilplaatsen en andere verdedigingswerken”.

Naar aanleiding van dit artikel meen ik eenige korte opmerkingen niet achterwege te mogen laten, al ontbreekt mij de tijd, om in meer uitvoerige beschouwingen den geachten Schrijver in zijn betoog geheel te volgen. Dit zal bovendien niet noodig zijn, daar mijne denkbeelden omtrent de waarde van het gewapend beton voor fortificatorische doeleinden, ook in dit tijdschrift 1), reeds zoo vele malen werden uiteengezet, dat eene herhaling hiervan overbodig mag worden geacht.

Bovendien zou dit ook minder gewenscht zijn, daar eene uitvoerige bespreking van de beschouwingen van Overste Hackstroh zou leiden tot eene zuiver technische verhandeling over de eigenschappen en het wezen van het materiaal gewapend beton, welke beschouwingen in een militair tijdschrift minder op haar plaats zijn.

Reeds jaren behoort Overste Hackstroh tot de weinige bestrijders van het materiaal gewapend beton, dat door hem reeds in 1902 niet betrouwbaar werd geacht voor het samenstellen van constructies van blijvenden aard; eene zienswijze, die volgens hem „langzamerhand ook door anderen wordt erkend”.

Gelukking zijn die „anderen”, die deze meening thans nog deelen, nu zelfs de practijk de groote beteekenis van dit bouw materiaal overtuigend heeft bewezen, slechts zéér weinigen in getal.

En toch zou ook ik gaarne deze zienswijze onderschrijven, indien daarbij het voorbehoud wordt gemaakt, dat de waarde van het gewapend beton als bouw materiaal alleen dán problematiek kan worden, wanneer aan de berekening, de keuring van desamen-

1) Zie o. m. jaargang 1913.

stellende materialen en de vervaardiging onder een voortdurenden nauwlettend toezicht niet de uiterste zorg wordt besteed.

Dit geldt echter niet alleen voor gewapend beton, maar, al is het in mindere mate, ook voor ongewapend. Hout, ijzer, e. d. hebben eene zekere vastheid; bij beton, al of niet gewapend, moet de vastheid bij en door de uitvoering zelf worden verkregen.

Ervaringen, als b. v. werden opgedaan met de viaduct „Kruislaan” te Watergraafsmeer, — waarbij „de moerbinten plaatselijk door en door „bestonden uit zuiver cement met wat zand en veelal veel steenkool „en de wanden eveneens uit dat materiaal, of uit onvoldoend, of niet „verhard cement met zand” —, bewijzen dan ook *niets* tegen de deugdelijkheid van het gewapend beton. Zij toonen alleen op nieuw aan, dat de uitvoering alle zorg vereischt.

Hierin schuilt het gevaar! De schijnbaar zoo eenvoudige vervaardiging van gewapende betonconstructies deed in de laatste tien jaren het aantal constructeurs aanmerkelijk toenemen, zonder dat het wetenschappelijk peil hiermede gelijken tred hield. Ingrijpen van overheidswege zal noodig zijn, om te bevorderen dat een materiaal van groote, technische en economische beteekenis zijne volle kracht zal kunnen blijven ontplooien.

Geschiedt de vervaardiging met de vereischte zorg, dan meen ik, ook op grond van de tallooze voorbeelden uit de practijk van zorgvuldig uitgevoerde, omvangrijke betonwerken, met klem de meening van Overste Hackstroh te moeten tegenspreken, dat „geen voldoende waarborg tegen verborgen gebreken is te verkrijgen”.

Meer nog dan deze opmerking verbaasde mij echter, dat de Schrijver ook nu nog zijne conclusie handhaaft, welke in 1902 ten deele kon gelden, n. l. dat „de geheele theorie van het gewapend beton een zaak is, die niet in alle deelen is opgehelderd”. Het tegendeel wordt bewezen door de resultaten van het uitgebreid wetenschappelijk onderzoek van de beide laatste decennia, neergelegd in talrijke, belangrijke studiën over verschillende eigenschappen van het materiaal. Het instellen van leerstoelen, alleen voor de studie van het gewapend beton, aan het meerendeel der Technische Hoogeschoolen in het buitenland, heeft tot dit wetenschappelijk onderzoek niet het minst bijgedragen.

Dat het gebruik van gietbeton, ook voor gewapend beton, in het bijzonder voor militaire werken minder aanbevelenswaardig is, stem ik gaarne toe. De vastheid van het materiaal wordt daardoor kleiner 1) en de constructie minder homogeen en weerstandbiedend.

Echter is ook het bezigen van gietbeton geen fout van het materiaal gewapend beton, maar wel van eene minder zorgvuldige uitvoering van de constructie.

De steeds toenemende concurrentie van ter zake niet voldoende kun-

1) Zie „Inleiding tot de studie van het gewapend beton”, 2e druk, blz. 45, e. v.

dige firma's dwong in de laatste jaren zelfs de meest wetenschappelijke constructeurs, om het watergehalte van de betonspecie te vergrooten, om „geld te kunnen verdienen”.

Voor gewapend beton is tegenover ongewapend stampbeton eene kleine vermeerdering van het watergehalte noodig, zonder dat daarbij echter het gebruik van gietbeton vereischt is. Vooral bij militaire werken kan en moet door strenge voorschriften overdrijving hierin worden voorkomen.

Het grootste bezwaar van de toepassing van het gewapend beton, ook voor militaire werken, acht Overste Hackstroh nog steeds het ontstaan van kleine scheurtjes, doordien het beton bij de verharding aan de lucht krimpt, de ijzeren wapening niet.

Technische beschouwingen hierover zal ik in verband met het karakter van dit tijdschrift achterwege laten. Maar zelfs al wordt het ontstaan van deze fijne scheurtjes aangenomen, dan hebben zij niet de minste beteekenis, vergeleken met de groote scheuren, welke bij eene beschieting van ongewapend beton *moeten* ontstaan. En wel omdat de trek- en afschuivende spanningen, welke door eene beschieting worden teweeggebracht 1), door ongewapend stampbeton niet kunnen worden opgenomen. Waar de Overste Hackstroh dan ook de toepassing van ongewapend beton meent te moeten aanbevelen, is dit lijnrecht in strijd met hetgeen hij zelf als eisch aan deze dekkingen stelt, n.l.: „Dekkingen, welke veel kunnen doorbuigen, alvorens te breken, zijn „in dit opzicht beter bestand tegen vijandelijk vuur, dan zulke waarbij „dit niet het geval is.”

Dat dekkingen van ongewapend beton niet bestand zijn tegen de schokwerking bij het treffen van een projectiel en de daarop volgende mijnwerking, is reeds jaren bekend, én theoretisch, én practisch door de schietproeven te Schoorl (1892), Bourges (1886—1887), Châlons (1888), Weenen (1913), enz., enz. De beschieting van de forten van Namen, Luik, Antwerpen, Przemysl, Kowno, enz., enz., heeft de waarheid van deze conclusie nogmaals onomstootelijk vastgelegd 2).

Na de schietproeven te Schoorl heeft de groote hardheid van het cementbeton aanleiding gegeven dit materiaal voor fortificatorische doeleinden te bezigen, in weerwil van de bij eene beschieting te verwachten scheuren. In tegenstelling met Overste Hackstroh ben ik echter overtuigd, dat de toenmalige genie-autoriteiten dit nooit zouden hebben gedaan, zoo reeds in dien tijd bekend ware geweest, hoe door eene *doelmatige* wapening van de betonmassa de scheurvorming bij eene

1) Zie hiervoor „Orgaan Krijgswetenschap”, 1915—1916, blz. 230.

2) Een practisch voorbeeld vond ik nog een dezer dagen in de vernieling van eene 1 M. dikke fundeering van hard steenslagbeton. Door eene lading van slechts 1 K.G. springgelatine, aangebracht onder deze fundeering, werden over de geheele hoogte doorgaande, verticale scheuren gevormd, alsmede horizontale scheuren ter plaatse van de stortnaden.

beschieting kan worden opgeheven en de werking van het projectiel gelocaliseerd.

Maar dan moet de wapening in overeenstemming zijn met de opgewekte spanningen. Er kan niet genoeg worden gewaarschuwd voor het dwaalbegrip, hetwelk steeds meer ingang schijnt te vinden, dat eene wapening in het beton, welke dan ook, reeds voldoende is. Ook bij militaire werken zal de wapening alleen dan hare taak kunnen volbrengen, wanneer zij, met het oog op de op te nemen spanningen, op de juiste plaatsen is aangebracht.

Eene verschillende wapening in het weerstandbiedend, het dragend en het tusschengedeelte van de dekking is hiervoor noodzakelijk 1).

Het bovenstaande verklaart ook, dat in dezen oorlog de Franschen bij de militaire verdedigingswerken minder goede resultaten met het gewapend beton verkregen dan de Duitschers. De Overste Hackstroh haalt in zijn artikel mijne *in het begin van 1916* geschreven opinie aan: „Schietsproeven op ruime schaal te nemen, zullen de bijzonderheden van dergelijke constructies moeten vaststellen, aangezien de tegenwoordige oorlog geen voorbeelden oplevert, waaruit kan worden nagegaan, welke resultaten door eene beschieting van doelmatig gewapende betondekkingen worden verkregen”.

Sedert heeft het oorlogsveld op uitgebreide schaal doen zien, hoe doelmatig gewapende, maar vooral ook hoe niet juist gewapende betondekkingen zich onder eene beschieting houden. Dit laatste is vooral gebleken bij de Fransche dekkingen, waarin door eene beschieting vooral groote, doorgaande, horizontale scheuren werden teweeggebracht.

Gelijk reeds vroeger werd medegedeeld 2), worden de Fransche betondekkingen meestal alleen gewapend met horizontale netten van rondijzer over de geheele hoogte.

Reeds in 1909 zette ik uiteen, dat eene dergelijke wapening niet alleen veel te kostbaar is, maar bovendien niet juist, „aangezien door eene horizontale wapening alléén, het ontstaan van horizontale scheuren niet kan worden voorkomen en hiertoe eene vertikale wapening beslist noodzakelijk is” 3).

Dat thans op het oorlogsveld door de Franschen deze ervaring werd opgedaan, verbaast mij dan ook niet.

Alleen door eene vertikale wapening is het mogelijk het gevaar van horizontale scheurvorming op de stortnaden te voorkomen. Dat zulks in ongewapend beton eveneens kan worden belet, ben ik met den Overste Hackstroh niet eens. De practijk bewijst de juistheid der theoretische overwegingen, welke de onmogelijkheid hiervan aantoonen. Ten overvloede wijs ik op de ervaringen, verkregen bij de hierboven

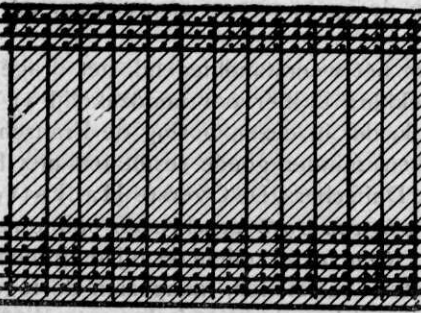
1) Zie hiervoor uitvoeriger in „Organon Krijgswetenschap”, 1915—1916, blz. 230.

2) Zie o. m. „De Bouwwereld”, 1909; „Militaire Spectator”, 1913; en verschillende jaargangen van „Gewapend Beton” en van „Beton und Eisen”.

3) Zie ook „De Militaire Spectator”, 1913, blz. 544.

genoemde betonfundeering, op de uitvoerige proeven van den Amerikaanschen Majoor Winslow en op de beschouwingen van den Overste von Shitkewitsch, neergelegd in „Monolität der Betonbauten”.

Bij de Duitsche dekkingen is thans bewezen, dat de juiste wapening wordt gevonden overeenkomstig het beginsel van nevenstaande figuur, waarin het weerstandbiedend, het dragend en het tusschengedeelte van de dekking eene wapening verkrijgen, in overeenstemming met de in elk dezer deelen bij eene beschieting te verwachten spanningen. Dit beginsel wordt van Duitsche zijde ook gehandhaafd bij die constructies, waarbij het weerstandbiedend en het dragend gedeelte uit gewapend beton worden sa-

mengesteld en als tusschengedeelte zand, cokes, stroo, e. d. en zelfs lucht worden gebezigd 1).

Met deze constructies worden zeer goede resultaten verkregen. Niet alleen wat betreft een zeer groot weerstandsvermogen tegen eene beschieting, maar vooral ook wat eene beperking van het ontstaan van horizontale en vertikale scheuren en eene localiseering van de werking van het projectiel aangaat.

Echter moet de vervaardiging op zorgvuldige wijze geschieden. Wordt evenwel de wapening niet op de juiste plaatsen aangebracht, dan leert de practijk van het oorlogsveld, dat van ondoelmatig gewapende betondekkingen geen voldoende voordeel is te trekken.

Ten slotte meen ik te moeten waarschuwen tegen het toepassen van een verschillend cementgehalte in de onderscheidene lagen van eene betondekking, zooals o. a. de Overste Hackstroh dit voorstelt.

Zoowel het uitzetten van eene cementmortel bij eene verharding onder water, als het krimpen bij verharding aan de lucht, zijn evenredig met het cementgehalte van de mortel, zoodat bij de bereiding van de mortel getracht moet worden ongelijkmatige volumeveranderingen tegen te gaan door eene gelijkmatige verdeeling van het cement over de mortelmasa. Geschiedt dit niet, dan ontstaan reeds bij de verharding der betonmasa kleine scheurtjes, welke veel gevaarlijker zijn dan die, welke de Overste Hackstroh vreest bij het verharden van gewapend beton.

1) Voor verschillende van deze constructietypen wordt verwezen naar het Juni-nummer van het tijdschrift „Gewapend Beton” van dit jaar.

Beschouwingen over organisatie, bevelvoering en gebruik van een verkenningsvliegtuigafdeeling,

DOOR

H. VOORWALT,

Eerste Luitenant der Infanterie.

Onder vliegtuigafdeeling moet worden verstaan een tactische eenheid, zoodanig georganiseerd en met materieel uitgerust, dat zij in staat is tot het zelfstandig volbrengen van die opdrachten in den modernen oorlog, welke uitvoering van den vliegdiens kan worden geëischt.

Daar voor den vliegdiens in den bewegingsoorlog, maar vooral in den stellingoorlog een uiterst omvangrijke taak is weggelegd en de te vervullen opdrachten veelsoortig zijn, kan met een éé nheids-organisatie niet worden volstaan. Men onderscheidt dan ook algemeen Jacht-, Verkenning-, Artillerie- en Vestingvliegtuigafdeelingen, welke ieder zoodanig met personeel en materieel zijn uitgerust en georganiseerd, dat zij het meest geëigend zijn voor het vervullen van een bepaald soort opdrachten.

Men moet deze onderscheiding niet in dien zin opvatten, dat b. v. bijzondere geschiktheid voor de verkenning, zou beteekenen ongeschiktheid voor andere doeleinden. Noodgedwongen zal men wel eens vliegtuigen moeten gebruiken voor diensten, waarvoor zij door bouw, motorsterkte en uitrusting nu niet in de eerste plaats geschikt zijn, al valt het niet te ontkennen, dat voor een jachtvliegtuigafdeeling een vrij wel afgebakende taak is weggelegd.

Het ligt niet in mijn bedoeling een tot in details uitgewerkte organisatie eener verkenningsvliegtuigafdeeling (V. V. T. A.) te ontwerpen en te bespreken. Ik stel mij voor slechts eenige algemeene beschouwingen te geven, waarbij achtereenvolgens ter sprake zullen komen: 1°. de organisatie, 2°. de bevelvoering en het gebruik.

Organisatie. Een V. V. T. A. bestaat uit personeel en materieel. Tot het personeel behooren de officieren- en onderofficieren-vliegers, welk aantal afhankelijk is van het aantal vliegtoestellen, dat organiek bij de afdeelingen is ingedeeld en welk aantal in den regel 6 of 8 bedraagt, de officieren-waarnemers, van wie bij elk toestel één wordt ingedeeld, terwijl bovendien een waarnemer belast wordt met de functie van verbindingsofficier tusschen de V. V. T. A. en het c^o. der hogere eenheid waaraan de afdeeling wordt toegevoegd, het z. g. technisch personeel en het personeel voor den algemeenen dienst.

Vrijwel algemeen wordt aangenomen, dat voor het onderhouden van de toestellen en voor verdere diensten per vliegtuig 3 man noodig zijn. Twee daarvan moeten vakmannen zijn en aan hooge eischen voldoen, met name moeten zij een hooggestemd verantwoordelijkheidsgevoel bezitten om de betrekking van vliegtuigmecaniciën, een post van vertrouwen, naar behooren te kunnen vervullen. No. 3 verricht meer handlangersdiensten, zooals het hulp verleenen bij het gereedstellen van het vliegtuig voor de opstijging, het reinigen van het toestel, benzine en olie bijvullen en dergelijke werkzaamheden. Hij kan zeer goed uit het personeel van den algemeenen dienst worden getrokken.

Tot het technisch personeel behooren verder de motorrijders voor het verrichten van ordonnansendiensten, waarbij gerekend moet worden op 1 motorrijder per vliegtuig, de chauffeurs, ingedeeld bij de tot de afdeeling behorende auto's, waarop straks nader zal worden teruggekomen en het personeel van de fotografische afdeeling, zijnde één of meer fotografen met een werktuigkundige en eenige handlangers. Met het toezicht op de technische werkzaamheden zijn belast 1 of meer hoofdwerktuigkundige of werktuigkundigen.

Het overige personeel, sergeanten, korporaals en minderen worden gerekend te behooren tot den algemeenen dienst. Het bestaat uit een administrateur, een menagemeester, een schrijver, seiners en monteurs voor draadlooze telegrafie, mitrailisten en handlangers.

Het materieel. Een modern verkenningsvliegtuig is een tweedekker met twee zitplaatsen. Als regel zit de bestuurder vóór, de waarnemer achter. De vliegsnelheid varieert bij de verschillende in gebruik zijnde typen van 130—170 KM., stijgsnelheid naar 4000 M. in 40 à 45 minuten. Het is bewapend met twee mitrailleurs, n.l. een motormitrailleur, die door de schoef heen schiet en behandeld wordt door den bestuurder; de andere mitrailleur, op een draaibaren ring opgesteld, wordt door den waarnemer bediend.

Behalve de instrumenten, die tot de gewone uitrusting van het vliegtuig behooren, zooals kompas, hoogtemeter, waterpas, enz. opgesteld in de nabijheid van den bestuurder, wordt op het moderne verkenningsvliegtuig medegevoerd een gevestigstation voor draadlooze telegrafie, met een op een haspel gewonden antennedraad, welke bij het in bedrijf brengen wordt uitgerold. Dit station wordt bediend door den waarnemer, die bovendien uitgerust is met een ontvangstation, geborgen in den valhoed, welke ontvanginrichting zeer vernuftig geconstrueerd is, zoodat, niettegenstaande het geraas van den motor, toch seinen kunnen worden opgevangen van een aardstation, dat op gelijke golflengte afgestemd is en waardoor de waarnemer in voortdurende verbinding blijft met dengene, welke hem uitzond. In het vliegtuig is ingebouwd een camera, geschikt voor het nemen van foto's uit groote hoogten of wel een kino-camera, waarmede seriebeelden genomen kunnen worden. De waarnemer beschikt verder over een lichtkogelpistool tot het afvuren van lichtkogels van verschillende kleur, waardoor vooraf overeengekomen seinen

en ook noodseinen kunnen worden gegeven. Daar de meeste verkeningsvliegtuigen ingericht zijn tot het medevoeren van eenige bommen, behoort de behandeling van het bommenwerpapparaat, voor zoover het vliegtuig daarvan voorzien is, mede tot de functies van den waarnemer.

Bij de afdeeling moeten zijn ingedeeld 2 personenauto's, een keukenauto, een donkere kamerauto met aanhangwagen, 8 volgauto's en 8 motorrijwielen.

De donkere kamerauto met aanhangwagen is ingericht voor al die werkzaamheden, welke aan de afdeeling fotografie kunnen worden opgedragen, zooals het ontwikkelen der, door de waarnemers der afdeeling genomen foto's en het vervaardigen van spoedeischende afdrucken. Zij is voorzien van electriche en petroleum- of kaarsverlichting, watertank, verwarmings- en drogingstoestellen. De aanhangwagen dient als magazijn tot berging van luchtcamera's van verschillende typen, van een vergrootings- en projectielantaarn, een verbruiksvoorraad platen, films, papier en chemicaliën.

De volgauto's zijn bestemd en ingericht voor het vervoer langs den weg der vliegtuigen en hunne motoren, wanneer verplaatsing door het luchtruim niet mogelijk is.

Naar behoefte worden aan de afdeeling toegevoegd een aantal vrachtauto's met aanhangwagen. Deze auto's zijn dan bestemd voor het vervoer van tenthangars en ander materieel voor het geval een vliegtuigafdeeling zich moet verplaatsen.

Treden meerdere vliegtuigafdeelingen vereenigd op, dan kan aan een dergelijk eskader worden toegevoegd een reparatieauto, een of meer tankauto's, een draadloos station (auto-tractie), een of meer zoeklichtauto's en een of meer magazijnauto's.

Onder reparatieauto's moeten worden verstaan snel verplaatsbare ateliers ingericht tot het doen van kleine en bijzondere herstellingen aan vliegtuigen. Zij worden gezonden naar die plaatsen, waar de beschikbare middelen onvoldoende zijn om de vereischte herstelling te verrichten.

Een tankauto is ingericht tot het snel aanvoeren van den verbruiksvoorraad benzine en olie voor \pm 1 dag voor een vliegtuigafdeeling. Deze maken dus de afdeeling meer onafhankelijk van bepaalde uitdeelingplaatsen waardoor men ook vrijer wordt in de keuze van het tijdelijk vliegekamp.

In beginsel moet in ieder vliegekamp aanwezig zijn een zoeklichtinstallatie en een draadloos sein- en ontvangstation.

Magazijnauto's bevatten onderdeelen en verwisselstukken voor vliegtuigen en hunne motoren.

Bevelvoering en gebruik. Zal de vliegdienst ten volle aan de gestelde eischen voldoen, dan is het noodzakelijk de waarnemers te recruteeren uit de oudere subalterne officieren. Voor het verkrijgen van goede vliegers daarentegen is het gewenscht, dat deze zich reeds op betrekkelijk jeugdigen leeftijd bij den vliegdienst verbinden. In verband nu

met het bepaalde in punt 1 Ontwerp V. V. 1915, zal het h. t. l. geen ongewoon verschijnsel zijn, dat een officier-waarnemer op grond van zijn hooger rang dan wel, bij gelijkheid in rang met een officier-vlieger, krachtens meerdere ouderdom daarin, tot het c^o. over eene V. V. T. A. te velde, kan worden geroepen, wanneer die afdeeling georganiseerd is, volgens de voorafgaande beschouwingen.

Hiermede wordt geenszins te kennen gegeven, dat in een hooger rang of in een hooger ouderdom in rang altijd het criterium moet gezocht worden voor het naar behooren vervullen van een commando. De laatste alinea in het desbetreffende punt in V. V. opent zelfs de mogelijkheid om met voorbijgaan van hooger rang of van meerderen ouderdom daarin een lager in rang of minder oud in rang zijnde met een commando te belasten. Van deze bepaling zal vermoedelijk gebruik worden gemaakt, wanneer het noodzakelijk is een bepaald persoon met voorbijgaan van anderen voor een commando in aanmerking te brengen, op grond van de overweging, dat de in aanmerking komende persoon de meest geschikte is.

Zelfs wanneer een officier waarnemer jonger is in dienstjaren dan de oudste der bij een V. V. T. A. ingedeelde vlieger officieren, wil het ons voorkomen, dat er alle redenen aanwezig zijn om, krachtens beschikking van het bevoegd gezag, hem het commando toe te vertrouwen. Een waarnemer, die taktisch goed onderlegd is en die voor zijn functie als waarnemer uit vliegtuigen naar behooren is opgeleid en voldoende vliegervaring heeft, is meer geschikt voor een dergelijk commando, dan een vlieger officier, wiens vorming (waaronder dan niet moet verstaan worden zijn vliegtechnische) er minder op gericht is geweest het vermogen van een V. V. T. A. met betrekking tot de verkenningstaak in zijn geheelen omvang te overzien. Met een naar behooren opgeleid waarnemer wordt bedoeld een waarnemer, wiens opleiding en vliegtechnische vorming plaats hadden overeenkomstig de aanwijzingen neergelegd in mijn artikel „de Vliegtuigwaarnemer” (M. S. No. 1 en 2 Jaargang 1918). In dat artikel heb ik getracht een beeld te geven van de verhouding tusschen bestuurder en waarnemer, zooals ik mij voorstel, dat deze zijn moet, afgaande op hetgeen uit buitenlandsche berichten en oorlogsliteratuur van bekende mannen op vlieggebied is af te leiden. Dat beeld vormt een schrille tegenstelling met de bij ons nog steeds gangbare, hopeloos verouderde opvatting, uitgedrukt in de tegenstelling, dat de „vliegenier is technicus en bestuurder”, terwijl de waarnemer wordt geacht te zijn „tacticus en passagier”. Passagier wordt iemand genoemd, wien letterlijk alle functies in den modernen verkenningdienst uit vliegtuigen wordt opgedragen. Alsof een bestuurder geen recht had te eischen, dat er niet eenvoudig een passagier vóór of achter hem zit, maar iemand op wien hij zich kan verlaten, die niet zit te kijken „als een kat in een vreemd pakhuis”, zoo gauw als er eens iets anders gebeurt dan rustig vliegen. De oorlogspraktijk

leert, dat hoe meer de waarnemer technisch onderlegd is, hoe grooter de verkenningssuitkomsten zullen zijn 1).

Men zal ons kunnen tegenwerpen, dat h. t. l. een waarnemer, na in vredestand te zijn opgeleid, naar zijn korps terugkeert en jaarlijks eenige weken voor herhalingsoefeningen bij den vliegdiens wordt opgeroepen, in tegenstelling met den officier-vlieger welke, volgens de thans nog van kracht zijnde bepalingen, minstens drie achtereenvolgende jaren bij den vliegdiens werkzaam blijft, een minder groote technische kennis bezit en met het personeel en materieel, dat organiek bij een afdeeling is ingedeeld, minder goed bekend zal blijken te zijn.

Hiertegenover staat, dat in geval van mobilisatie, gevolgd door oorlog, het waarnemerspersoneel wel permanent bij den vliegdiens zal worden ingedeeld. Het schijnt ons althans weinig oeconomisch toe, dat b.v. door een tusschentijdsche terugplaatsing naar zijn korps, van een eventueel opgedane oorlogservaring niet ten volle wordt partij getrokken.

Het is thans bij de verschillende oorlogvoerende mogendheden volstrekt geen ongewoon verschijnsel, dat officieren waarnemers reeds vanaf het begin van den oorlog bij den vliegdiens zijn ingedeeld en veel langer „meevliegen” dan menig officier vlieger. Van hen is te verwachten en te eischen, dat zij het personeel en materieel kennen en met den technischen dienst bekend zijn. Een dergelijk officier is dus wel niet in staat een toestel te besturen, althans zoo hij daarmee is vertrouwd geraakt, is hij niet officieel gebreveteerd, doch hem uitsluitend om dezen reden de mogelijkheid te benemen, het commando over een V. V. T. A. te voeren, terwijl hij overigens ten volle daarvoor geschikt zal blijken te zijn, is niet in overeenstemming met het beginsel, van de aanwezige capaciteiten zooveel mogelijk profijt te trekken.

Een waarnemer, die technisch goed onderlegd is, zooals dat noodig blijkt te zijn, om zoo groot mogelijke verkenningssuitkomsten te verkrijgen, zal zeer spoedig bekend raken met den dagelijkschen technischen dienst bij een V. V. T. A. Hij kan dus zeer zeker in aanmerking worden gebracht voor het commando over zoo'n afdeeling, niet omdat hij toevallig ouder is, maar omdat hij de meest geschikte kan zijn en zelfs, al ware hij jonger dan de oudste der bij de afdeeling ingedeelde vlieger officieren, voor de vervulling van dat commando kan worden geroepen krachtens het bevoegd gezag. Een dergelijk waarnemer zal dan blijken in dat commando beter te voldoen, dan betrekkelijk jeugdige vliegerofficieren, die juist door den

1) Opmerkelijk, dat in de door het D. v. O. uitgegeven Legerorders betreffende den vliegdiens nog steeds het oneigenlijke Nederlandsche woord vliegenier wordt gebezigd, terwijl in het onlangs door het D. v. M. uitgegeven voorschrift voor den Marine-Luchtvaart-Dienst, terecht het woord vlieger wordt gebruikt.

jeugdigen leeftijd, waarop zij moeten worden aangenomen om hunne geschiktheid voor het vliegerberoep ten volle te kunnen benutten, het groote verloop onder hen, alsmede het gering aantal jaren, dat zij werkelijk „goed” zijn, reeds na luttel dienstjaren tot zulk een commando kunnen worden geroepen. Gemeenlijk pleegt men de eischen, waaraan het voor het commando over een V. V. T. A. bestemde personeel behoort te voldoen, niet bij jeugdige personen aan te treffen.

Voorloopig zal men h. t. l. moeten afzien, waarnemers te belasten met het commando over een V. V. T. A. Voorzoover ons bekend, is de opleiding van de thans als afgericht vliegtuigwaarnemer te boek staande officieren niet eene geweest, waarbij voldoende kennis werd verkregen om een dergelijk commando naar behooren te kunnen vervullen. Die opleiding was in hoofdzaak gebaseerd op de tegenstelling, die thans niet meer toelaatbaar is (ieder die de praktijk van het vliegen kent, zal dit moeten toegeven), dat de vlieger is „bestuurder en technicus” en „de waarnemer tacticus en passagier”.

De Ct. van een V. V. T. A. kan, wanneer hij waarnemer is, teneinde een behoorlijken gang van zaken bij de afdeeling te bevorderen, de verzorging van het meer vliegtechnische gedeelte van den dienst opdragen aan den oudste der bij de afdeeling ingedeelde vliegers. Tot dit vliegtechnische gedeelte kan o. m. gerekend worden het in goeden staat houden van de vliegtuigen en al het overige bij de afdeeling ingedeelde materieel, het steeds vliegklaar houden van de vliegtuigen, het tijdig doen van voorstellen tot het verwisselen van toestellen en onderdeelen alsmede het aanvullen van bedrijfsvoorraden, het verkennen van tijdelijke vliegvelden en hulplandingsterreinen bij eventueele verplaatsing van de hoogere eenheid, waaraan de afdeeling is toegevoegd, het tot stand brengen van telefonische en draadlooze verbinding tusschen den Ct. dier eenheid, de hulplandingsterreinen en het tijdelijk vliegveld, alsmede tusschen de hulplandingsterreinen en het tijdelijk vliegveld.

De Ct. van de vliegtuigafdeeling of indien meerdere afdeelingen vereenigd optreden, de oudste dier commandanten treedt op als Ct. van den vliegdienst en voert het bevel over al het personeel en materieel behorende tot of gedetacheerd bij de vliegtuigafdeeling(en). Evenals de bestuurders en al het overige organiek bij de vliegtuigafdeeling ingedeelde personeel, behooren de waarnemers bij hun vliegtuigen en staan ook krijgstuuchtelijk onder den commandant der afdeeling. Het is gewenscht voor één der waarnemers een uitzondering te maken. Hij treedt op als verbindingsofficier, dus als schakel tusschen den Ct. der hoogere eenheid en den Ct. der vliegtuigafdeeling, doch hij blijft waarnemer, hetgeen met zijn taak als verbindingsofficier zeer wel vereenigbaar is. Er kunnen zich gevallen voordoen, dat er een opdracht uitgevoerd moet worden, die met het oog op het ver-

krijgen van goede resultaten het best kan geschieden door iemand, die volledig bekend is met reeds verkregen verkenningsuitkomsten en die volkomen op de hoogte is met den oogenblikkelijken toestand en de voornemens van den Ct. der hoogere eenheid. Hiervoor is de verbindingsofficier waarnemer de aangewezen persoon en spoedshalve wordt hem de uitvoering van een dergelijke opdracht toevertrouwd.

Wordt een afdeeling plotseling aan een ander onderdeel toegevoegd dan gaan de waarnemers eenvoudig mede, omdat zij organiek bij de V. V. T. A. zijn ingedeeld; dus ook de verbindingsofficier, welke wordt beschouwd als te zijn gedetacheerd van die afdeeling bij den staf der hoogere eenheid. Hij komt dus pas in functie wanneer zijn V. V. T. A. aan die hoogere eenheid wordt toegevoegd. Deze officier is dus niet bestemd om van advies te dienen bij de beoordeeling van den toestand, uit een taktisch en strategisch oogpunt. Voor dat doel beschikt de Ct. der hoogere eenheid over personeel van den G. S., dat organiek in zijn staf is opgenomen. Wordt het intusschen door den Ct. dier eenheid noodig geoordeeld zich te doen voorlichten dan kan hij die voorlichting ontvangen of van den Ct. V. V. T. A. zelf of van een door dezen aan te wijzen officier.

De opdrachten uit te voeren door een V. V. T. A. worden verstrekt aan den chef van den waarnemingsdienst. Als zoodanig treedt op de oudste der officieren waarnemers. Is deze tevens Ct. van de afdeeling(en) dan is de gang van zaken verder uiterst eenvoudig. Is dit niet het geval dan is overleg noodig tusschen den Ct. van den vliegdiens en van den waarnemingsdienst. Op welke wijze de Ct. van den vliegdiens in kennis wordt gesteld met de uit te voeren opdrachten is van minder gewicht, mits hij ze maar kent.

Logisch is, dat het waarnemerspersoneel, dat, volgens het vorenstaande, evenals al het andere personeel, onder de bevelen staat van den Ct. V. V. T. A., door dien Ct. voor de uitvoering der opdrachten wordt aangewezen. Het overleg voor wat het personeel betreft zal zich dan in hoofdzaak bepalen tot het aanwijzen van de waarnemers in verband met de verstrekte opdrachten en de meer of mindere geschiktheid der waarnemers voor de uitvoering daarvan; voor wat het materieel aangaat, zal overleg noodig zijn omtrent de te gebruiken vliegtoestellen (meer of minder groote snelheid, stijgvormogen, vliegduur, bewapening, enz.) de mede te nemen foto-apparaten, c. q. de hoeveelheid en soort der mede te voeren bommen en lichtkogels.

De plaats van een tijdelijk vliegekamp met de daarbij behoorende hulplandingsterreinen is afhankelijk van strategische factoren, welke uit den aard der zaak allereerst en het best beoordeeld kunnen worden door den Ct. der hoogere eenheid. Van hem zal dus in de eerste plaats het initiatief uitgaan tot het inrichten van een tijdelijk vliegekamp; hij zal mede de richting en ongeveer de plaats aangeven waar dit moet worden ingericht. Is dit eenmaal bekend dan kan de Ct. van de

V. V. T. A., na verkenning van het terrein, aan den Ct. der hoogere eenheid nadere voorstellen ter zake indienen, waarbij hij tevens aandacht wijdt aan de electricische verbinding tusschen den Ct. der hoogere eenheid, de hulplandingsterreinen en het tijdelijk vliegveld, alsmede tusschen deze onderling, de bewaking dier terreinen en de bescherming daarvan tegen luchtaanvallen.

Niettemin blijft het gewenscht, dat de Ct. van de V. V. T. A. ook ongevraagd zijn bevindingen in deze in een voorstel kan neerleggen.

De kringenwet van 1853,

DOOR

W. E. VAN DAM VAN ISSELT,

Majoor der Artillerie.

De ervaringen van de jaren 1914 tot 1917 hebben velen een nieuwen blik op ons krijgswezen geschonken en de juistheid getoond van wat door sommigen reeds sedert jaren was ontwikkeld :

1°. dat een kleine Staat op al zijn weerkrachten steunen en die, op de basis van algemeenen dienst- en oefenplicht, reeds in vreedstijd doelmatig ontwikkelen moet; 2°. dat vooral de kleine Staten moeten waken tegen een strategische overrompeling door een machtigen nabuur bij het uitbreken van een oorlog.

Deze laatste voorzorg is inzonderheid voor Nederland dringend noodzakelijk. Onze weerkrachten zijn onmetelijk, wanneer ons de tijd wordt gegund om ze allen bijeen te trekken, tot volle ontwikkeling te brengen, den steun van het water in te roepen en, met den rug naar de zee vrij, in industrieel opzicht, ook wat de grondstoffen betreft, den steun van een machtigen bondgenoot af te wachten.

Indien nog noodig, staat de geschiedenis van 1599, 1629, 1672/3 en 1799 daar om te toonen, wat wij, vooral dank zij onzen aardrijkskundigen toestand, ook zonder bondgenoot vermogen, indien een krachtige leiding bestaat en ons de tijd wordt gegund. Doch juist daarom zal een eventueele belager, die de kaart van het land kent, met bovenstaande feiten rekening houden en ons dien tijd niet laten: hij zal trachten door een strategische overrompeling ons te midden van onze voorbereidingen te verrassen, de grootst mogelijke verwarring te stichten en al dadelijk een zoo groot doenlijk deel van ons land en van onze hulpbronnen af te snijden 1). Ook in den huidigen oorlog is wederom gebleken, dat de eerste klap een drie-gulden waard is. Door zeer snel te handelen heeft Duitschland zich met de verovering van een uitgestrekt vijandelijk gebied in het Westen en het Oosten een kostbaar vuistpand voor den vrede verzekerd. Tegenover een klein land heeft dit nog het bijzondere voordeel, dat al dadelijk een groot deel van het geheel lam gelegd wordt. Wat deert het Rusland, ja zelfs Frankrijk, of Duitschland verrassend in de eerste oorlogsdagen het vijandelijk gebied binnendringt?

1) In dit verband kan nooit genoeg aandacht worden geschonken aan de beteekenis van den Gelderschen IJssel!

Anders is zulks met kleine Staten blijkens de jongste ervaringen. De bezetting, overrompelenderwijze, van Luxemburg in den nacht van 1 op 2 Aug. 1914 geschiedde per trein. Eer de 2e Aug. voorbij was, had die stad een aanzienlijke Duitsche troepenmacht binnen hare muren. Nog veel merkwaardiger en daarom voor ons leerzamer is de strategische overrompeling van de zoo belangrijke vesting Luik door de Duitschers in de eerste oorlogsdagen. Door kapitein Baron van Voorst tot Voorst is zij terecht een berenning per spoor genoemd. Voor den gang-dier overrompeling zij verwezen naar zijn belangwekkend artikel „Luik” in De Militaire Spectator van 1917. Op 4 Aug. 1914 ten 7 uur v. m. verklaarde Duitschland aan België den oorlog; één uur later overschreden 6 Duitsche colonnes de Belgische grens. In den vroegen morgen van 6 Aug. werd het Stellinghoofdkwartier door een Duitsch detachement overvallen; juist één etmaal later was de stad in Duitsche handen en begon de aanval van binnen naar buiten tegen de forten. De eerste vielen 9 en 10, de laatste 17 Aug.; daarmede was het geheele dubbele brugghoofd in Duitsche handen.

De ervaringen uit het begin van den grooten oorlog hebben opnieuw geleerd, hoe dringend noodzakelijk het is, dat Nederland tegen een strategische overrompeling gewaarborgd zij. Hiertoe moet het een uitermate „paraat” krijgswezen bezitten 1). Dit wordt verzekerd door:

1°. Een uitstekende kust- en grensdekking. Voor eenige jaren is zulks door mij ontwikkeld in een brochure „Een militaire vraag van den dag” 2) en in één artikel „De wijziging van de landweewet” 3). In laatstbedoeld artikel werd, juist met het oog op de kust- en grensdekking, een sterke, plaatselijk georganiseerde landweer „voor ons verzekerd voortbestaan een levensvraag van hooger orde dan een goed actief (veld)leger” geheeten. De eisch werd gesteld „bij het uitbreken van den oorlog, zoowel aan de kust als aan de grenzen den vlugste van beide tegenstanders voor te zijn.” In verband daarmede werd een pleidooi geleverd voor een betere aanvoering en encadreering van de landweer, voorts aangedrongen om de landweer zoo sterk mogelijk te maken en haar daartoe te grondvesten op een strikt algemeen en dienstplicht voor alle weerbare mannen, die niet bij het actieve leger zijn ingedeeld. Ten slotte werd met klem voorgestaan om de landweerbataljons jaarlijks één dag voor oefening, naarmate van hare bestemming, te doen opkomen aan de kust, de grenzen of in de Stellingen, opdat, wat in werkelijkheid zal gevraagd worden, alsdan niemand vreemd zij. Hierbij wielrijder-afdeelingen, cavalerie, motormitrailleurs, gewapende auto's e. d. als aanvaller te doen optreden. Wij moeten, om een

1) Dit begrip is zeer oud. Minister Colijn heeft de uitdrukking „paraat”, die het vereischte zeer juist weergeeft, voor het eerst gebezigd en burgerrecht doen verkrijgen.

2) Uitgegeven door het Bestuur der Vereeniging „Volkswaarbaarheid”. 1911.

3) Onze Eeuw. Nov. 1912.

veiligen weg te gaan, op weinig drukkende wijze ons militaire grenzen vormen, in den geest, zooals Zwitserland dit reeds vóór tientallen jaren begrepen heeft.

2°. Een ook voor de overige strijdkrachten snel verloopende mobilisatie, die in alle onderdeelen methodisch is voorbereid. Deze regeling komt hoofdzakelijk ten bate van het Veldleger. Hoe belangrijk op zich zelf ook, staat zij m. i. daarom in beteekenis achter bij die, onder 1°. genoemd.

3°. Grens- en kustdekking, op de belangrijkste gedeelten krachtig gesteund door het Veldleger, zijn bestemd om 's vijands eersten aanloop te weerstaan. Het is mogelijk, dat zij hierin falen en op sommige gedeelten, vooral aan de landzijde, wellicht nog tijdens de verzameling, als gevolg van 's vijands overrompelenden aanval onder den voet geloopt worden. Dan moeten deze in voorste lijn geplaatste troepen een veilige opname vinden in onze Liniën en Stellingen, die tevens, in onderling verband beschouwd, het hart des lands, de Vesting Holland, op haar meest genaakbare deelen beschermen en omvatten.

Onze kuststellingen staan van af het oogenblik der oorlogsverklaring, en wellicht eerder — men denke aan Port Arthur — bloot aan een verrassenden aanval van uit zee door vijandelijke maritieme strijdkrachten. Weinig gunstiger is de toestand van onze groote landstelling, de Nieuwe Hollandsche Waterlinie, indien een overrompelende aanval des vijands slaagt. Daarom moeten ook onze voornaamste Liniën en Stellingen in paraten toestand verkeeren: de Staven reeds in vredestijd volledig aangewezen; een ieder door memorieën en instructiën, alsmede door kaderoefeningen, b. v. om het andere jaar, volkomen op de hoogte van de taak, die hem bij mobilisatie wacht. Al de bedoelde Stellingen moeten over een voldoende sterke, eigen bezetting beschikken, die zooveel mogelijk uit de landstreek zelf afkomstig is, ineens op de oorlogsbestemmingen opkomt, zooveel mogelijk plaatselijk georganiseerd en door jaarlijksche (vesting-artillerie actieve leger) of tweejaarlijksche oefeningen (landweer) ook plaatselijk volkomen bekend is.

Met een doelmatige organisatie en goede troepen alleen komt men er ten aanzien van de verdediging onzer Liniën echter niet, al zijn dit voorname zaken. De Stellingen moeten ook d a d e l i j k goed verdedigbaar, d. w. z. in technisch opzicht „paraat” zijn. Daartoe is in de eerste plaats een goede uitrusting met materieel noodig; niet alleen moet een voldoende sterke bewapening aan zwaarder geschut voorhanden zijn om de teruggaande deelen van het veldleger op te nemen, doch in de nabijheid der batterijen (d. i. in de betrokken groepen) moet ook een ruim voldoende voorraad zijn opgelegd van de projectielen, waarmede in de eerste dagen van den strijd hoofdzakelijk zal worden geschoten, d. z. G. K. T. Verder worden hoofdzakelijk nog drie zaken vereischt, nl. 1°. de aanwezigheid van verschillende, achter elkaar gelegen

liniën (moderne versterkte zônes); 2°. hindernissen van beteekenis, 3°. vrij schootsveld.

Aan den aanleg van achter elkaar gelegen liniën zal uit den aard der zaak gedurende een bijna 4-jarig mobilisatietijdperk in onze Stellingen door de daar aanwezige troepen veel zijn gedaan, zoodat wij in het besproken opzicht bepaald vooruitgegaan zijn.

De beste hindernis, voorzoover in ons waterrijk, doorsneden polderland nog noodig, vormt altijd het water zelf, bij de verdediging van het hart des lands en van onze permanente Liniën en Stellingen onze grootste bondgenoot 1). Het is vreemd, dat, terwijl wij voor ons onafhankelijk volksbestaan een zorgelijker tijd beleven dan in tientallen van jaren het geval is geweest, dit nationaal verdedigingsmiddel tegenwoordig totaal wordt doodgezegen.

In de derde plaats is ook het bezit van een vrij schootsveld van de hoogste waarde, niet het minst tot afweer van een verrassenden, overrompelden aanval in de eerste oorlogsdagen. Een stelling mag door de beste troepen bezet zijn, de methodische vredesvoorbereiding moge overigens niets te wenschen overlaten, wanneer er niet intijds gezorgd is voor een vrij schootsveld van voldoende uitgestrektheid (diepte), vooral op de droogblijvende toegangsstrooken (accessen), bestaat er alle kans, dat een overmachtige, brutaal, overrompelenderwijze te werkgaande aanvaller op verscheidene punten vasten voet in de stelling verkrijgt, haar doorbreekt en aldus de verdediging op het beoogde, vooraf bestudeerde, overigens sterke en ter verdediging ingerichte slagveld lam legt. Hier helpt zelfs de sterkste, best geoefende artillerie van den verdediger niet, want die artillerie, niet wetende, waar zich de aanvalscolonne juist bevinden, zal er in het algemeen naast schieten. Alle moeite, aan de vredesvoorbereiding besteed, alle tientallen millioenen, in den loop van tientallen jaren voor de inrichting der stelling, de oefening van hare staven en troepen uitgegeven, worden in hoofdzaak waardeloos, wanneer dien troepen, door gemis aan vrij schootsveld, de kans op verdediging met goeden uitslag feitelijk reeds van huis uit wordt benomen. Ook in dit opzicht levert de overrompeling van Luik door de Duitschers in Aug. 1914 en de verdediging door de Belgen voor ons een sterk waarschuwend voorbeeld. Men had te veel vertrouwd op het van den Belgischen vestingbouwkundige, Generaal Brialmont, afkomstige stelsel der eenheidsforten, groote steunpunten met vele z.g. bomvrije gebouwen en een talrijke, geconcentreerd opgestelde artillerie; daardoor was er veel te weinig aandacht geschonken aan de verdediging van het tusschengelegen terrein. Vooral in het zeer bergachtige, bedekte, dus voor den verdediger zeer moeilijke terrein rondom Luik was dit stelsel uit den booze.

1) Vergelijk van mijne hand een studie „Een nationaal verdedigingsmiddel” in de jaargangen 1908 t/m 1916 van het maandschrift „Mavors”.

Dit kwam bij de verdediging daarom zoo duidelijk aan het licht, wjl de aanvaller door zijn hoogst stoutmoedig, overrompelend optreden den verdediger geen tijd liet om het schootsveld behoorlijk vrij te maken. Hooge plateau's worden er gescheiden door diep ingesneden, soms ravijnvormige dalen, waardoor vele hoofdtoegangen tot de stad Luik met hare bruggen en het Maasdal loopen. De dalen en de hellingen waren bovendien meermalen sterk begroeid, derhalve niet van uit de forten in te zien noch onder vuur te nemen. Mede hieraan is in de eerste plaats de snelle val van Luik toe te schrijven 1). Slechts een enkele greep uit het aangehaalde artikel van Kapitein Baron van Voorst tot Voorst: „Boncelles Het fort is omringd door uitgestrekte bosschen, die de vuuruitwerking zeer beperken. Oostelijk o. a. nadert het zware hout van het „Bois de St. Jean”, doorsneden door tallooze ravijnen en steilten, tot 1000 M. het fort; verscheidene wegen vergemakkelijken een doordringen. In front liggen binnen 1600 M. de bosschen van Plainevaux en Nomont, die het fort met 20 M. domineeren. Westelijk naderen de bosschen van la Neuville de fortgrachten tot 200 M. Zeer omvangrijke arbeid zou moeten worden verricht, om den sector Maas bovenstreams—Ourthe in staat van verdediging te brengen.” Wanneer deze sector op 5 Aug. aangevallen wordt, „is de toestand er dan ook verre van rooskleurig. Het schootsveld is zeer onvoldoende, o. a. in het „Bois de Saint Jean”, waarvan een gedeelte niet geveld is kunnen worden.” Aldus was het schier overal. Geen wonder dan ook, dat de Fransche Generaal Herment, die in 1913 in een artikel de zwakke zijden van de Stelling van Luik blootlegde, toen tot de slotsom kwam, dat 15,000 arbeiders gedurende 30 dagen zouden moeten arbeiden, voordat Luik „in staat zou zijn een beleg te doorstaan.” Inderdaad hebben op 2 en 3 Aug. ongeveer 30.000 burgerwerklieden gewerkt aan de loopgraven in de tusschenstellingen, de opruimingen, enz., maar daarna was het.... te laat. Op last van den Stellingcommandant werd b.v. op 4 Aug. getracht het dorp Boncelles, gelegen op 100 M. van het gelijknamige fort, op te ruimen door het in brand te steken en daarna de muren, die staan gebleven waren, te doen springen. Om 2 uur n.m. stonden 4733 huizen in brand; de dorpelingen hadden 15 minuten tijd gehad om hun have te redden 2)! Zoo zou het ook onze plaatsen, gehuchten, kasteelen e. d. in voorkomend geval kunnen gaan. Geen wonder dan ook, dat de voortvarend en brutaal optredende Duitschers op tal van plaatsen, juist dank zij dit bedekte voorterrein, schier onmiddellijk in de intervallen tusschen de forten en daarna tot de kern doordrongen om, het was nog nooit verzoond!, van hier uit den omtrek, de eigenlijke stelling aan te vallen 3)

1) Reeds in 1910 was dit den Belgen zelf gebleken, aangezien toen bij een vestingmanoeuvre een der fronten doorbroken werd.

2) Zie den overdruk van „Luik”, blz. 41.

3) T. a. p., o. a. blzn. 29, 31, 32 en 35.

Die zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht. Ook voor ons kunnen de gevolgen onder bepaalde omstandigheden noodlottig worden.

Het moet verwonderen, dat, terwijl wij vooral de laatste 25 jaar inzake onze landsverdediging in menig opzicht met reuzenschreden vooruitgegaan zijn, er nagenoeg niets gedaan is om de schootsvelden in onze permanente Stellingen of voorbereide slagvelden te verruimen en er voor te waken, dat zij dáár, waar zij ruim zijn, dit ook blijven.

Wij leven in dit opzicht nog steeds onder de gehele verouderde Kringenwet van 1853, welke, uit een defensie-oogpunt beschouwd, een achterlijke uitgave vormt van de desbetreffende wet van 16 Nov. 1814. Krachtens de thans vigeerende wet worden alle vestingwerken gerangschikt in drie klassen (art. 2); alle eenigszins van belang zijnde werken behooren tot de eerste klasse. Om elk vestingwerk zijn 3 verboden kringen getrokken, n.l. de kleine, middelbare en groote kring op onderscheidenlijk 300, 600 en 1000 el¹) (art. 6). Binnen de kleine kringen van vestingwerken der eerste en tweede klasse is het geoorloofd, met toestemming van den M. v. O.:

1°. getimmerten te plaatsten, hoogstens 40 el² groot en uit verbrandbare stoffen te zamen gesteld, behalve de dekking, welke naar verkiezing kan worden gemaakt.

2°. afsluitingen te stellen, zelfs met steenen voeten, doch deze laatste niet hooger dan vijf palm boven den beganen grond.

3°. alle houtgewassen te planten (art. 21). Tusschen de kleine en middelbare kringen van vestingwerken van de eerste klasse is al het vorenstaande natuurlijk ook geoorloofd, doch bovendien om gebouwen en getimmerten te plaatsen op steenen voet, niet hooger dan vijf palm boven den beganen grond, doch overigens in hoofdzaak uit verbrandbare stoffen zamengesteld (art. 22). Tusschen de middelbare en groote kringen van vestingwerken van de eerste klasse is het geoorloofd, zonder voorafgaande toestemming, alle gebouwen, getimmerten en afsluitingen te plaatsen en alle houtgewassen te planten (art. 23).

Dit is ten aanzien van het vrij schootsveld de zakelijke inhoud der wet. Kort gezegd komt deze hierop neer, dat zelfs rondom onze meest belangrijke verdedigingswerken slechts een vrij schootsveld van hoogstens 600 M. verzekerd is, en dat de bevolking daarbuiten bouwen kan, wat zij wil. Vrijheid tot het planten, zelfs van oerwouden, bestaat tot aan den voet van alle verdedigingswerken (art. 21). De door het militair gezag in dat opzicht gestelde eischen zijn derhalve, rekening houdende met de dracht van het moderne geschut, al zeer matig. Zij waren reeds te matig, toen de wet tot stand kwam, nu ruim 60 jaar geleden. De bij die tot standkoming gevoerde gedachtenwisselingen en de toelichtingen der Regeering toonen dit op onweerlegbare wijze, en tevens het totaal verouderd standpunt der wet. Wat meer zegt, de wordingsge-

1) Men lette wel, de wet zegt: „el”. Bedoeld wordt: meters.

schiedenis dier wet leert, dat zij een schrede achterwaarts vormde ten aanzien van de nu ruim 100 jaar oude wet van 1814. Laatstgenoemde wet, tot stand gekomen kort na het Napoleontische tijdperk en onze vrijwording, stond voor dien tijd op het militaire standpunt, hetwelk zeker in een wet nopens de schootsvrijheid van onze permanente Stellingen op den voorgrond moet worden gesteld; zij werd eertijds een „strengere” wet geheeten 1), wat in deze materie zeker een deugd is. Zij kende één kring van 300 roeden (1130 M.); binnen de eerste 100 roeden (377 M.) mocht niets gebouwd of geplant worden, terwijl binnen den kring van 377 tot 1130 M. het plaatsen van houten gebouwen, het maken van afsluitingen en het planten van boomen niet mocht geschieden dan na bekomen verlof 2).

Vergelijkt men deze bepalingen met die van de wet van 1853, dan is het duidelijk, hoe deze laatste, uit een defensie-oogpunt beschouwd, een belangrijke schrede achterwaarts vormde. Wel stelde de Regeering op den voorgrond, dat in elk vestingwerk de bezetting steeds in staat moet zijn om een onverhoedschen aanval te kunnen afslaan en merkte zij in dit verband op: „In de uitdrukking onverhoedsch ligt reeds opgesloten, dat de gelegenheid niet zal hebben bestaan, om vooraf de verdediging hinderlijke en voor den aanval voordeelige voorwerpen weg te ruimen” 3), doch bij de nadere toelichting blijkt maar al te zeer — men leefde na 1840 meer in de gedachte aan binnenlandsche moeilijkheden dan aan buitenlandsch gevaar — hoe bij de uitwerking der wet het streven op den voorgrond had gestaan, om den eigenaren van terreinen zooveel mogelijk ter wille te zijn. Reeds een onderlinge vergelijking van de verboden kringen in beide wetten toont dit, doch de Regeering kwam er ook openlijk voor uit. Zij stelde toch in de M. v. T. van het wetsontwerp A⁰. 1850 op den voorgrond, hoe de wijziging der wet ter hand genomen was „inzonderheid in het belang van landbouw en nijverheid” en zeide later, hoe het haar streven zou zijn „te zorgen, dat de toepassing der verbodsbepalingen zoo weinig drukkend voor de ingezetenen zij als de verdedigingsbelangen slechts eenigszins zullen toelaten” 4). Elders merkte de Tweede Kamer op, dat „de eigendomsbepalingen . . . getemperd waren door die vrijgevige wijzigingen, welke zelfs voor de eigendommen in de nabijheid der vestingwerken van de eerste klasse uit het wetsontwerp voortvloeien” en dat het wetsontwerp „veel minder belemmerend voor de eigenaren is, dus een wezenlijke verbetering” behelsde 5). Tot tweemaal toe stelde de Regeering op den voorgrond „hoe gunstig dit artikel afsteekt bij de andere hoogst bezwarende bepalingen der ge-

1) Abel. De Kringenwet. LIX.

2) T. a. p., 43 en 49.

3) Abel. 46.

4) T. a. p., XII en LXVIII.

5) T. a. p., LX en 21.

noemde wet (van 1814), die allen aanbouw in steen tot op een afstand van 1130 el verbiedt" 1). Zelf was de Regeering overtuigd, dat zij in hare concessies feitelijk te ver was gegaan, want zij schreef: „Wanneer men de belangen der verdediging alleen en afgescheiden van alle andere belangen beschouwt, dan moet men erkennen, dat het wenschelijk zou zijn, het zoo even vermeld verbod van bouwen en planten (binnen de 377 M., wet van 1814) toepasselijk te maken op de bezitters van gronden binnen de kleine kringen van vestingwerken, dewijl het toch van veel belang is, dat niets de uitwerking van het geweervuur belemmere". „Ter tegemoetkoming aan de ingezetenen" was die kring van 377 tot 300 M. teruggebracht 2). En elders stelde de Regeering zelf de vraag: „Men zou intusschen kunnen vragen, of, bij den wensch om de eigenaren te ontlasten, de belangen der verdediging misschien te veel uit het oog verloren zijn?" 3) Hoe verouderd het standpunt der wet is, blijkt wel het best uit de bewering der M. v. T., dat men feitelijk het verbod tot het bouwen en planten binnen 100 roeden (377 M.) had moeten handhaven (wat intusschen niet geschied is), „dewijl het toch van veel belang is, dat niets de uitwerking van het geweervuur belemmere" 4). Voorts blijkt dat ook tot tweemaal toe uit de redenen, welke de Regeering aanvoerde om den middelbaren kring op 600 M. te bepalen, nl. omdat op dien afstand „op het front van aanval gewoonlijk de eerste parallel wordt gegraven, met welken arbeid de eigenlijke belegering een aanvang neemt" 5).

De hier gespatieerd aangegeven woorden leveren het meest doorslaand bewijs, op welk een zeer verouderd standpunt de wet van 1853 staat. De dracht van het geweervuur werd maximum op nog geen 400 M. aangenomen, terwijl de belegeringsarbeid geacht werd op 600 M. van de verdedigingswerken aan te vangen! Vermoedelijk is het wel 't meest hieraan toe te schrijven, dat in de latere jaren geen Minister van Oorlog een poging heeft gewaagd om de in haar wezen zoo belangrijke kringenwet te moderniseeren: de in te halen achterstand was te groot geworden; ook zou de te verwachten weerstand der belanghebbende eigenaren, door een slap regime verwend, te groot blijken.

Toch mag niet in dezen onvoldoenden toestand worden berust, en zulks te minder, omdat de wet evenmin de noodige waarborgen schenkt, dat de toestand daar, waar hij nog goed is, dit ook blijft. Onzen volksaard in aanmerking genomen, die, om met Johan de Witt te spreken, nog altijd zoodanig is, dat „als ons de noodt ende de periculen niet

1) T. a. p., 20 en 50.

2) T. a. p., 43.

3) T. a. p., 20.

4) T. a. p., 43. Wij spatieeren.

5) T. a. p., 20; zie nagenoeg conform de M. v. T., aangehaald op blz. 49.

seer klaer voor oogen komen, wij geensins gedisponeert 'onnen werden om naer behooren te vigeleren voor onse eygen securiteyt", is het niet te verwachten, dat in dien toestand in eens verbetering kan worden verkregen, zulks te minder, omdat na affloop van den oorlog een tijdperk van inzinking der geesten op het gebied der landsverdediging te duchten staat. In eens had men den achterstand van 50 à 60 jaren kunnen inhalen in de eerste dagen van Aug. 1914, indien toen onder den drang der omstandigheden alles tot 2500 à 3000 M. van onze permanente liniën was neergehaald. Er zou dan vermoedelijk achteraf wel een storm door den lande zijn opgegaan, doch indien daarna een nieuwe kringenwet had verboden om binnen dien kring anders dan lichte maskeeringen op te planten, zouden wij ineens in den gewenschten toestand zijn geraakt. Natuurlijk had de wet schadeloosstelling moeten verzekeren, èn voor de aangerichte schade èn voor de beperking van het eigendomsrecht.

Thans is, indien wij niet meer in den huidigen oorlog gewikkeld worden, een dergelijke radicale maatregel niet meer te treffen. Men zal derhalve geleidelijk tot het beoogde doel moeten geraken. Dit kan geschieden door een herziening van de kringenwet, die den verboden kring op 2500 à 3000 M. brengen en tevens bepalen moet, dat al, wat binnen dien kring aan gebouwen en geboomte wordt afgebroken of geveld, niet meer mag worden opgebouwd of -geplant. Natuurlijk moeten hierbij ijle maskeeringen (dunne beplantingen) uitgezonderd worden, daar zij meer voor- dan nadeel schenken en voor zooveel noodig nog op het laatste oogenblik opgeruimd kunnen worden.

Op die wijze zouden wij van jaar tot jaar in een beteren toestand geraken en zou ten slotte het gestelde, desideratum bereikt worden. Opdat ons land bij het uitbreken van een oorlog niet onder den voet geloopt worde, moeten wij ons militaire grenzen vormen door een goede, sterke, lokaal georganiseerde landweer (kust- en grenstroepen); opdat onze stellingen niet verrassend onder den voet geloopt worden, moeten wij ons daarvoor een militaire zone vormen van minstens 2,5 à 3 K.M. Natuurlijk moeten de eigenaars voor deze beperking van hun eigendomsrechten 1) een schadeloosstelling ontvangen. Zeer veel behoeft dit niet te kosten, de overwegende landsbelangen in aanmerking genomen, waarom het hier gaat. De beperking wordt eerst opgelegd, wanneer het bestaande wordt gesloopt of geveld; bovendien stellen vooral de kunstmeststoffen tegenwoordig in staat om aan ieder perceel een gewijzigde bestemming te geven zóódanig, dat er geen zwaar hout meer wordt geplant. Geen enkele eigenaar van gronden kan staande houden, dat op een bepaald perceel, binnen den nieuw

1) Hiervan is inderdaad sprake; niet van „onteigening”. Over deze questie is reeds bij de totstandkoming van de Kringenwet van 1853 een scherpe strijd gevoerd. Zie de geschiedenis van hare totstandkoming in het reeds aangehaalde werkje van Abel.

gedachten verboden kring gelegen, zou moeten worden gebouwd of met zwaar hout geplant, waarvoor elders beslist geen plaats is.

De wet van 1814, onder den druk der tijden geboren, werd later een strenge wet geheeten: in tegenoverstelling daarmede kunnen wij die van 1853 een zachte wet noemen; in het licht van den tegenwoordigen tijd gezien een al te slappe. Zachte heelmeeesters hebben echter het bekende gevolg. Moge daarom de kringenwet van 1853 weldra aan een grondige herziening in den boven aangegeven geest worden onderworpen. Laat men die nieuwe wet dan gerust een strenge of een harde wet noemen. Het Vaderland zal er op den duur zeker wel bij varen.

Beschouwingen over de toepassing van gewapend beton voor verdedigingswerken,

DOOR

W. J. M. VAN DE WIJNPERSSE,

Reserve-Luitenant-Kolonel der Genie.

Naar aanleiding van het opstel van den heer Hackstroh over bovenvermeld onderwerp, wenschte ik gaarne een en ander op te merken.

De heer H wijst op de eigenschappen van het gewapend beton, waardoor het minderwaardig is ten opzichte van het ongewapend beton en verbindt daaraan eenige conclusies. Die opmerkingen heb ik met groote instemming gelezen; — ook mij kwam het hoog noodig voor, dat het verschil tusschen beide betonsoorten werd in het licht gesteld. Sommige ontwerpen toch maakten den indruk alsof men vergeten was, dat tusschen het voortreffelijke stampbeton van porfierslag, zooals het op onze forten wordt toegepast, en het gietbeton der moderne gewapende constructies eigenlijk geen vergelijking mogelijk was, wat betreft den weerstand tegen verbrijzeling. Voor den ingenieur, die breekwerk in beide materialen heeft doen uitvoeren en tot wiens dagelijksch bedrijf zulks behoort, is dat een uitgemaakte zaak. Misschien is het echter niet overbodig als een teekenend staaltje van breekwerk in stampbeton te vermelden het geval op een der forten, waarbij het maken van het beton rond f 10.— en het wegbreken rond f 200.— per M³. heeft gekost 1).

Het gietbeton daarentegen kan weliswaar groote vastheid verkrijgen tegen een rustige, statische belasting, maar bezit slechts gering weerstandsvermogen tegen plaatselijke heftige schokken. Een moker in de handen van een werkman bezit hiertoe voldoende bewijskracht. Om dit te verklaren zijn 4 gronden aanwezig: 1°. de overmaat van mortel in de samenstelling; 2°. de wrakheid van het grind; 3°. de talrijke luchtblaasjes op de plaatsen, waar de overmaat van water aanvankelijk ruimte heeft in beslag genomen; 4°. de wijze van uitvoering. Wat dit laatste betreft, — dit is het eenige punt, waarop door toezicht verbetering mogelijk is, maar op deze menschelijke eigenschappen valt dikwijls niet te rekenen.

Bij deze minder gunstige eigenschappen van het gegoten beton tegen-

1) Laatstbedoeld cijfer is niet door mij gecontroleerd. Moge wellicht overdrijving daarbij hebben plaats gevonden, het beeld van de kosten aan gereedschappen en van het tijdroovende karakter bij breekwerk in stampbeton van porfierslag is alleszins betrouwbaar.

over het stampbeton komt nog de aanwezigheid van talrijke scheurtjes (zooals door den heer H. uitvoerig wordt aangetoond), die juist een gevolg zijn van de wapening.

Tot zoover kan ik akkoord gaan met het bovenbedoelde opstel. Ten opzichte van de conclusies ben ik echter een verschillende meening toegedaan.

Alle materialen hebben verschillende eigenschappen; het is het doel der techniek om te beantwoorden aan bepaalde eischen met gebruikmaking van de beschikbare materialen, elk op de wijze, waartoe dat materiaal het best geschikt is. Als men dat in het oog houdt, valt de kwestie: „gewapend of ongewapend beton voor verdedigingswerken?” weg en wordt het de vraag: „is er bij verdedigingswerken gelegenheid gewapend beton te verkiezen boven elk ander beschikbaar materiaal?” Op deze vraag moet het antwoord stellig bevestigend luiden. Ik stel me voor dit nader aan te toonen, — daarbij onmiddellijk er op wijzend, dat deze vraag verschilt van de voorname, eigenlijk eenige, kwestie: „op welke wijze kan van gewapend beton bij verdedigingswerken het best partij worden getrokken?” De eerste vraag kan hier onmiddellijk behandeld worden, — voor de tweede zouden schietproeven noodig zijn, in den geest als hierna wordt aangestipt.

De wijze van toepassing van het gewapend beton moet wortelen in de materiaaleigenschappen en, waar het hier een speciaal technisch hulpmiddel betreft, is het gewenscht het te vergelijken met meer bekende bouwstoffen.

Het dichtst staat het bij het hout; voor de doeleinden waarvoor men hout in de constructie toepast, kan men ook gewapend beton gebruiken, zelfs in dezelfde afmetingen en met ongeveer dezelfde mate van doorbuiging onder den druk der belasting. In deze functie van dragend en overspannend bouwdeel bezit het echter vele voordeelen boven hout n.l.

1°. het karakter van monolyth. Hieronder verstaat men de eigenaardigheid, dat de constructie niet als een samenvoeging van onderdeelen met betrekkelijk-zwakke verbindingsplaatsen moet worden beschouwd maar als één geheel. Hierdoor is de krachtsoverbrenging zoo volkomen mogelijk, en wordt elke werking over een groot deel der constructie verspreid, waardoor de invloed vanzelf sterk verminderd wordt;

2°. de mogelijkheid om alle vormen en alle afmetingen toe te passen;

3°. de onbederfelijkheid;

4°. de afwezigheid — desgewenscht — van stijlen en balken, waardoor de binnenruimte veel meer kan worden benut;

5°. de geringe omvang der doorboringen en de betrekkelijk-eenvoudige herstelbaarheid;

6°. de mogelijkheid om het werk waterdicht uit te voeren.

Al deze eigenschappen, uitgezonderd de laatste, dankt het beton aan

de wapening. Bovendien is de indringing van projectielen geringer dan bij hout: een gewerkekogel doorboort toch 20 à 30 cM. eikenhout, zonder dat aan de in- en uitgangsoeningen eene sterke vertraging merkbaar is; een wand van gietbeton ter dikte 10 cM. keert echter één gewerkekogel geheel.

Hiermede hoop ik te hebben aangetoond — wat trouwens aan elk technicus bekend is — dat gewapend beton uitstekend kan dienst doen in de functie van dragend en overspannend bouwdeel, waartoe men ook hout of ijzer kan gebruiken en dat het voor dit doel boven hout is te verkiezen.

Naar aanleiding van punt 6 moet hier nog worden opgemerkt, dat blijkbaar de zoo gevreesde scheurtjes-vorming niet persé aanwezig is, althans niet altijd een bezwaar uit praktisch oogpunt behoeft te worden geacht, — aangezien de daar bedoelde toepassing steunt op een uitgebreide en steeds voortgaande ervaring. Het aangewezen middel om lekke kelders waterdicht te maken is toch een dunne wand van enkele centimeters, uitgevoerd in gewapend beton.

Niemand zal er echter over denken, hout rechtstreeks aan beschieting bloot te stellen; — of zulks met gewapend beton wél geoorloofd is, vormt het punt in kwestie. Zeker is het, dat gietbeton, wat hardheid betreft, niet kan vergeleken worden met de materialen, die men daartoe bij voorkeur zou benutten: hardgegoten ijzer of graniet en dat het achterstaat bij stampbeton van porfierslag.

De groote beteekenis van het stampen springt sterk in het oog als men belastingproeven op ongewapende rioolbuizen van groote opening (1,5 M. bij 1 M.) nagaat. Deze buizen worden van tamelijk droog beton gemaakt met behulp van machinale stamping en het resultaat is allerwonderlijkst, wat betreft de opgenomen rustige trekspanningen. Maar even teekenend is het, dat de fabrikanten — met het oog op de schokken van het vervoer — daarin ongevraagd, een geringe wapening, bestaande uit enkele ijzerdraden, leggen. De praktijk gaat hier boven de theorie, — de versterking aangebracht door die enkele draden, weegt ruimschoots op tegen de bezwaren der scheurtjesvorming, waartoe trouwens bij deze toepassing m. i. weinig aanleiding bestaat.

Het zou overweging verdienen dat zelfde denkbeeld toe te passen op een deklaag van stampbeton, die geen ander doel heeft dan de eigenlijke schuilplaats tegen het contact met granaten te beschermen; — wellicht, dat het tijdsverloop, waarin die deklaag tot puin zou worden gereduceerd, zou kunnen worden gerekt door het inleggen van een zwakke wapening aan de achterzijde.

Mits niet in rechtstreeksch contact met de schokbrengende granaten kan het gewapend beton aanmerkelijke drukkingen weerstaan, — zulks hebben proeven voldoende aangetoond. Dit was ook te verwachten op grond van de ervaring, opgedaan met dreunende machines uit de moderne techniek, die op vloeren en draagwerken van gewapend beton

(g. b.) zijn opgesteld en waarvan dit materiaal met succes de dreuningen opneemt. Practisch toegepast is er, dunkt mij, weinig tegenspraak mogelijk voor de bewering, dat g. b. op zijn plaats is voor schuilplaatsen, die zoodanig door een andere laag zijn afgedekt, dat het g. b. uitsluitend de mijnwerking van het projectiel heeft te weerstaan, mits het projectiel op niet te geringen afstand van het g. b. lichaam springt.

Van het veelzijdige vraagstuk der al- of niet toepassing van het g. b. voor verdedigingswerken is dit slechts één punt. Proeven zouden meer licht moeten verschaffen. Daarbij zou gewerkt moeten worden in de richting, die de zeer goede eigenschappen van het materiaal aangeven, namelijk in de richting van scheiding tusschen de functiën: weerstand tegen indringing en ondersteuning der beschermende deklaag. Voor het eerste doel zou een laag grond, grind, puin of stampbeton moeten worden toegepast al naar gelang de beschikbare ruimte. Waar zoodoende de schuilplaats een te groote hoogte boven het terrein zou verkrijgen kan zij in gewapend beton waterdicht worden uitgevoerd; dus als een kelder, gedeeltelijk in het grondwater gelegen. Zoodoende kan ook binnen zekere grenzen aan de eischen van onzichtbaarheid in horizontale richting worden voldaan.

Ik ben overtuigd, dat op deze wijze van het gewapend beton zoowel als van het stampbeton met voordeel partij zal kunnen worden getrokken.

Militair politiek Maandoverzicht.

(Afgesloten 24 Juni 1918.)

NEDERLAND. Er zijn thans twee Hollandsehe schepen uitgevaren naar Amerika, waardoor van daar de „Java” en de „Stella” met graan naar ons land hebben kunnen vertrekken. Het convooi, dat naar Indië zou gaan om gouvernements-ambtenaren weg te brengen en gouvernements-goederen uit onze koloniën te halen, is nog steeds niet uitgevaren.

In den Haag heeft eene Duitsch-Engelsche conferentie plaats gehad betreffende eene verdere regeling van het krijgsgevangenen-wezen. Hoofd der Duitsche delegatie was prins von Hatzfeld-Wildenburg, hoofd der Engelsche Sir George Cave.

Ook zijn in den Haag afgevaardigden aangekomen van de Duitsche en Oostenrijksch-Hongaarsche socialisten om te confereeren met Mr. Troelstra voor diens vertrek naar het congres der Engelsche arbeiderspartij. Door weigering van een pas heeft de Engelsche regeering Troelstra's reis echter onmogelijk gemaakt.

De Engelsche regeering heeft erkend, dat de mijn, waardoor 15 Febr. j.l. het loodsvaartuig No. 14 verongelukte, door de Britsche marine buiten het mijneveld was gelegd en heeft zich bereid verklaard schadevergoeding te betalen.

De minister van Buitenlandsche zaken heeft de briefwisseling gepubliceerd met de Amerikaansche en Engelsche regeeringen op het protest tegen de inbeslagneming der Nederlandsche schepen.

Onze regeering heeft bij de Engelsche geprotesteerd tegen het werpen van bommen op Nederlandsch gebied in den nacht van 20 op 21 Mei en bij de Duitsche tegen de nieuwe bepalingen van de Prisenordning (zie het vorig maandoverzicht).

De Amerikaansche regeering heeft in verband met de Seamen's Act van 4 Maart 1915 het Amerikaansch-Nederlandsch handelsverdrag van 19 Januari 1839 en de consulaire conventie van 23 Mei 1878 opgezegd, met ingang van 10 Mei 1919.

Het hospitaalschip „Koningin Regentes” is op de reis van Engeland naar Holland verongelukt. De Duitsche Marine ontkent ten stelligste, dat het door een Duitsche duikboot zou getorpedeerd zijn. Er is eene commissie benoemd om de zaak nader te onderzoeken, waarin ook een Duitsch en een Engelsch zeeofficier zitting hebben.

Te Batavia is den 18den Mei door den Gouverneur-generaal de eerste volksraad geopend.

BELGIË. De minister-president de Broqueville is afgetreden

en vervangen door den vroegeren kamer-president Cooreman, die zelf de portefeuille van economische aangelegenheden op zich genomen heeft. Waarschijnlijk was zijne positie onmogelijk geworden door verzet in het Kabinet zelf tegen het streven van den minister tot enge economische aansluiting bij Engeland en door verschil van meening omtrent de Vlaamsche kwestie. In bezet België schijnt men met de beslissing ingenomen; de Raad van Vlaanderen ziet volgens de Köln. Zeitung in den nieuwen minister den man, die de toenadering van de passivisten tot de activisten door allerlei beloften aan de Vlamingen zal trachten te verhinderen. Voor ons land is van belang, dat de afgetreden minister in nauwe relatie stond tot de annexionistische groep van de XXième Siècle, terwijl Cooreman tot de meer gematigde Belgen behoort.

Een der eerste regeeringsdaden van den nieuwen minister is geweest, dat hij weer voeling gezocht heeft met de overblijfselen van het parlement, door op 21 Juli, den dag van het Nationale Feest, de parlementsleden die zich buiten het bezette gebied bevinden, bijeen te roepen.

De Belgische regeering heeft bij de neutrale en geallieerde regeeringen geprotesteerd tegen de willekeurige maatregelen der Duitschers ten opzichte van de rechtspraak in België. De Deutsche regeering heeft geantwoord, dat de schuld in deze lag aan het optreden van de Belgische rechters zelve.

LUXEMBURG. In een Engelsch tijdschrift verscheen een artikel van den Luxemburger Francis Gribble, om de aandacht van Engeland op de onafhankelijkheidswensen van dit land te bevestigen. Door artikelen van Belgen en geruchten over eene Belgisch-Fransche overeenkomst, vreest men in het land vereeniging met België of verdeling tusschen België en Frankrijk. Luxemburg wil bij den vrede in politieken zin herstel van den status quo ante en in economischen zin aansluiting bij Frankrijk.

DUITSCHLAND. Na een maand van stilstand is het Duitsche offensief in Frankrijk weer hervat, waarbij de Duitschers een groote terreinwinst behaalden tusschen Soissons en Reims en een kleinere tusschen Montdidier en Noyon. Echter is de stemming in het moederland bescheidener dan tijdens het eerste offensief en uiten zich toch nog stemmen voor vrede door overleg. De Berliner Börsen Kurier komt zelfs voor den dag met een gematigd vredesvoorstel, waarin geen waarborgen voor België gevraagd worden en de conservatieve Kreuzzeitung verlangt een Duitsch vredesoffensief en spreekt van eene schikking met den vijand, waarbij het blad blijk geeft van eenige toenadering tot het standpunt van de Rijksdagmotie van Juli 1917. Verschillende bladen hebben over deze kwestie gepolemiseerd, maar het feit, dat ook de rechtsche bladen er in dien geest over gaan spreken, is zeker van belang voor den vrede.

De Weensche correspondent van de Frankf. Zeitung verneemt echter,

dat de centrale regeeringen beslist weigeren opnieuw vredesaanbiedingen te doen, maar dit van de Entente afwachten.

In den Rijksdag is weer geklaagd over de partijdige werking van de censuur en de bevoorrechtiging der vaderlandspartij. Minister von Walraff antwoordde o. a. dat van de 24 verboden bladen er 13 niet-socialistische waren en 6 conservatief. Van 73 klachten tegen de censuur in 1918 waren er slechts 29 door den Minister van Oorlog afgewezen.

Ook de vrede van Boekarest is in den Rijksdag ter sprake gekomen. Verzet er tegen kwam slechts van de zijde der uiterste linker partijen. Von Kühlmann liet doorschemeren, dat het aan verschillen tusschen Bulgarije en Turkije, waarin Duitschland geen partij kiezen wilde, te wijten was, dat de Noord-Doebroedsja nog niet aan Bulgarije was afgestaan.

Kämpf, de voorzitter van den Rijksdag is overleden. In zijne plaats is de centrum-afgevaardigde Fehrenbach tot president gekozen. Tot vice-president werden gekozen de afgevaardigden Dove, Scheidemann en Paasche. Men heeft nu in Duitschland een Beiersch Rijkskanselier, een Württembergsche vice-kanselier en een Badensch Rijksdagpresident, de bezetting der hoogere rijksambten is dus niet meer zoo exclusief Pruisisch.

Het 30-jarig rsegeringsjubileum van den keizer is herdacht met redevoeringen, o. a. van Von Hindenburg. In zijn antwoord op diens rede zeide de keizer onder meer, dat de strijd thans ging tusschen de Duitsche wereldbeschouwing van recht, vrijheid, eer en rede en de Angelsaksische met haar afgodendienst van het geld. De Franf. Zeitung valt den keizer hierover vrij scherp aan.

In het Pruisische Huis van Afgevaardigden is het gelijke kiesrecht bij vierde lezing met 235 tegen 164 stemmen verworpen. Een compromis voorstel van den rechtschen nationaal-liberaal Lohmann, dat extra-stemmen gaf voor wie den leeftijd van 50 jaar bereikt had, benevens voor economische werkzaamheid en zelfstandigheid, werd met 255 tegen 154 stemmen aangenomen, ofschoon minister Drews verklaarde, dat verwezenlijking van het kiesrecht op grondslag van dit voorstel voor de regeering uitgesloten was. De regeering heeft echter nog niet tot ontbinding van het huis durven overgaan, iets, waarop de rechterzijde blijkbaar bij voorbaat gerekend had. In Juli komt het voorstel nu voor de vijfde maal in het Huis. Vice-kanselier Von Payer heeft in de centrale commissie van de vrijzinnige volkspartij nog eens herhaald, dat hij stond of viel met het vervullen van de kiesrechtbelofte.

Er gaan weer geruchten over komende stakingen, ditmaal als demonstratie tegen de vermindering van het broodrantsoen op 15 Juni en wegens het verwerpen van de kiesrechtvoorstellen. De sociaal-democratische-partij-afdeelingen dringen bij de arbeiders op gematigheid aan en waarschuwen tegen massa-stakingen. In Ingolstadt hebben vrij ernstige onlusten plaats gehad.

Ook in Beieren zijn in den Landdag kiesrechtvoorstellen door tegen-

werken van het centrum verworpen. Slechts werd het centrum-voorstel voor evenredig kiesrecht in de groote steden München, Neurenberg en Augsburg aangenomen.

Er zijn besprekingen gaande over nieuwe rijksbelastingen. De Rijksdag heeft afgezien van eene rijksinkomstenbelasting en slechts besloten den aanwas van inkomens te belasten. Voorts wil men eene heffing in eens van 5 per mille van het vermogen. De invoering van eene belastingrechtbank is goedgekeurd.

Volgens Wolff is in Mei 614.000 ton scheepsruimte vernietigd, die den geallieerden van nut was. Sedert het begin van den oorlog is 17.730.000 ton vernietigd, waarvan alleen 10.823.000 ton van de Engelsche handelsvloot.

Generaal von Linsingen, tot nog toe opperbevelhebber van de naar hem genoemde legergroep, is met 1 Juni tot opperbevelhebber in de Marken benoemd.

Volgens de Luxemburger Zeitung is het aantal varkens in Duitschland in een jaar verminderd van 13 millioen op 5,7 millioen. Het rundvee is in getal niet veel achteruit gegaan, maar in gemiddeld gewicht gedaald van 210 op 136 K.G.

Volgens Wolff bedraagt de totale inschrijving op de 8e oorlogsleening, na het eindigen van den termijn voor intekeningen te velde, ruim 15 milliard mark.

Door de oorlogsverklaring van Costa-Rica heeft Duitschland een 21ste vijand gekregen. Van eenige Midden-Amerikaansche Staten is het echter niet duidelijk of zij den oorlog verklaard hebben, dan wel slechts de diplomatieke betrekkingen verbroken.

OOSTENRIJK-HONGARIJE. De toestand in Oostenrijk begint kritiek te worden. De Rijksdag is niet meer bijeen gekomen, en de kansen, dat zulks binnen korten tijd nog zal geschieden, zijn uiterst gering. De Polenclub heeft te Krakau, na eene conferentie met eene deputatie van de Poolsche regeering, een eenparig besluit genomen tegen het ministerie Seidler en zijn aftreden geeischt, voornamelijk, omdat deze de Roetheensche en Oekrajiensche deelen van Galicië niet bij Polen voegen wilde. Deze afval van de Polen beroofde v. Seidler van zijn laatsten steun. De minister van Binnenlandsche Zaken von Toggenburg, die als tegenstander van den ex-lex toestand bekend stond, is tengevolge hiervan afgetreden en vervangen door den president van de politie te Weenen von Gayer, wat er op schijnt te wijzen, dat de regeering zich op strenge maatregelen voorbereiden wil.

In Bohemen is de onrust groeiende. Er zijn weer vergaderingen verboden en bladen geschorst. Ook de Duitschers in Bohemen organiseeren zich. De Entente heeft nu de nationale raad der Tsjecho-Slovaken te Parijs officieel erkend als hoogste orgaan van de beweging dier volken en daardoor hunne oppositie tegen Oostenrijk steun gegeven. Slechts de Tsjechische katholieken matigen hun verzet. Deutsche bladen geven

toe, dat zich de vorige maand weer muiterijen in eenige Tsjechische en Zuid-Slavische regimenten voorgedaan hebben.

Duitsche deputaties uit de Alpenlanden zijn bij keizer K a r l geweest om eene uitspraak van den Keizer te verkrijgen tegen de Slavische propaganda. Deze heeft geantwoord, dat hij ijverig streefde naar eene bevredigende oplossing, maar dat die oplossing geschieden moest binnen het kader van Oostenrijk. Agitatie tegen dit principe zou niet geduld worden. De Duitschers hebben daarna nog in talrijke steden in de kroonlanden Deutsche volksdagen gehouden.

De Oekrajieners in Galicië betoogen voor eene vereeniging met Boekowina tot een Oekrajieensch kroonland; afgevaardigden uit Boekowina verlangden, dat het aan Roemenië ontnomen drielandpunt bij Boekowina gevoegd zou worden. De vorst-bisschop van Laibach en de aartsbisschop van Sarajewo zijn bijeengekomen om over de stichting van een Zuid-Slavisch-Kroatisch koninkrijk te spreken. Een gedeelte der Italianen in Triest protesteert zeer tegen de verklaringen, door den afgevaardigde C o n c i te Praag namens alle Italianen in de monarchie afgelegd. De Amerikaansche regeering versterkt het verzet door sympathiebetuigingen met de aspiraties der Tsjechen en Joego-Slaven.

Ten slotte hebben de socialisten eene conferentie gehouden en geprotesteerd tegen de vredesverdragen van Brest-Litovsk en Boekarest. Ze waarschuwden de regeering om bij de algemeene opwinding onder de arbeiders den oorlog niet voor imperialistische doeleinden te verlengen en eischten onmiddellijke bijeenroeping van den Rijksraad en tegemoetkoming aan de sociaal-politieke eischen der arbeiderklasse. Den arbeider werd aangeraden, met het oog op den toestand, groote stakingen op dit oogenblik te vermijden.

Dat onder deze omstandigheden het op het Italiaansche front begonnen offensief, dat ten deele ingezet schijnt om afleiding te bezorgen aan de binnenlandsche onrust, bij eene mislukking noodlottig zou kunnen worden voor het land, ligt voor de hand.

De onderhandelingen over de nauwere aansluiting met Duitschland duren voort. B u r i a n is er voor naar Berlijn geweest. Over de bijzonderheden van de regeling is nog niet veel bekend geworden; ook schijnen de onderhandelingen weinig voortgang te hebben. In de Hongaarsche kamer hebben T i s z a en W e k e r l e er over gesproken en nadruk gelegd op de defensieve bedoeling van het verbond en gezegd, dat elk der deelnemende staten het recht moest hebben andere staten buiten het verbond te houden. Overigens werd men ook uit hunne redevoeringen over de details en het tot stand komen van de regeling niet veel wijzer.

Het groote struikelblok voor de overeenkomst schijnt de Poolsche kwestie te zijn. Oostenrijk houdt vast aan de z.g. Oostenrijksch-Poolsche oplossing, waarvan de drievoudige monarchie Oostenrijk-Hongarije-Polen het resultaat zou zijn. Duitschland vermeent, dat in dat geval

Oostenrijk zóó onder den invloed van de beide andere, meer energieke, staten zou komen, dat het op een nauw verbond met Duitschland geen prijs meer zou stellen. Een gevolg van het niet vlotten der onderhandelingen schijnt een kariger toezending van levensmiddelen naar Oostenrijk geweest te zijn.

Tengevolge hiervan, en mede door de slechte organisatie in Oostenrijk, is het in Weenen tot een soort hongercrisis gekomen, toen daar het broodrantsoen op 90 gram per dag is teruggebracht, terwijl aanvulling met aardappelen onvoldoende was. Naar aanleiding hiervan heeft de gemeenteraad van Weenen eene krachtige motie van protest tegen de vermindering aangenomen. De Weensche arbeidersraad nam in verband hiermede een aantal besluiten, waarbij onder meer de eisch hernieuwd werd tot een spoedigen algemeenen vrede, en onmiddellijke bijeenroeping van het parlement. Hoewel de arbeidersraad aanmaande de orde te bewaren, is het toch in verschillende wijken van de stad tot botsingen gekomen. De minister van levensmiddelenvoorziening Parel is naar Berlijn gegaan om hulp in den nood, Duitschland heeft toen wat koren gezonden, en Hongarije aardappelen, waardoor voorloopig eenige verlichting in den nood gekomen is. Toch blijft de toestand onzeker.

De regeering van Hongarije heeft den geheelen oogst in beslag genomen, uitgezonderd wat voor eigen gebruik noodig is. Volgens eene tot stand gekomen oogst-overeenkomst tusschen de drie landen zal Hongarije in den loop van Juli zijn graanoverschot aan Duitschland en Oostenrijk afgeven.

De Oostenrijksche dreadnought „Szent Istvan” is in de Adriatische Zee door eene Italiaansche torpedoboot getorpedeerd. Van de vier Oostenrijksche schepen van dat type ging daarmee het tweede verloren.

De Minister van Landsverdediging heeft in antwoord op vragen thans officieel medegedeeld, dat het 36e Reg. Inf. uit Jung Bunzlau in Oct. 1914 en Mei 1915 door zijn gedrag oorzaak van zware nederlagen van andere troependeelen geweest is, dat gedeelten van het 35e Reg. Inf. uit Pilsen bij gevechten in Sept. 1915 en Juli 1917 zich slecht gedragen hebben en het 28e Reg. Inf. uit Praag in April 1915 zonder een schot te geven zich aan den vijand heeft overgegeven. Van andere regimenten sprak de minister de beschuldiging van verraad tegen.

In de kiesrechtcommissie van het Hongaarsche Huis van Afgevaardigden werd het vrouwenkiesrecht met 11 tegen 10 stemmen in principe verworpen.

ITALIË. Het jaarfeest van de deelneming van Italië aan den oorlog is met veel vertoon gevierd. De Fransche Minister Simon heeft eene rede gehouden en de Prins van Wales is er heen gezonden ter versterking van de banden van Engeland en Italië. Ook vertegenwoordigers van de Slavische volken in de Donau-monarchie en con-

tingenten van Tsjecho-Slowakische troepen, die uit Amerika waren overgekomen, om in het Italiaansche leger mede te strijden, namen aan de feestelijkheden deel.

In de Kamer heeft de onafhankelijke socialist Lambriola gesproken tegen de eischen om vrede. Hij wilde den vrede door overwinning der Entente en beval daartoe als politiek aan, te trachten de medewerking van Scandinavië te verkrijgen en eene revolutie in Oostenrijk te verwekken. De officieele socialisten gingen niet zoo door dik en dun met de regering mede, er zijn ook weer eenige hunner veroordeeld wegens defaitistische propaganda.

Orlando heeft in de Kamer gezegd, dat eene Italiaansche overwinning ook eene overwinning voor de onderdrukte volken in Oostenrijk beteekende. De onderminister voor het vervoerwezen zeide, dat Italië krachtig meehielp aan den scheepsbouw, in het afgelopen jaar werden 120.000 ton gebouwd, en men hoopte het dit jaar te brengen op 200.000 ton.

De afgetreden minister Dallolio is benoemd tot inspecteur der artillerie. Door deze kleine minister-wisseling schijnt de dreigende crisis geheel bezworen te zijn.

Volgens eene berekening in de Neue Freie Presse bedragen de verliezen der Italianen in de eerste elf Isonzoslagen tot de herfst van 1917: gesneuveld 270.000, invalide 230.000, gevangen 134.000, tesamen 634.000 blijvende verliezen, benevens 1.200.000 licht gewonden. Bij het herfst-offensief waren de verliezen: gesneuveld 800 officieren en 30.000 man, gewond 3200 officieren en 120.000 man, gevangen 10.000 officieren en 285.000 man, totaal 14.000 officieren en 435.000 man. Totaal sinds het begin van den oorlog dus meer dan $2\frac{1}{4}$ millioen man

De legercommissie heeft het gebruik van de mannen van de lichter 1920 voor de tweede en derde linie op het gevechtsfront goedgekeurd.

De minister van Financiën Meda heeft gezegd dat het totaal der belastingen 4 milliard zal bedragen, hetgeen het dubbele is van hetgeen voor den oorlog werd opgebracht. De oorlogskosten werden 30 April op 36 milliard geschat.

Den 15^{den} van de maand Juni is een groot Oostenrijksch offensief op het Italiaansche front begonnen, waarvan de aanvankelijke resultaten door een Italiaansch tegenoffensief zijn teniet gedaan.

FRANKRIJK. Het succes van het Duitsche offensief tusschen Soissons en Reims heeft eene zekere onrust in Frankrijk gewekt, die ook in de Kamer tot uiting gekomen is in interpellaties van de zijde der Socialisten over den algemeenen toestand. Clemenceau heeft geweigerd op die interpellaties te antwoorden, zelfs in comité-generaal, maar verklaarde zich bereid uitleg te geven aan de legercommissie van de kamer. Hij heeft daarop den 4^{den} Juni in de Kamer eene verklaring over den toestand afgelegd, waarin hij o. a. zeide, dat eene enquête aan den gang was over de verantwoordelijkheid van het gebeurde, en verder zeide, dat het Fransche

en Engelsche troepenmateriaal wegslonk, evenals dat der Duitschers en de partij gespeeld werd op de hulp der Amerikanen. Met 377 tegen 110 stemmen kreeg *Clemenceau* na deze verklaring een votum van vertrouwen. Toch blijkt uit het verloop van de vergadering en uit de woorden der socialisten, benevens uit de beschouwingen in de pers, dat *Clemenceau's* triomf niet zoo groot is geweest, als men uit deze cijfers zou willen opmaken. Men zegt, dat hij een coalitie-ministerie wil vormen, door *Briand* en *Painlevé* in de regeering op te nemen.

Tengevolge van de bedreiging van de hoofdstad is er eene commissie ingesteld voor de verdediging van het versterkte kamp van Parijs. Generaal *Guillaumat* is tot militair gouverneur van Parijs benoemd.

Onder de arbeiders gist het. Er zijn politieke stakingen geweest in de fabrieken van Parijs, waarover de dagbladen zwegen, en verschillende anarchisten, die onlusten verwekken wilden onder de arbeiders, zijn gearresteerd. De officieele socialisten willen met den bond van arbeiders-syndicaten eene betooging op touw zetten, waarbij de arbeiders hunne meening over den politieken en economischen toestand uiteen kunnen zetten. Voorts willen ze in Juli eene conferentie van socialisten uit geallieerde en neutrale landen te Parijs bijeenroepen. De socialistische afgevaardigde *Longuet* heeft in de Kamer eene interpellatie ingediend over de uitzetting van den correspondent van de *Manchester Guardian*.

De opperste oorlogsraad te Versailles heeft zich in vrij somberen toon over den militairen toestand uitgelaten, maar ook verklaard, dat met behulp van Amerika de Entente het gevaar te boven zou komen. Voorts heeft de raad zijne sympathie uitgesproken met de aspiraties der Tsjecho-Slowaken en Joego-Slaven en de stichting van een vereenigden onafhankelijken Poolschen staat met vrijen toegang naar Zee eene voorwaarde genoemd voor een vasten rechtvaardigen vrede.

Eene officieuse nota verklaarde, dat de werkzaamheid der duikbooten in het Kanaal zeer verminderd is door de gedeeltelijke versperring van de havens van Ostende en Zeebrugge, en dat hun aantal zeer verminderd is door verliezen der Duitschers.

De zaak *Paix-Séailles* is geëindigd met de veroordeeling van den beschuldigde tot een jaar gevangenisstraf. Hij was beschuldigd aan de *Bonnet-Rouge* geheime stukken geleverd te hebben. Het verzoek om revisie van de veroordeelden in de zaak van de *Bonnet-Rouge* is verworpen. *Caillaux* wordt in de gevangenis ongeduldiger en heeft aan den president van de kamer geschreven, dat zijn district niet langer zonder afgevaardigde kan blijven, waarom hij op spoedige behandeling van zijne zaak aandringt.

Het *Journal des Transports* vermeldt, dat er van de 376.000 wagons der Fransche spoorwegens 50.000 in de eerste vier weken van den oorlog verloren zijn gegaan. Men wil nu 33.000 nieuwe wagens bestellen.

Men krijgt nu in Frankrijk per hoofd en per maand 500 gram suiker, de suppletoire suiker, die het vorige jaar aan huisgezinnen verstrekt werd om confitures te maken, blijft dit jaar echter achterwege.

ENGELAND. Eene belangrijke bijeenkomst had te Londen plaats tusschen de regeering en de afgevaardigden der Dominions, de tweede sinds de oprichting van het Rijkskabinet. Tegelijkertijd vergaderde onder den minister van koloniën *Long* de rijksconferentie, die echter over de vraagpunten van het rijk slechts onderzoek doet en advies uitbrengt. Belangrijk was de conferentie vooral, omdat daarbij de wensch tot versterking van den band tusschen de verschillende deelen van het rijk tot uiting kwam; de Dominions zullen nu voor den loop van den oorlog in Londen vertegenwoordigd blijven, waarschijnlijk als voorlooper van eene imperiale regeering met een imperiaal parlement. Het Hollandsch element in Zuid-Afrika maakt zich echter bezorgd over deze toename van de imperialistische idee. *Lloyd George* heeft voor de rijksconferentie eene rede gehouden, ter verheerlijking van de grootheid van het rijk en zijne prestaties in den oorlog.

De regeering heeft eene officieele mededeeling gedaan over, wat zij noemt, het Duitsche complot in Ierland. Zeer overtuigend is die mededeeling niet geweest en de leider der Nationalisten, *Dillon*, heeft gezegd, dat hij, hetgeen bekend gemaakt was, niet als een bewijs aanvaard kon. Uit *Dillon's* verklaring bleek ook, dat zijne partij zich thans geheel van de Sinn-Fein-beweging heeft afgescheiden, hun samengaan schijnt uitsluitend bedoeld te zijn geweest om zich tegen de dienstplichtwet te verzetten. De nationalistische parlementsleden nemen weer aan de zittingen van het Lagerhuis deel. De Sinn-Feiners hebben ter vervanging van de gearresteerden een nieuw comité gevormd, met *MacNuill* en *Kelly* aan het hoofd. Overigens is in de Iersche kwestie geen verdere oplossing gekomen, slechts hebben een aantal liberale parlementsleden vergaderd en gesproken over een federatief stelsel voor het geheele rijk.

French heeft in eene proclamatie gezegd, dat geen dienstplicht zou ingevoerd worden, indien Ierland vóór 1 October vrijwillig 50.000 recruten zou leveren, en verder 2000 à 3000 recruten per maand om de Iersche divisies op sterkte te houden. Dit aantal zou evenredig zijn aan de prestaties van andere deelen van het rijk. Elk terugkeerend soldaat wordt land beloofd, waardoor een eind zou komen aan het grootgrondbezit. Een Iersche recruteeringsraad is reeds gevormd.

De regeering van Britsch-Indië heeft een begin gemaakt met de zelfregeering van het land, o. a. door uitbreiding van het kiesrecht en door eene commissie te laten kiezen, die toezicht houden moet op de belastingen en begrotingen.

Ook in Engeland wordt voor den vrede gewerkt. In het Lagerhuis heeft *Morell*, blijkbaar weer uit de gevangenis ontslagen, eene motie voor een democratischen vrede ingediend. *Balfour* bestreed hem en de motie werd zonder stemming verworpen. Ook eene vredesmotie van arbeiders werd op een congres te *Badford* verworpen. De arbeiderspartij, die einde Juni eene conferentie te Londen zal houden, had *Branting* en *Troelstra* uitgenoodigd hieraan deel te nemen, ten

einde eene internationale socialistische conferentie voor te bereiden, maar de regering heeft dezen geen pas willen geven.

Gardener, de strijder voor een volkerenbond, heeft in een open brief Grey verzocht de leiding op zich te nemen en de volkeren te brengen tot een duurzamen vrede. Grey heeft hierop eene brochure uitgegeven, over den volkerenbond, dien hij echter gronden wil op de nederlaag van het Duitsche militarisme. Barnes heeft in eene rede gezegd, dat, wat hij vroeger zeide over den volkerenbond, zijne persoonlijke meening was, en niet die van de regeering.

Het rapport is verschenen van de commissie, die in 1916 benoemd was om den toestand van de scheepvaart na den oorlog na te gaan. Deze commissie verklaarde zich voor den economischen oorlog na den vrede, waarmee een gedeelte van de Engelsche pers het niet eens is. De president van den Handelsraad heeft gezegd, dat de regeering van plan was 10 jaar lang den invoer van vreemde kleurstoffen te verhinderen om de Duitsche concurrentie te bestrijden.

Bonar Law heeft een nieuw oorlogscrediet aangevraagd van £ 500 millioen, nadat hij in Maart er een van £ 600 millioen gekregen had. De dagelijksche uitgaven bleken £ 6.848.000 te bedragen, iets minder dan de verwachting. Law en Asquith hielden daarna redevoeringen over den militairen toestand. Law bouwde vooral zijne hoop op het snel komende Amerikaansche leger.

De voedingscommissie der geallieerden heeft in een rapport hare zienswijze medegedeeld over de minimum-voedselvoorziening van den gemiddelden mensch. De Engelsche levensmiddelen-regelaar Clynès liet zich zeer voldaan uit over de vooruitzichten van de levensmiddelen. Over den oogst van 1918 is men tevreden, uit een rapport van den directeur-generaal voor de voedselopbrengst blijkt, dat er meer dan 4 millioen acres bebouwd zijn. De oogst van 1918 kan de geheele bevolking 40 weken van meelkost voorzien bij het tegenwoordige gebruik en de tegenwoordige wijze van vermaling. In het jaar 1918—1919 zal Engeland, wat meelkost aangaat, $\frac{4}{5}$ van het jaar in zijne eigen behoeften kunnen voorzien, tegen $\frac{1}{4}$ in 1917—1918 en $\frac{1}{5}$ in 1916—1917.

Generaal Robertson is benoemd tot opperbevelhebber in Groot-Britannië.

De Australische premier Hughes zeide, dat Australië waarborgen wil tegen de Duitschers in den vorm van eene Australische Monroe-leer voor de Stille Zuidzee. Nieuw-Guinea en de andere eilanden moeten in Australisch bezit blijven.

RUSLAND. In Rusland zijn nog steeds verschillende krachten aan het werk, om de Sovjet regeering ten val te brengen. In Moskou zijn weer ernstige gevechten geweest tusschen Bolsjewiki en anarchisten, tegelijkertijd is daar eene samenzwering der reactionairen ontdekt, die in verband zou staan met de Entente regeeringen. De regeering heeft den staat van beleg afgekondigd voor Moskou en omgeving en ver-

schillende bladen verboden. In Petersburg zijn demonstraties gehouden voor de wederinvoering van tsaristisch regime; er is zelfs een nieuw blad verschenen, dat de „Tsaar” heet.

De regeering heeft aan de Duitsche verzocht, te Moskou besprekingen te houden ter regeling van een aantal kwesties, die voortsproten uit het verdrag van Brest-Litovsk. Hiertoe behooren de toestand in den Kaukasus en de Krim, de grensregeling, en de tijdelijke bezetting door Duitschland, de politieke toestand der Oostzee-staten en de economische betrekkingen tusschen beide landen. De Vorwärts moedigde dit denkbeeld zeer aan, omdat daardoor de moeilijkheden der politiek in het Oosten zouden kunnen worden verminderd. De Duitsche regeering heeft er in toegestemd, te Berlijn te onderhandelen, eene Russische delegatie is aldaar reeds aangekomen.

Gebruik makend van de ontevredenheid over het vredesverdrag, tracht de Entente nog steeds politieken invloed op Rusland te herwinnen, maar volgens het Berl. Tageblatt heeft de Iswestia zeer afwijzend hierover geschreven.

Lenin heeft eenige redevoeringen gehouden over zijne politiek, waarover hij zeer tevreden was. Hij zeide o. a., dat Rusland, ondanks den vrede van Brest-Litovsk, verder streed tegen Finland en Oekrajina. Het land was bezig zich te herstellen voor een nieuwen strijd. Voorts wil hij al het in omloop zijnde geld ongeldig te verklaren, elk die zijn bezit inlevert, kan daarvoor 2000 nieuwe roebels terug krijgen. De volledige vernietiging van de bourgeoisie bleef echter zijn hoofddoel.

Volgens Russisch bericht zijn de verliezen, die Rusland leed door het vredesverdrag met Duitschland: 780.000 vierkante mijlen met 56 millioen inwoners of 32% der geheele bevolking, een derde van het geheele spoorwegnet, 73% van de ijzer- en 89% van de totale kolenproductie, benevens een groot aantal fabrieken.

Volgens bericht uit Finsche bron zijn alle in Amerikaansche en Engelsche havens liggende Russische schepen in beslag genomen.

De onrust in de randstaten van Rusland duurt voort. Op de Moermankust voeren de Engelschen het bewind, gesteund door eene Engelsch-Fransche vloot. Ook zijn daar Serviers, onder commando van een Servisch generaal. De Engelschen voeren er groote hoeveelheden hout uit.

In Mandsjoerije heeft zich eene regeering gevormd, die in verbinding met Semenov de Sovjetregeering bestrijdt, en door Amerika zou worden gesteund. Tsjechisch-Slowakische troepen, die destijds aan Russische zijde tegen Oostenrijk vochten, bestrijden in den Oeral de macht der Sovjets, zij hebben een gedeelte van den Siberischen spoorweg bezet en hebben, gesteund door een deel der burgerij, de Bolsjewistische regeering van West-Siberië ten val gebracht. Omsk is in hunne handen. Lenin heeft geweigerd met de nieuwe regeering in verbinding te treden en heeft de mobilisatie der 5 jongste lichteningen in de districten Wolga, Oeral en Siberië gelast.

In Toerkestan is eene republiek gesticht, die zich bij de Russische federatieve republiek zal aansluiten.

De Transkaukasische republiek zal te Kief onderhandelen met de regeering der Sovjets over de onafhankelijkheid van het land. Engelsche troepen uit Mesopotamië zijn in den Kaukasus aangekomen. De Georgische landdag heeft de onafhankelijkheid van Georgië uitgeroepen, nadat het Transkaukasisch parlement ontbonden was, waarschijnlijk uit ontevredenheid over het feit, dat de Transkaukasische regeering de Turken zoo weinig wist tegen te houden.

In het Dongebied heeft zich eene nieuwe regeering gevormd. De president van de Sovjetregeering aldaar is vermoord. Deze regeering, die anti-bolsjewistisch zou zijn, en ongeveer van dezelfde richting als de nieuwe regeering in Oekrajina, zegt de bevolking van de Don, Koeban, Terek, Astrakan en Noord-Kaukasië te vertegenwoordigen. Hun hoofd is Hetman Krasnof.

OOSTZEELANDEN. Tot Rijksdagscommissaris voor Koerland en Lithauen is in de plaats voor Von Kayserlinck benoemd de onderstaatssecretaris Von Falkenhausen, zoon van den gouverneur-generaal van België.

Een afvaardiging van Lijfland en Esthland heeft door middel van den Rijkskanselier aan Joffe de onafhankelijkheidsverklaring dier landen medegedeeld. Joffe had geweigerd hen zelf te ontvangen.

Eene Lithausche delegatie heeft te Bern bij de verschillende gezantschappen nota's overhandigd, betreffende de volkomen onafhankelijkheid van Lithauen. De Lithausche Nationale Raad heeft een telegram gezonden aan de minister-presidenten van Frankrijk, Engeland en Italië, waarin geprotesteerd wordt tegen het besluit van den raad te Versailles in zake Polen's uitgang naar zee.

Hans Vorst vervolgt in het Berl. Tageblatt zijne artikelen tegen de Deutsche politiek in de Oostzeelanden en zegt, dat Duitschland slechts kan kiezen tusschen inlijving zonder meer, of geheele loslating van die landen. Het eerste zal de Rijksdag niet willen, dus moet het tweede. Uitvoering van het verdrag van Brest-Litovsk is praktisch onmogelijk.

POLEN. De Poolsche kwestie treedt in den laatsten tijd weer meer op den voorgrond door de gebeurtenissen in Oostenrijk en door de onderhandelingen tusschen Oostenrijk en Duitschland over nauwere aaneensluiting. Eene beslissing is echter nog steeds niet gevallen. De opperste oorlogsraad te Versailles heeft den 3en Juni eene verklaring uitgegeven, waarin gezegd wordt dat de stichting van een vereenigden onafhankelijken Poolschen staat, met vrijen toegang naar zee, een van de voorwaarden vormt voor een vasten rechtvaardigen vrede, door welke verklaring hij de tot-stand-koming van de z.g. Oostenrijksch-Poolsche oplossing moeilijker gemaakt heeft, wat ook wel de bedoeling geweest zal zijn.

De vrij-conservatieve partij in het Pruisische Huis van Afgevaardigden heeft als hare meening uitgesproken, dat de Poolsche kwestie niet geregeld worden kan zoolang de oorlog duurt, en het resultaat van den oorlog nog niet bekend is.

Er is een Poolsch leger opgericht, dat onder Poolsche officieren aan het Westelijk front zal vechten, voornamelijk gerecrueteerd in Amerika, waar 4 millioen Polen wonen.

Het ontwerp van de kieswet voor den Landdag, dat den ministeren regentschapraad ter goedkeuring is voorgelegd, voorziet in het algemeene, gelijke, geheime en directe kiesrecht met bepaalde eigenschappen van het evenredig kiesrecht. Het actieve kiesrecht wordt elken burger, die zijn 25sten levensjaar heeft voltooid, toegekend; het passieve elken burger, die den 36-jarigen leeftijd heeft bereikt. Het kiesrechtontwerp voor den Senaat bepaalt, dat de eene helft der leden uit verkiezingen, de andere uit benoemingen gevormd zal worden.

FINLAND. Er wordt nog veel gestreden over den toekomstigen regeeringsvorm. De Oud-Finnen en de Zweedsche volkspartij zijn voor eene monarchie, slechts de Jong-Finnen en de boeren willen eene republiek. Het Zweedsche blad Politiken doet onthullingen over eene geheime overeenkomst met Duitschland, waarbij de Finsche regeering zich verbonden zou hebben de invoering van eene monarchie door te zetten onder een Duitschen vorst. Ook zou zij beloofd hebben de militaire macht onder Duitse leiding te plaatsen en in geen geval de Aalands-eilanden aan Zweden af te staan.

Generaal *Mannersheim* heeft ontslag genomen als opperbevelhebber, en vele Zweedsche officieren hebben zijn voorbeeld gevolgd, waarschijnlijk wegens de hervorming van den Senaat. Tengevolge van de benoeming van *Sven Hufvud* tot dictator is de regeering afgetreden, de Oud-Fin *Passikivi* is met de vorming van eene nieuwe regeering belast, en is zelf vice-president geworden. De regeering heeft een aantal socialisten in staat van beschuldiging gesteld, eenige leiders zijn wegens hoogverraad ter dood gebracht.

Finland heeft deze maand vrede gesloten met Oostenrijk-Hongarije, de consulaire en economische betrekkingen tusschen beide landen zijn hersteld.

De regeeringen van Frankrijk en Engeland hebben zich bereid verklaard Finland van levensmiddelen te voorzien, mits Finland zich geheel vrij maakt van Duitschen invloed. Ook moet Finland zich onthouden van ondernemingen tegen provincies, die buiten het eigenlijke Finland liggen. Dit laatste slaat, behalve op het Moermangebied, waarschijnlijk op Karelië, dat de Finnen begeeren, en op het Russische Olonez, waarvan de inwoners vereeniging met Finland vroegen. De Finsche regeering heeft den laatsten eisch afgewezen.

Volgens het Svenska Dagbladet is tot eene reorganisatie van het Finsche leger besloten. Slechts mannen van 21—25 jaar zijn dienstplichtig, en wel van 21—23 jaar voor den actieven, en van 24—25

jaar voor den etappendienst. De generale staf heeft daarom alle soldaten boven de 25 jaar naar huis laten gaan.

OEKRAJINA. De rust is in Oekrajina door de verandering der regeering niet teruggekeerd; plaatselijke opstanden van de boeren tegen de Duitschers werden nog gemeld. De gemeenteraad te Odessa is wegens vijandelijke houding tegen de Centralen ontbonden, waarbij geweervechten plaats hadden. Bladen te Kief melden, dat het binnenbrengen van het graan bemoeilijkt wordt door onlusten. In een district heerscht volkomen anarchie en bolsjewistisch terrorisme. Ook tegen de nieuwe regeering heerscht verzet, een congres van boerenafgevaardigden nam moties aan tegen de inmenging der centralen in de binnenlandsche politiek, en tegen de macht van den Hetman. De Vorwärts beweert, dat de nieuwe regeering Groot-Russisch gezind is, en feitelijk tegenstander van de Oekrajische onafhankelijkheid; zij wil ook weer het Oekrajisch als staatstaal door het Russisch vervangen, en heeft Oekrajische bladen verboden. Skoropadski heeft echter in eene verklaring aan een correspondent van de Reichspost gezegd, dat hij de onafhankelijkheid van het land tegenover Rusland wilde volhouden.

Volgens de Frankfurter Zeitung is het aantal werkelozen groot, en stijgen de broodprijzen tot fabelachtige hoogte. Te Kief is een Raad voor levensmiddelenvoorziening opgericht. Eene nieuwe landbouwverordening is uitgevaardigd, waarbij de oogst van de in het voorjaar bebouwde velden aan den landbouwer behoort, die echter pacht betalen moet aan den eigenaar. Niemand mag meer land bezitten dan 25 desiatinen, de rest van het land vervalt kosteloos aan den Staat.

De Regeering heeft goedgekeurd de oogst van dit jaar uit te voeren, in verband met de bepalingen van Generaal Eichhorn. De vredesonderhandelingen met Rusland, die onder voorzitterschap van Sjeluchin te Kief begonnen zijn, hebben nog weinig resultaat gehad, daar men het over de demarcatielijn niet eens kan worden. Oekrajina staat op het standpunt van de ethnografische grens, terwijl de Sovjetregeering zich wil houden aan den strategischen toestand van het oogenblik. Bovendien zijn er verschillen over de bevoegdheid van de Russische delegatie t. o. v. het zich onafhankelijk achtend Dongebied en deelen van Siberië, die met eigen afgevaardigden aan de onderhandelingen willen deelnemen. Slechts is een wapenstilstand tot stand gekomen, en is men het eens geworden over het uitwisselen van krijgsgevangenen en aanknoopen van handelsbetrekkingen.

Troepen van von Eichhorn hebben Bolsjewiki-troepen, die onder leiding van Tsjechische officieren aan de kust van de zee van Azof geland waren, bij Taganrog verslagen.

Volgens Reuter zouden de Duitsche troepen in Oekrajina naar Frankrijk gezonden zijn, en vervangen door Oostenrijkers.

Tot Oekrajisch gezant in Berlijn is benoemd baron Steinheil, lid van de eerste Doema. De Duitsche en Oostenrijksche gezanten

hebben hetman Skoropadski de erkenningsbrieven hunner regering overhandigd.

De regeeringen te Kief en Boekarest zenden elkaar nota's over het bezit van Bessarabië. Er is nu echter een Oekrajiensch consul-generaal voor Roemenië benoemd, benevens een bijzondere gevolmachtigde om onderhandelingen in te leiden over oeconomische betrekkingen tusschen Oekrajina en Roemenië.

In de Krim is eene regering en een parlement gevormd.

DENEMARKEN. Het nieuwe Folkething heeft met 70 tegen 62 stemmen eene motie van vertrouwen aangenomen voor het ministerie Zahle.

Te Washington zijn onderhandelingen begonnen tusschen de Deensche scheepvaartcommissie en den War Trade Board. Reuter verwacht spoedige overeenstemming.

De IJslandsche minister Jan Magnusen heeft in het IJslandsche Althing eene rede gehouden over den stand der Deensch-IJslandsche onderhandelingen. Hij zeide daarbij, dat als Denemarken de staatsrechtelijke kwestie opnieuw wilde regelen, het vertegenwoordigers naar IJsland moest zenden.

De geallieerden hebben eene overeenkomst met IJsland gesloten, waarbij het eiland verschillende noodige zaken krijgt, maar wel moet leveren tegen vastgestelde prijzen.

NOORWEGEN. De overeenkomst met Amerika (zie het vorig maand-overzicht) is nu geheel gepubliceerd. De overeenkomst is geldig voor den verderen duur van den oorlog. De ingevoerde goederen mogen onder geen vorm naar Duitschland gevoerd worden en er is nauwkeurig omschreven, hoeveel visch en ertsen naar de Middenstaten mogen worden uitgevoerd. Noorwegen heeft den uitvoer van zwavelkies naar Duitschland geheel moeten stop zetten en ook op ander gebied concessies moeten doen. Het voornaamste voordeel voor Noorwegen is de belofte van 300.000 ton koren. Een deel der Noorsche pers blijkt met de overeenkomst weinig ingenomen.

De onrust in verschillende industrieplaatsen duurt voort.

ZWEDEN. Zweden heeft eene scheepvaartovereenkomst gesloten met de Entente, waarbij Zweden 400.000 ton scheepsruimte, benevens een aantal spoorwagens afstaat en credieten geeft. Volgens de Frankf. Zeitung belooft de Entente daarvoor aan Zweden 300.000 ton koren, benevens olie, wol, kunstmest, koffie enz. De overeenkomst is voor zes maanden geldig.

De marine-autoriteiten hebben bij een onderzoek geconstateerd, dat binnen de territoriale wateren verankerde onderzeesche mijnen waren gelegd van Engelsch maaksel. Eenige Zweedsche visschersvaartuigen zijn hierdoor reeds tot zinken gebracht. De Zweedsche gezant heeft bij de Engelsche regering geprotesteerd.

Deze heeft daarop geantwoord, dat zij in April 1918 wel mijnen in het Kattégat gelegd hadden tegen duikbooten, maar op eene diepte van 35 voet, zoodat zij voor gewone schepen geen gevaar opleverden. Daarentegen had een Duitsche kruiser in Mei 1918 er mijnen gestrooid. De Duitsche regeering heeft dit laatste erkend, maar er op gewezen, dat de gevonden mijnen Engelsche waren.

Eene Duitsche maatschappij heeft concessie aangevraagd voor een vasten luchtdienst tusschen Berlijn en Stockholm.

ZWITSERLAND. De oeconomische overeenkomst met Duitschland is door den Bondsraad geratificeerd. Frankrijk levert nu maandelijks 85000 ton kolen, die noodig zijn voor de industrieën, die voor de Entente werken; maar heeft de S. S. S. voorwaarden verscherpt ten nadeele van de Duitsche en genaturaliseerd Duitsche firma's in Zwitserland. Duitschland heeft een zeker recht van contrôle gekregen over het gebruik van de door Duitschland geleverde kolen.

Bij een volksreferendum is met 305.000 tegen 270.000 stemmen een voorstel verworpen tot invoering van eene directe bondsbelasting. Dit beteekent, dat het volk de centralisatie, die met dit voorstel der sociaal-democraten zoude aanvangen, niet wil, en aan het federatieve systeem der onafhankelijke en zelfadministreerende bondsstaten de voorkeur geeft. Er is ook eene beweging in het land om de volmacht van den Bondsraad te beperken. President Calonder heeft gezegd, dat de Bondsraad geneigd is de zaak te onderzoeken, maar weigert eene parlementaire contrôle-commissie in te stellen, of het recht af te staan van fiscale maatregelen te nemen.

President Calonder heeft in den Nationalen Raad verklaard, dat de Bondsraad bezig was met de voorbereiding van een volkeren bond, waarnaar Zwitserland met alle macht zou streven, getrouw aan zijne geschiedenis en democratisch karakter.

Minder in overeenstemming hiermede waren de strenge bepalingen, die de Bondsraad uitgevaardigd heeft tegen vreemde deserteurs, die uitgeleverd zouden worden of bij uitzondering zouden worden geïnterneerd. Wegens het verzet van het Zwitsersche volk heeft de Bondsraad de bepalingen niet uitgevoerd.

In Zürich zijn weer relletjes geweest, en betoogingen wegens den levensmiddelen nood. Men eischt scherper en gelijkmatiger rantsoenering van alle levensmiddelen.

De regeering heeft de gebouwen van het Russische gezantschap te Bern doen sluiten, daar de nieuwe Bolsjewiki-gezant Berzine en de oude Kerenski-gezant Onou elkaar het recht op het gezantschap bestreden.

Volgens de Neue Züricher Zeitung zijn te Porrentruy eenige personen overleden ten gevolge van stikgassen, die over de grens gewaaid waren, wat eene nieuwe schending van de neutraliteit zou zijn.

De nationale Raad heeft 2¼ miljoen francs toegestaan als bijdrage voor den bouw van eene nieuwe Rijnhaven te Bazel.

Een ontwerp voor evenredige vertegenwoordiging is in den Nationalen Raad verworpen met 78 tegen 71 stemmen en 7 onthoudingen.

Volgens de Duitsch-Fransche overeenkomsten zullen de vóór 15 April 1918 in Zwitserland geïnterneerde krijgsgevangenen naar hun vaderland terugkeeren. Ook de burgerlijke gevangenen zullen worden vrijgelaten. Ongeveer 200 officieren, 6000 manschappen en 1000 burgers keeren daarmede naar Duitschland terug. In verband hiermede worden in Augustus in Zwitserland Fransche officieren geïnterneerd, die al 18 maanden krijgsgevangen waren, en werden onderofficieren en manschappen vrijgelaten.

SPANJE. De regeering heeft de geheele koopvaardijvloot in beslag genomen. Zij zal uitsluitend gebruikt worden voor den aanvoer van producten, die onmisbaar zijn voor de volksvoeding.

Uit Madrid wordt gemeld, dat aan den overste der genie R u g i o opdracht verstrekt is tot het maken van plannen voor een tunnel onder de Straat van Gibraltar.

In Spanje heeft deze maand een geheimzinnige ziekte geheerscht die 30 % van de bevolking heeft aangetast, waaronder den koning en eenige ministers. Er zijn verschillende sterfgevallen.

De minister-president maakt persoonlijk propaganda voor teruggave van Gibraltar door de Engelschen aan Spanje.

PORTUGAL. De Engelsche regeering heeft aan de Portugeesche medegedeeld, dat zij met het oog op het oude bondgenootschap tusschen beide landen in Lissabon een ambassadeur wil accrediteeren. Portugal zal hetzelfde te Londen doen.

Volgens de Figaro zouden thans 60.000 à 80.000 goed geoefende Portugeezen op het Westelijk front staan.

BULGARIJE. R a d o s l a w o f, sedert Juli 1913 Minister-president, is afgetreden, officieel naar aanleiding van meeningsverschillen over de binnenlandsche politiek, de eigenlijke oorzaak is echter de ontevredenheid in Bulgarije over den loop der onderhandelingen over de Noordelijke Dobroedsja en Oost-Macedonië. M a l i n o f, leider der democratische partij, heeft thans een ministerie gevormd uit alle oppositiepartijen, waarbij ook de Stamboelowisten. Hoewel van de nieuwe regeering voortzetting van het tot nu toe gevolgde buitenlandsch beleid is te verwachten, zal toch meer uitdrukkelijk worden opgetreden voor de Bulgaarsche belangen, speciaal tegen Turkije.

De Nationale Raad der Dobroedsja te Babadag heeft in een krachtig protest de duurzame aansluiting van de geheele Dobroedsja bij Bulgarije geëischt, als zijnde de algemeene wensch der geheele bevolking.

ROEMENIË. Nadat bij de verkiezingen voor den Senaat en de Kamer van Afgevaardigden de partijen van B r a t i a n o e en T a k e J o n e s c o e geen kandidaten hadden gesteld, werden bijna uitsluitend

regeeringscandidaten gekozen. Het parlement is daarna te Jassy zonder incidenten door den koning geopend.

Er bestaat zoowel bij de Duitsche als Oostenrijksche regeering een ernstig streven om de aansluiting van Roemenië bij de Centralen blijvend te doen zijn. Roemenië zal echter door zes Duitsche en Oostenrijksche divisies bezet blijven tot na het herstel van den algemeenen vrede; er zullen wederzijds geen diplomatieke en consulaire vertegenwoordigers worden benoemd en het hof blijft voorloopig te Jassy.

GRIEKENLAND. Volgens berichten in Fransche bladen, zijn in Griekenland bij Koninklijk besluit de lichten van 1909 tot 1917 officieel onder de wapens geroepen en wordt de mobilisatie van het Grieksche leger dus met kracht voortgezet.

De Bulgaarsche pers dringt thans aan op formeele oorlogsverklaring der Centralen aan Griekenland, omdat nu niet langer slechts ongeregelde Venizelistische troepen aan het Macedonische front tegen de Centrale legers strijden.

Ter vervanging van generaal *Guillaumat*, benoemd tot gouverneur van Parijs, is te Saloniki als opperbevelhebber aangekomen generaal *Franchet d'Espèrey*.

TURKIJE. Zoowel Trans- als Ciskaukasië, voor het grootste gedeelte bewoond door Moslims doen ernstige pogingen zelfstandige staten te worden en daarna een bondgenootschap met Turkije te sluiten gericht tegen de Russen.

Het Oostenrijksche keizerpaar heeft een bezoek gebracht aan Constantinopel.

PERZIË. Er is een nieuw kabinet gevormd onder *Mustaufi ul Memalik*.

Nu Perzië zoowel over Turksch gebied als door den Kaukasus gemakkelijker is te bereiken, wordt de toenadering tot de Centralen meer en meer merkbaar. De Duitsche en Turksche gezant keeren naar Teheran terug en politieke en economische missiën van de Centralen zullen spoedig naar Perzië en Afganistan vertrekken. In verband hiermede treedt ook de wenschelijkheid meer op den voorgrond, dat de Nederlandsche gezantschapspost en de consulaten weer met eigen titularissen zullen worden bezet, ter behartiging der belangen van Nederland, dat in 1914 de vierde plaats in de statistiek van den Perzischen uitvoer bekleedde.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMEKIRA. *Baker*, de minister van oorlog, heeft verklaard, dat er thans ruim 700.000 Amerikanen naar Frankrijk zijn gezonden.

Het Huis van Afgevaardigden heeft met algemeene stemmen het legerbegrootingsontwerp aangenomen, waarin voor dit jaar een bedrag

van 12 milliard voor militaire doeleinden beschikbaar wordt gesteld en tevens aan president Wilson volledige bevoegdheid wordt verleend om op grond van de „selective service law” een onbeperkt aantal manschappen onder de wapenen te roepen, tot het voortzetten van den oorlog.

5 Juni heeft de inschrijving plaats gehad van mannen, die in het afgelopen jaar 21 jaar zijn geworden, volgens Reuter bedraagt hun aantal 1 millioen; tot nu zouden van alle ingeschrevenen bijna 1.6 millioen onder de wapenen zijn geroepen; in de maand Juni werden 280.000 man onder de wapenen geroepen.

Het lynchen van een Duitscher in Amerika heeft aanleiding gegeven tot heftige protesten in den Duitschen Rijksdag.

Duitsche duikbooten opereeren in de Amerikaansche wateren; uit vrees voor Duitse vliegeraanvallen ligt New-York 's nachts in het duister.

De bevoegdheden der Amerikaansche regeering zijn wederom vergroot door het aannemen eener sedition bill, een wet tegen de muiterij.

De thans in werking getreden wet tegen de persvrijheid bevat o. a. de volgende bepaling:

Wie in woord of schrift illoyale, beleedigende, afbrekende, onvriendelijke of van verachting getuigende uitingen doet tegen de Vereenigde Staten, de regeering, den vorm der regeering, of tegen de vlag der Vereenigde Staten dan wel op eenigerlei wijze Duitschland, of de met Duitschland verbonden landen begunstigt, wordt gestraft met eene boete van hoogstens 10.000 dollars, of eene gevangenisstraf van hoogstens 20 jaar.

De Senaatscommissie voor de buitenlandsche aangelegenheden behandelt een voorsel om uit de Joego-Slaven in de Vereenigde Staten afzonderlijke divisies voor het Amerikaansche leger te vormen.

Volgens het Departement van Handel zijn in de eerste vijf maanden van dit jaar aan de Amerikaansche handelsvloot 629 schepen met 687.055 ton toegevoegd. De Shipping Board deelt mede, dat de tonnenmaat, welke in Mei is voltooid, bestaat uit 43 stalen schepen en een houten vaartuig, te zamen metende 263.551 ton.

Het Amerikaansche volk brengt dit jaar 10-maal zooveel aan belastingen op als in 1917; minister Mac A do o heeft bekend gemaakt, dat de uitgaven voor de landsverdediging voor het eerstkomende belastingjaar \$ 24 milliard zullen bedragen; $\frac{1}{3}$ daarvan zal door belastingen moet worden gedekt.

Minister Baker heeft bij het Huis van Afgevaardigden een aanvullingscrediet van 1500 millioen dollars voor artillerie-benodigdheden in het aanstaande dienstjaar aangevraagd. Ook vraagt hij machtiging om nog 7 milliard 118 millioen voor artillerie naar goeddunken van het ministerie van oorlog te besteden.

Zonder hoofdelijke stemming heeft de Senaat het ontwerp aangenomen, dat machtigt tot het besteden van 1600 millioen dollar voor de marine.

CHINA. Volgens een Reutertelegram uit Peking zijn de voornaamste bepalingen van het op 16 Mei onderteevende Chineesch-Japansche verdrag de volgende:

De beide regeeringen hebben besloten, ten einde het gevaar af te wenden van het doordringen van den Duitschen invloed naar de Oostelijke grens van Rusland, hun gedrag ten opzichte van den vijand te regelen bij eene overeenkomst, op den voet van volkomen gelijkheid en waarbij zij elkander wederkeerig hulp verleen en in het gebied, waar de gemeenschappelijke actie zal worden gevoerd.

De Chineesche autoriteiten zullen de taak vergemakkelijken voor de Japanners, die in staat gesteld zullen worden troepen te transporteren en in de bezette gebieden inrichtingen te vestigen, die bij het einde der militaire operaties weer zullen worden verwijderd, terwijl zij zich verbinden, te zorgen voor oorlosmaterieel, munitie, machinisten, medisch personeel en andere noodige specialisten.

De Japanners op hun beurt moeten de Chineesche souvereiniteit en de plaatselijke gewoonten eerbiedigen en het Chineesche gebied ontruimen, zoodra de operaties zijn geëindigd.

De overeenkomst zal automatisch buiten kracht treden, zoodra de staat van oorlog tusschen beide contracteerende partijen en de centralen geëindigd is.

Bij één der artikelen van de overeenkomst wordt bepaald, dat de Chineesche troepen buiten het nationale grondgebied in dienst mogen worden gesteld, een ander stelt vast, dat de beide regeeringen tot een vergelijk met de Chineesche Oosterspoorwegmaatschappij moeten komen, indien de spoorweg gedurende de operaties wordt gebruikt.

Het bericht van eene deportatie van de Duitschers uit China naar Australië heeft in Duitschland groote verontwaardiging gewekt en vormde zelfs een gevaar voor het slagen van de besprekingen te 's Gravenhage over de uitwisseling der krijgsgevangenen; de deportatie is thans afgelast.

JAPAN. De Japansche regeering heeft eene verklaring uitgevaardigd, betreffende de Chineesch-Japansche militaire overeenkomst, die was gesloten met het oog op eventueele samenwerking ten einde de gestadige indringing te stuiten van vijandelijke invloeden in de Russische gebieden.

De verklaring bestrijdt met groote stelligheid de bewering, dat Japan op het punt staat de contrôle te verwerven van de Chineesche spoorwegen, arsenalen, financiën, e. d.

In interviews van den Daily Mail-correspondent te Tokio met Terautsji, Goto en Kato werd de mogelijkheid van eene Duitsch-Japansche toenadering ontkend, doch werd de kans op Japansche interventie gering geacht.

Eene conferentie van veldmaarschalken en admiraals houdt zich bezig met verdere reorganisatie van leger en vloot naar Duitsch voorbeeld.